

Vol. III, 2016

The Irish Polish Society Yearbook

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom III, 2016

Irish Polish Society

Towarzystwo
Irlandzko - Polskie

The Irish Polish Society Yearbook, vol. III, 2016

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom III, 2016

Edited by: Jarosław Płachecki

Peer reviewer: Gabriel Doherty

Editorial Advisory Panel:

Witold Rakowski (Academic reviewer),

Wawrzyniec K. Konarski (Academic reviewer),

Bożena Cierlik (Academic reviewer),

Hanna Dowling (Data yearbook),

Patrick Quigley (Linguistic reviewer),

Mariusz Kamiński (Polish to English translation and linguistic reviewer),

Jason Dolan (Digital photography and reviewing).

Call for papers: *The Irish Polish Society Yearbook* is the official journal of the Irish Polish Society. It has been established to promote greater mutual interest, integration and understanding between the Irish and Polish communities. *The Irish Polish Society Yearbook (IPSY)* editorial policy is pluralist and interdisciplinary. The journal is dedicated to the publication of high-quality articles on the history, society, cultural events, arts, economic and political relationships between Poland and Ireland as well as reports on activities of the Irish Polish Society and other Polish organisations in Ireland. It provides a forum for critical and creative writing in English and Polish for members of the IPS, academics, writers and other authors and organisations that work towards integration between the two communities in Ireland.

All proposals for papers relating to the above areas should be sent to the editor one-mail address: plachecki.dublin@gmail.com and should include: the author(s) name, title and affiliation (if any), contact details, paper title and preliminary abstract.

Full papers of no more than 6000 words (including notes and references) should begin with a short abstract of 250-400 words, describing the main thesis and conclusions of the article and finish with a bibliography at the end of the text and a short summary of max. 400 words (which will be translated). The number of notes, references, graphs and tables should be kept to a minimum. References need to be cited in the text (Harvard style) and then listed in the bibliography. The Editor reserves the rights to make any necessary changes in the papers or request the author to do so.

Correspondence to Editor should be addressed to:

Editor of the Irish Polish Society Yearbook,

Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2, Ireland

e-mail: plachecki.dublin@gmail.com

Supported by:

The Irish Polish Society Yearbook

vol. III 2016

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego

tom III 2016

Edited by:
Jarosław Płachecki

Dublin 2016

The Irish Polish Society Yearbook, vol. III, 2016

Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, tom III, 2016

Editor: Jarosław Płachecki

Peer reviewer: Gabriel Doherty

Publisher:

Irish Polish Society

Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2, Ireland.

E-mail/Web: info@irishpolishsociety.ie

Tel. 087 466 3838

© Copyright by: The Editor/Irish Polish Society, Dublin 2016

ISSN 2009-860X (printed edition)

ISSN 2009-9568 (electronic edition)

Publishing House of the Institute for Sustainable Technologies – National Research Institute
26-600 Radom, 6/10 Pułaskiego Street, phone (+48 +48) 36 442 41, fax (+48 +48) 36 447 65
e-mail: instytut@itee.radom.pl <http://www.itee.radom.pl>

CONTENTS

Editorial Note	11
Articles	13
• On Opposite Sides: Casimir & Constance Markievicz in 1916 – <i>Patrick Quigley</i>	13
• Paul Edmund Strzelecki. His Life, Travels, Discoveries and Humanitarian Work in Ireland – <i>Hanna Dowling</i> ...	31
• The Foundation of An Garda Síochána. Historical and Legal Study – <i>Izabela Jankowska-Prochot</i>	47
• The Changing Nature of the Polish Community in Great Britain and Ireland: Past and Present Motivation to Emigrate – <i>Agnieszka Pędrak</i>	55
• Brian Friel in Poland – <i>Hanna Dowling</i>	75
Polish language section	79
• Revenge or Justice? The British Military Courts after Easter Rising 1916 – <i>Maciej Bartosz Furtas</i>	79
• Disability in Ireland and in Poland – <i>Agnieszka Wieczorkowska</i>	101
Reviews	125
• Sisters against the Empire. Countess Constance Markievicz and Eva Gore-Booth, 1916–17, Patrick Quigley, The Liffey Press, Dublin 2016 – <i>Jarosław Płachecki</i>	125
• Revolutionary Lives Constance and Casimir Markievicz, Lauren Arrington, Princeton University Press, 2016 – <i>Patrick Quigley</i>	127

• Polska Irlandia wspólna historia: Poland & Ireland – A Common History? eds. Marchlewicz K. and Kucharski A., Irish Culture Foundation, Poznań 2015 – <i>Patrick Quigley</i> • First of the Small Nations: the Beginnings of Irish Foreign Policy in the Interwar Years, 1919–1932, Gerard Keown, Oxford University Press, 2016 – <i>Patrick Quigley</i>.....	130 133
Irish Polish Society Reports & Notes	137
• Strzelecki Commemorative Plaque in Dublin – <i>Hanna Dowling</i> • Summary of the Irish Polish Society activities in the year 2014/2015 (English version) – <i>Edyta Dolan</i> ... • Summary of the IPS activities during the year 2014/2015 (Polish version) – <i>Edyta Dolan</i> • Note on the Meeting of the Polish Organizations in the Polish House on 18 January 2015 – <i>Edyta Dolan</i> • Note on the Meeting of the Polish Organizations in the Polish House on 6 Sept. 2015 – <i>Agnieszka Wieczorkowska, Jarosław Płachecki</i> • Irish Polish Society Chairpersons in years 1979–2016 – <i>Edyta Dolan</i>	137 143 149 155 163 168
Irish Polish Society Documents & Correspondence	169
• <i>Rules of the Polish House (English version)</i> • <i>Rules of the Polish House (Polish version)</i> • <i>IPS Commentary on the Program of co-operation between the Polish government and the Polish Diaspora in years 2015–2020 (15th December 2014)</i>..... • <i>Planning Permission for Plaque on Clerys Building (5 February 2015)</i>	169 170 171 173

• <i>Program of events in the Polish House during Polska Éire 2015 Festival</i>	174
• <i>Mayor of Poznan speech during the unveiling of the Strzelecki plaque (English version) (29 March 2015)</i>	180
• <i>Mayor of Poznan speech during the unveiling of the Strzelecki plaque (Polish version) (29 March 2015)</i>	181
• <i>Wojciech Owsianowski's the initiator of the project English version (29 March 2015)</i>	182
• <i>Wojciech Owsianowski's the initiator of the project Polish version (29 March 2015)</i>	183
• <i>Final MEDIA RELEASE sent by Dublin City Council (30 March 2015)</i>	184
• <i>Letter from the Mayor of Poznan to Edyta Jankowska chairperson of the IPS regarding successful completion of the Strzelecki project (7 April 2015)</i>	186
• <i>Polska Eire 2015 Letter from HE Ambassador Ryszard Sarkowicz to Irish Polish Society (9 April 2015)</i>	187

Irish Polish Society Photo Album 2014/2015	189
---	------------

SPIS TREŚCI

Od wydawcy	11
Artykuły	13
• Po przeciwnych stronach: Kazimierz i Konstancja Markiewicz w 1916 r. – <i>Patrick Quigley</i>	13
• Paweł Edmund Strzelecki – życie, podróże, odkrycia i praca społeczna w Irlandii – <i>Hanna Dowling</i>	31
• Początki irlandzkiej policji Garda Síochána. Ujęcie historyczne i prawne – <i>Izabela Jankowska-Prochot</i>	47
• Ewolucja polskiej społeczności w Wielkiej Brytanii i Irlandii: dawne i współczesne przyczyny emigracji – <i>Agnieszka Pędrak</i>	55
• Dramaturgia Briana Friela w Polsce – <i>Hanna Dowling</i>	75
Część polskojęzyczna	79
• Zemsta czy sprawiedliwość? Brytyjskie sądy wojenne po powstaniu wielkanocnym 1916 r. – <i>Maciej Furtas</i> ..	79
• Niepełnosprawność w Irlandii oraz w Polsce – <i>Agnieszka Wieczorkowska</i>	101
Recenzje	125
• Sisters against the Empire. Countess Constance Markiewicz and Eva Gore-Booth, 1916–17, Patrick Quigley, The Liffey Press, Dublin 2016 – <i>Jarosław Płachecki</i>	125
• Revolutionary Lives Constance and Casimir Markiewicz, Lauren Arrington, Princeton University Press, 2016 – <i>Patrick Quigley</i>	127

- Polska Irlandia wspólna historia: Poland & Ireland – A Common History?, eds. Marchlewicz K. and Kucharski A., Irish Culture Foundation, Poznań 2015 – *Patrick Quigley* 130
- First of the Small Nations: the Beginnings of Irish Foreign Policy in the Interwar Years, 1919–1932, Gerard Keown, Oxford University Press, 2016 – *Patrick Quigley*..... 133

Raporty i notatki z działalności Towarzystwa Irlandzko-

- Polskiego** **137**
- Tablica upamiętniająca Pawła Edmunda Strzeleckiego w Dublinie – *Hanna Dowling* 137
- Podsumowanie działalności Towarzystwa Irlandzko-Polskiego w roku 2014/2015 (tekst w jęz. angielskim) – *Edyta Dolan* 143
- Podsumowanie działalności Towarzystwa Irlandzko-Polskiego w roku 2014/2015 (tekst w jęz. polskim) – *Edyta Dolan* 149
- Raport ze spotkania organizacji polonijnych w Domu Polskim w Dublinie 18 stycznia 2015 r. – *Edyta Dolan* 155
- Raport ze spotkania organizacji polonijnych w Domu Polskim w Dublinie 6 września 2015 r. – *Agnieszka Wieczorkowska, Jarosław Płachecki* 163
- Prezesi Towarzystwa Irlandzko-Polskiego w latach 1979–2016 – *Edyta Dolan* 168

Dokumenty i korespondencja Towarzystwa Irlandzko-

- Polskiego** **169**
- *Regulamin Domu Polskiego* (tekst w jęz. angielskim)..... 169
- *Regulamin Domu Polskiego* (tekst w jęz. polskim)..... 170

• <i>Komentarz do Konsultacji projektu Rządowego programu współpracy z polską Diasporą, 15 grudnia 2014 r.</i>	171
• <i>Zezwolenie na zainstalowanie tablicy pamiątkowej na budynku Clerys, 5 lutego 2015 r.</i>	173
• <i>Program obchodów Festiwalu Polska Eire 2015 w Domu Polskim.....</i>	174
• <i>Wystąpienie Prezydenta Miasta Poznania z okazji odsłonięcia tablicy pamiątkowej Pawła Edmunda Strzeleckiego, 29 marca 2015 r. (tekst w jęz. angielskim) ...</i>	180
• <i>Wystąpienie Prezydenta Miasta Poznania z okazji odsłonięcia tablicy pamiątkowej Pawła Edmunda Strzeleckiego, 29 marca 2015 r. (tekst w jęz. polskim) ...</i>	181
• <i>Wystąpienie Wojciecha Owsianowskiego, pomysłodawcy projektu, z okazji odsłonięcia tablicy pamiątkowej Pawła Edmunda Strzeleckiego, 29 marca 2015 r. (tekst w jęz. angielskim)</i>	182
• <i>Wystąpienie Wojciecha Owsianowskiego, pomysłodawcy projektu, z okazji odsłonięcia tablicy pamiątkowej Pawła Edmunda Strzeleckiego, 29 marca 2015 r. (tekst w jęz. polskim)</i>	183
• <i>Tekst komunikatu prasowego Rady Miasta Dublinia dotyczący odsłonięcia tablicy Pawła Edmunda Strzeleckiego , 30 marca 2015 r.</i>	184
• <i>List Prezydenta Miasta Poznania do prezesa IPS, Edyty Jankowskiej z dnia 7 kwietnia 2015 r.</i>	186
• <i>List JE Ambasadora RP Ryszarda Sarkowicza do Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, 9 kwietnia 2015 r. ..</i>	187

Album fotograficzny Towarzystwa Irlandzko-Polskiego	
2014/2015	189

EDITORIAL NOTE

This is a special, final edition of the Irish Polish Society Yearbook presented to the reader in an annual format. It contains the summary of IPS activities in the year 2014/2015, IPS documents and correspondence, a Photo Album and a selection of papers in English and in Polish.

For the Polish community in Ireland 2015 was the year of a very special occasion, the unveiling of the plaque to Sir Paul Edmund Strzelecki, famous Polish traveller and explorer, whose philanthropy during the Irish Famine had hitherto been almost forgotten. The celebration which took place in Sackville Pl. in Dublin, with the presence of the prominent members of the Irish Government, Polish and Irish Diplomatic Corps, Lord Mayor of Dublin and Mayor of Poznan, and the representatives of the Polish organisations from Ireland, Australia and Poland, marked the ending of the first Polish-Irish Cultural Festival Polska Éire 2015. Detailed information about both events and Strzelecki himself can be found in Hanna Dowling's two articles and the secretary's report in the Yearbook (see. *Paul Edmund Strzelecki. His Life, Travels, Discoveries and Humanitarian Work in Ireland*; *Brian Friel in Poland* and *Strzelecki Commemorative Plaque in Dublin*).

The articles section in the Yearbook also provides a celebration of another historical event on Irish soil. The year 2016, when this Yearbook was printed, marked the Centenary of the Easter Rising. The significance of the Irish Rebellion of 1916 goes far beyond the military operation. Even if it was on a relatively small scale compared to WWI it is considered to be a stepping stone to the Irish statehood. This was yet another occasion for finding the Polish traces by Patrick Quigley who brought it to light in his article *On Opposite Sides: Casimir & Constance Markievicz in 1916*. Some less known historic facts from the aftermath of the Rebellion from the legal perspective were presented by Maciej Furtas in *Revenge or Justice? The British Military Courts after Easter Rising 1916*. More

legal and historical material was published by Izabela Jankowska – Prochot in *The Foundation of An Garda Síochána. Historical and Legal Study*. Finally Agnieszka Pędrak shared with the readers *The changing nature of the Polish community in Great Britain and Ireland: past and present motivation to emigrate* and Agnieszka Wieczorkowska made an interesting comparison between *Disability in Ireland and in Poland*.

The Reviews section contribution to the Yearbook 2016 are some critical conclusions based on the latest publications of Patrick Quigley's *Sisters against the Empire. Countess Constance Markievicz and Eva Gore-Booth, 1916–17*, Lauren Arrington's *Revolutionary Lives Constance and Casimir Markievicz*, Krzysztof Marchlewicz and Adam Kucharski's *Polska Irlandia wspólna historia: Poland & Ireland – A Common History?* and Gerard Keown, currently serving as Ireland's Ambassador to Poland, *First of the Small Nations: the Beginnings of Irish Foreign Policy in the Interwar Years, 1919–1932*.

This Edition of the IPSY has a unique selection of documents and correspondence between the IPS and various Polish and Irish institutions chosen by Edyta Dolan. Some number of letters and notes initiating the Strzelecki project were also presented in the previous, second Edition of the Yearbook 2015. The excellent photographic material provided mainly by Jason Dolan completed and highlighted these special moments.

Copies of the Irish Polish Society Yearbooks are available in major public and University Libraries in Ireland, University Libraries in Oxford and Cambridge, as well as the National Libraries of Wales and Scotland. The third volume of the Yearbook completes the first of Irish Polish Society serial publications. As it was suggested by the IPS Committee and the IPSY Editorial Advisory Panel the idea of a new journal is to broaden the scope, the timeframe and the range of the next editions. Now when the Irish Polish Society is a leading, recognizable voice within the Polish community in Ireland, manages large and complicated projects and has international contacts on the level of government and non-governmental organisations, this postulate seems to be particularly understandable.

Jarosław PŁACHECKI

ARTICLES

Patrick QUIGLEY

Irish Polish Society
Honorary Treasurer

On Opposite Sides: Casimir & Constance Markievicz in 1916

Abstract: This paper analyses the political beliefs of Casimir and Constance Markievicz in relation to the history and politics of Ireland and Poland in the years between 1900 and 1916. To the disillusioned eyes of people in 2016 they appear idealistic, energetic, perhaps naïve in their belief that they could change the course of political events.

Constance and Casimir Markievicz found themselves on opposing sides in the Great War (1914–1918) and in their responses to the rapid social and political changes that took place in Ireland and Poland in those years. I examine what they believed, what they achieved and examine the lessons for us a century later. We still need the energy and idealism of their generation if we are to overcome the challenges that threaten our world.

Keywords: Great War; Constance Markievicz; Kazimierz Markiewicz; Poland; Ireland; idealism.

Introduction – a question of identity

I am going to deal with the events of a century ago through the eyes of Constance and Casimir Markievicz to show some of the parallels between Ireland and Poland in that era. In contrast with the situation today when there are hundreds if not thousands of marriages between Irish and Polish the Markievicz couple were probably the only such couple in Europe a century ago.

When Constance Gore-Booth informed her family that she was going to marry Casimir Markievicz, a Polish man whose family came from Ukraine, they were deeply upset. Their first reaction was to make enquiries which resulted in the Russian secret police, the Okhrana, following Markievicz around the streets of Paris. They reported that the young artist was a bit wild, but not involved in Polish émigré politics. The family were still not convinced: Constance's mother, Lady Gore-Booth, known in the family as 'Ga Ga', was heard to wish that there was no such place at the continent.

'She could not be expected to rejoice at this project of marriage to a man...who came from a portion of the continent that one only heard of as an appendage to another portion associated with the idiosyncrasies of barbarians like Peter the Great or Ivan the Terrible...' (Ó Faoláin, 1934:51).

The Gore-Booths could not understand what nationality Casimir belonged to. Everyone knew that the country called Poland had not existed for over a century. Casimir was a conundrum: he was born in Ukraine, spoke Polish at home and was a citizen of the Russian Empire. When they met him in Paris he spoke French to them like a native. He even persuaded some people in Ireland that he could speak Irish. The author, Pádraig Colum, called him the only stage Irishman he ever met. Casimir was a chameleon, but at heart he was Polish and a patriotic one at that.

At this stage Constance still thought of herself as an Englishwoman. After all, she was born in London, literally a stone's throw from the walls of Buckingham Palace. That was to change during her marriage to Casimir. The couple married in London in September 1900. In the summers of 1902 and 1903 the couple travelled from Paris to Ukraine to visit the Markievicz family. At this stage Ukraine was viewed as a province of Russia and sometimes as 'Russian Poland'. At first the young woman was nervous that the family would not accept her and she appears in photographs as a conventional and overdressed lady in towering hat and gloves while her Polish in-laws settle into relaxed postures on the lawn.

In a short time Constance abandoned the restrictive clothes for the costume of a Ukrainian peasant woman. She won the affections

of her new family who told stories of Polish insurrections against Russia. Casimir's elderly aunts even pawned their jewels to help fund the insurgency in 1863. Constance absorbed the stories and in time would apply them to conditions in Ireland that she had always taken for granted.

She later declared: 'When I was in Poland the Poles said to me: Ireland will be free. Her case is not hopeless like ours. She has not been partitioned and God himself has given her a boundary – the sea. But Poland, poor Poland, what is she? Where are her frontiers? Partitioned and broken. She can never be reinstated. To win her freedom, three empires must be swept away' (Arrington, 2016: 172).

Constance was moved by the poverty of the Ukrainian peasants and wrote to her sister Eva: 'I am delighted with the country – I am almost sorry we are going to live in Ireland. Yet there are tiresome things about it as well. The peasants are miserable. Yesterday we went for a long drive and passed a man lying drunk in the ditch by the roadside. I wanted to get out and help him, but the horses galloped past and Casimir said he would be all right. So there was nothing to be done' (O'Faolain: 54).

Contact with the peasantry awoke a sense of social justice. Her art developed in a new direction as she produced paintings of the peasants in the fields. She took a dramatic series of photographs of the peasants at work, at the market and on the estate. She was still far from becoming a political activist, but she and Casimir helped a young Jewish conscript to escape the Russian authorities. Her stepson told of her departure from Zywtowka when she leaned from a train window and shouted *Moskal swinja* (Moscovite swine) to an astounded gendarme.

They came to live in Dublin where the exotic couple were popular guests at 'high society' parties. Constance played the piano while Casimir sang Polish songs. At a performance in the Abbey Theatre he sang two Polish songs, one of which was Poland's Prayer for Freedom. The audience did not follow the words but enthusiastically applauded the sentiment (Irish Times, 28.01.1905).

Dublin was the centre of an Irish cultural awakening, grandly labelled the Celtic Renaissance, under the influence of WB Yeats,

Lady Gregory and others. It was similar in aims and practise to *Młoda Polska* (Young Poland) and similar movements across Europe that sought to preserve distinct national identities. Casimir was happy to take part, but for Constance, and many of the other participants, culture was a step on the road to radicalization. Artistic and political circles overlapped and many moved between them. The 1916 Rising has been described as a Poet's Rebellion, but it was also a rebellion of actors and artists.

An Irish Joan of Arc

'And so in the life of this couple strange things began to happen. Markiewicz, a Polish man descended from people who had for generations fought for Poland, had Poland in his blood and his exotic behaviour started to make a strong impression on his lady's imagination. She started to look closely at him and saw features which affected her exalted nature' (Quigley, 2012: 108).

The extract comes from the memoirs of Mieczyslaw Fijalkowski, who transcribed stories Casimir told him in the 1920s. The account of Casimir's time in Dublin is true in the essentials even if some of the details are out of order:

'He went on stage in Dublin and achieved immediate recognition', Fijalkowski wrote. 'Encouraged by this he wrote the play, *The Memory of the Dead*, about the Irish fight for freedom. The play by a Pole inspired his wife to act in the main role....Under the influence of this play she felt the need to do something important for her country – like Joan of Arc. She felt Irish and she wanted to fight for Irish freedom not only as an actress, but also in real life. Lady Markiewicz contacted the leaders of the freedom-fighters and stood with them; some years later after gaining experience she became a leader' (ibid).

The usual version of events is that Constance converted herself to Irish nationalism. She made approaches to join the nationalist organization Sinn Féin in 1908 before *The Memory of the Dead* was written. We know she absorbed Cási's stories about the Polish rebellions. In fact many Irish nationalists studied Polish history and drew analogies between the struggles of the two countries.

Constance claimed a dramatic conversion to Irish nationalism in 1908, but a change of this nature is usually prefigured by a long gestation. As a child she helped her father to feed starving tenants in the 1880s. Her radicalization must be viewed in the context of the talented generation of cultural and political nationalists in Ireland at the time. Fijalkowski stressed her iron will, her high imagination and her sense of a special, but indefinite calling.

In March 1909 she delivered a speech on 'Women, Ideals and the Nation' to the Students National Literary Society in which she drew on her knowledge of the Polish struggle for freedom.

'In Ireland the women seem to have taken less part in public life, and to have had less share in the struggle for liberty, than in other nations. In Russia, among the people who are working to overthrow the tyrannical and unjust government of the Czar and his officials, and in Poland where, to be a nationalist, men and women must take their lives in their hands, women work as comrades, shoulder to shoulder, with their men. No duty is too hard, no act too dangerous for them to undertake' (Markievicz, 1909).

She went on to display a deep sympathy for the Polish cause allied with a detailed knowledge of prison conditions in occupied Poland. 'Many a woman has been incarcerated in the dungeons under St. Peter and St. Paul – to sit in the damp and mouldy gloom and watch – perhaps for a week, perhaps for a year – the little gate high up on the wall, where one day or other, sure enough, she would see a little stream of dirty water begin to trickle through, which would tell her that soon that which once had been her would drift out into the world again'.

The rushed and packed sentences are her own but the details suggest a first-hand knowledge of Polish sources. She draws on stories of the 1863 Uprising from the aunts in Żywotowka for whom the rebellion was part of living memory. The pamphlet goes on to emphasize the patriotic fervour of Polish women:

'Many another woman has dropped exhausted on the long weary march through the snow-covered steppes to the lands of exile. Weighed down by her chain, unable to stir herself, scarcely a groan escapes her, even under the lash of the knout – freely applied by the

soldier in charge – she has sunk down hopeless and helpless, alone on the dreary plain, to watch for a few short hours the big black birds circling nearer, borne up and sustained by the knowledge that ‘no sacrifice is ever in vain,’ and that as the death of Christ brought a new hope and a new life to an old world, so the blood of each martyr shed in the cause of liberty will give a new impetus to the comrades who are left behind to continue the work’.

The combination of religious imagery and nationalist fervour recalls Mickiewicz’s view of Poland as the Christ of Nations that would lead the oppressed to freedom. When she outlines Irish resistance to English rule the Russian suppression of Poland is never far from her mind.

‘Catholic emancipation must have come; it has come even in Russian Poland, where the whole nation was in arms against Russia as late as ’63, and where it stands for a much greater thing than it does here. Catholicism is an integral part of a Pole’s Nationality, the Orthodox religion an integral part of a Russian’s, for all Poles are Catholic, all Russians Orthodox – and a Pole of the Orthodox religion would even now be regarded with suspicion in Poland and could not possibly enter any Polish National Movement’.

Her nationalism was not a sectarian creed – she recognized that Irish Catholicism was entwined with national identity for the majority although many cultural nationalists – Yeats & Lady Gregory, Hobson, Russell etc. were Protestants. Her view of nationalism was of a broad movement that would unite all strands of society – something like the Solidarity Movement in Poland.

She uses Poland as an example while urging her audience to overcome apathy: ‘The ’63 revolution in Poland was chiefly organized by students. Cannot the young men and women [of Ireland] realize their strength?’ In conclusion she attempts to arouse the spiritual and intellectual energy of her audience: ‘Arm yourselves with weapons to fight your nations’ cause. Arm your souls with noble and free ideas...May this aspiration towards life and freedom among the women of Ireland bring forth a Joan of Arc to free our nation!’

She met the Socialist theorist, James Connolly, who had written about the oppression of Polish workers. Under his influence and

her experiences in the Dublin Lockout of 1913 Constance moved towards a revolutionary stance. It should be remembered that these were years before the Bolshevik Revolution, a period when Marxist theories were inspirational, but untainted by actual events. It was a time when people believed that ideas and individuals could have an effect on the course of history, a time when many believed the old forms of society were no longer fit for purpose. H.G. Wells wrote in his prophetic novel, *The World set Free*, (1912) of the old irrational world in which everyone sees the absurdity. In default of any collective reason positive enough to reconstruct it the political system is destroyed by atomic bombs.

On opposite sides:

The process of social breakdown was accelerated by the trauma of the Great War which shook all the ancient certainties that underpinned society. Captain Jack White, a colleague of Constance, wrote in the *Irish Citizen* in late 1915: 'It is as though the old forms are rushing together into a molten state in man's despite, compelling him to mould them entirely anew, or be engulfed himself in the seething chaos' (White, 'Irish Citizen' Nov, 1915).

In early 1914 Casimir was back in Zywtowka where he wrote a play *Wild Fields* based on the foibles of the Polish gentry in Ukraine. It was an instant success at the Polish Theatre in Warsaw when Szyfman directed it in May. Kornel Makuszyński wrote that the play 'set fire among the Polish gentry...because the innocently smiling Markievicz, just like a bear that pulls up trees by the roots for fun, pulled many well-known Ukrainian family names and placed them alive on the stage'. This caused plenty of unpleasant noise, so when the First World War broke out, he preferred to join up, than to remain in the shocked 'Wild Fields' (Lissadell Papers, PRONI, Belfast).

Barry Egan of the University of Warsaw claims that Casimir took a play he wrote in Dublin, *The Dilettante*, and changed the names to Polish. Casimir always claimed he was moved by patriotic fervour to enlist in the Russian army. When the Great War began Poles faced

each other in the armies of the competing powers. Many Poles in the Russian empire hoped a Russian victory would strengthen their position. In Petrograd on 8 August 1914 two Polish statesmen called for Poles to resist the Prussian march to the east in the hope of uniting the country. There was rejoicing in Warsaw on 14 August when the Grand Duke Nicholas, Commander-in-Chief of the Russian armies issued a proclamation:

‘Poles! The hour has sounded when the sacred dream of your fathers and forefathers can come true. A century and a half has passed since the living flesh of Poland was torn in pieces, but her soul is not dead. It lives in the hope that the hour will come in which resuscitated Poland will reconcile herself fraternally with Great Russia. The Russian troops bring to you the happy news of that reconciliation. May the frontiers disappear that divide the Polish people, thus making of them a unity under the sceptre of the Emperor of Russia. Under that sceptre Poland will be born again, free in religion, in language, and in self-government’ (Machray: 51).

The majority of Poles in Russian Poland were ecstatic and rushed to support the Russian war effort. Casimir was caught up in the enthusiasm. He claimed he jumped on a horse and rode seven hundred miles to St. Petersburg to join the 12th Archtyrski Regiment of Hussars. Along with most people he expected the war to last about a year. Other Poles took different views on the conflict and its implications for Polish freedom. In Austrian Poland the future leader of the country, Josef Pilsudski, organized Polish legions to fight for the Central Powers against the Russians. The Poles in Russian Poland may have been optimistic but the Russians had no intention of giving power to any nationality. A secret memorandum of late 1914 clarified the declaration – it would only apply to areas with Polish populations captured from Germany and Austria in the course of the war. The terms ‘freedom’ and ‘independence’ had many different meanings, depending on who used them.

Casimir was now forty years old and the decades of carousing had softened the athletic young man whom Constance had pursued in France. A photograph from 1914 signed Dunin Markiewicz shows

a heavy middle-aged man in a full-length cape folded back to reveal the uniform of a Russian officer.

Over a thousand miles away in Dublin Constance was also in a photographer's studio. She wore a stylish feathered hat as she posed in an Irish Citizen Army uniform with a pistol in her hand. She was now among the leadership of those who were planning an insurrection in Ireland with German assistance. The British Government had proposed a limited form of Home Rule for Ireland with control of defence and foreign policy retained at Westminster. The outbreak of war in August 1914 resulted in the suspension of Home Rule for the war's duration.

A new order in Europe

We tend to exaggerate the distance between Ireland and Poland a century ago. The newspapers carried detailed reports on the great battles on what is now Polish soil. In country areas priests and schoolteachers would read the latest war news to their illiterate neighbours. Many people were familiar with the Russian invasion of East Prussia and the German victory at Tannenberg, the battles of Gorlice and Warsaw and the Russian campaign of 1914–15 that brought them close to the walls of Krakow. Casimir was wounded in the winter of 1914–15 and discharged from the Russian army in the spring of 1915. Makuszynski corroborated the story with his usual exuberance:

'He was struck by bullets, and being too heavy for removal from the battlefield, he was left half-alive in the snow. To get more fun out of it, he contracted typhoid, although to get that sick he had to be bitten by an insect the size of a tortoise. Still, he was lucky, because he was transported to Lwow, and dumped in a shack for cholera victims.'

He was at home in Zywtowka in 1915 and recovered rapidly in familiar surroundings and he could plunge back into creative work. Makuszynski remembered: 'I heard him once telling Falat [a famous Polish artist] how many men he polished off. The charming good painter did count and count and recount, till eventually he ran short

of enemy troops. 'Did Markievicz really kill as many as that?' Falat asked me light-heartedly. 'Three of them survived because they pretended to be dead...a few others goofed off in some other way' added the charming Dunin-Markievicz quite seriously'.

The war demand for horses had improved the Markievicz family finances and an extensive remodelling of the house was in progress. The house was remodelled and rebuilt with a grand porch flanked by pillars. The family was planning for the generations to come.

Both sides in the war used Poland as propaganda against their opponents. The Allies pointed to Prussian abuses in Poland, in particular attempts to suppress Polish language and culture. They encouraged Poles to believe a post-war settlement would involve a degree of independence, at least in the parts not controlled by Russia.

By 1916 the Central Powers [Germany and Austria-Hungary] were anxious to encourage Polish support for the war effort. Germany visualized a post-war new order in Central Europe, a Mitteleuropa, with a reconstructed Polish state under German influence. The proposal involved the creation of a buffer zone between Germany and Poland.

Polish opinion was divided between those who hoped for a Polish state on an equal footing with Austria and Hungary and those who thought they might win freedom in the event of an allied victory. In 1916 the Polish Information Committee in London published *Poland's Case for Independence*, a collection of essays on the continuance of national and cultural life despite the partitions. The book points out that many of the major battles on the Eastern Front were fought on Polish soil, but Poland would have no say in the peace settlement: 'Poland... never ceased struggling and fighting for her independence, even after the days of her disappearance as a separate State' (ibid: 7).

The Irish rebels of 1916 could echo the aspiration of the Polish Committee and apply them to Ireland: 'Does not all this go to show that a country, which has manifested such indestructible vitality, has a right to the independence which she has so strongly craved?'

‘the sad events of the spring...’

As the Great War moved into its third year the leaders of many nationalities that had been ruled by empires anticipated the end of the war and the chance of a degree of independence. While the plotters of the Easter Rising hoped for German assistance to drive the British Army out of Ireland the pragmatists realised their effort would be symbolic, an assertion of the desire for independence.

The Rising aroused interest in Poland: ‘Polish newspapers reporting the Easter Rising focused on the parallels with Poland and seized upon the role of Countess Markievicz – ‘a modern Irish amazon’ and her connection to Poland through her marriage to ‘a son of an oppressed nation fighting to the last breath for its national liberties’ as the journal *Swiat* put it’ (Keown G. [in:] *Polska, Irlandia – wspólna historia?* 2015: 94).

The news reached Russia where the newspaper *Russkoye Slovo* sent a reporter to interview Casimir. He was now living in Kiev in an apartment on the Kreschatyck, the stylish main street, and was happy to speak of his knowledge of the leaders of the Irish rebels. Among the executed leaders of the rebellion he admitted to knowing Padraig Pearse as the director of a model school. Another leader was his personal friend, the poet and lecturer, Thomas MacDonagh. He was conscious of the danger to his family of having a family member fighting an ally of the Russian state and his remarks on Constance were cautious.

He assured readers that he was a Russian citizen interested only in art. Constance had similar focus until 1908 when her attitude suddenly changed and she became engaged in the Irish nationalist movement. He appeared anxious to put some distance between himself and events in Ireland by dwelling on their estrangement before he left Ireland: ‘she began running to extremes, wanted to make our theatre purely nationalist’ (Arrington: 157).

Constance was condemned to death for her part in the rebellion, but the English Government feared the propaganda disaster of shooting a woman and commuted her sentence to life imprisonment. She accepted the sentence in a jaunty letter to her sister from Mountjoy prison in June:

'The life is colourless, the beds are hard, the food peculiar, but you might say that of many a free person's life, and when I think of what the Fenians suffered, and of what the Poles suffered in the 'sixties, I realize I am extremely lucky' (Markiewicz, *Prison Letters*: 140).

The 1916 Rising was condemned on all sides as a foolhardy and wasted gesture. In 1917 the author of *Celtic Myths and Legends*, TW Rolleston, wrote a booklet to make the case that Ireland had been much more gently treated by England compared to the repressive policies of Germany towards Poland. '...it has been, and is still, the object of the Prussian Government to extirpate or forcibly Teutonize this Slavonic population, and to replant the country with German colonists...Between 1886 and 1906 the Prussian Government was spending over a million sterling a year in buying out Polish landowners, great and small, and planting Germans in their stead' (*Ireland and Poland*: 7). The aim of the booklet was less concerned with Poland than to counter the move towards Sinn Féin in Ireland. 'Ireland is not an oppressed and plundered nation, ground under the heel of a foreign Power, and with her individual life stifled like that of Poland in the German Empire' (ibid: 21).

However, the rushed executions of the 1916 leaders and the round-ups, deportations and rigid military control alienated the Irish public. They distrusted the resolve of the British Government to bring in even a limited form of Home Rule. The proposal to partition the country resulted in objections from the Catholic bishops who claimed it would divide Ireland and cited Poland as an example.

Casimir resumed writing plays in Kiev and worked with Szyfman as co-director of the Polish Theatre. They put on two new plays *Lilies of the Field* and *The Marriage of Marta*. Makuszynski recalled meeting him in Kiev: 'I stopped suddenly in the street and stared and hardly believed my eyes. There was Markiewicz. And what was he doing? Writing and painting. He was given a fine decoration and 'released to civil life'; so as to prevent him finishing the war too fast. The pair celebrated being alive by drinking 'some barrels of wine'.

Casimir was concerned about Constance's fate and wrote to Sir Josslyn Gore-Booth on 16 August 1916. He was careful to identify with the pro-British stance of the Gore-Booths:

'I hardly could find what to say about the sad events of the spring', he began. He enquired how he could write to Constance in prison and mentioned his injuries. 'Typhus and effects of a shell bursting at very close distance have done their work and I am suffering from very severe headache and haven't quite recovered the use of my left arm. I am writing and working with Polish theatre' (Lissadell Papers).

On the same day his son, Stasko, composed a long letter to Sir Josslyn from his address at the Agency for the Russian Fleet, Archangel, Russia. His phrases about his step-mother echoed his father's comments. 'I was delighted to have news of poor mother. What a sad stupid business it has been... Father was very worried & we were all most anxious on her account... it's a blessing she can't get into more trouble...' (ibid).

In Ireland the Easter Rising came to be viewed as a blood sacrifice and enshrined as part of a national narrative in a similar manner to the three Polish insurrections. While Constance was been denied martyrdom she became a nationalist icon and took a prominent role in the resurgent movement for national independence.

Autonomy or Independence

Contact with Casimir was difficult while she was in prison. In early 1917 he went to Moscow to work with Polish theatre. He had contacts within the new Russian government formed after the February Revolution and wrote to Josslyn to enquire if he could use his influence to secure her release. She was released from prison in June 1917 and returned to Dublin to a heroic welcome.

While in Moscow Casimir made contact with an old school friend, the Ukrainian revolutionary Alexander F. Salikowskii (1866–1925), who would serve a brief term as Minister for the Interior in Ukraine in 1920–21. At Salikowski's behest he wrote a pamphlet on Ireland as part of a series on *The Freedom and Brotherhood of Peoples*, published by Zabrug. *Irlandiya* was number

eleven in the series that covered mainly nations in the Russian and Austro-Hungarian Empire.

The pamphlet shows the effect of discussions in Dublin where Casimir absorbed the nationalist view of Irish history. He acknowledged the cultural renaissance by saying that art and culture were the lifeblood of a nation. He put the Irish turmoil in the context of the great upheavals of the decade.

'The world has brought the question of the self-determination of nations to the forefront and has forced one to remember peoples who have lost their political independence. Thus the independence of Poland has ceased to be a dream just as the question of the full political autonomy, if not of the independence of Ireland, has become one' (Quigley: 171).

Poland was still partitioned, but the Provisional Government in Russia promised independence after the war. Even though there was no contact with Constance, and his hopes for Ireland were expressed in different language than hers, the pamphlet is proof of his strong feelings for the country. He must have had her in mind when he wrote of Irishwomen with 'open bright faces with beautiful eyes and turbulent hair'.

He told his Russian readers that the green island was reminiscent of the southern slopes of the Caucasus. It was a land of 'inexhaustible layers of turf, excellent pasturage, well-watered lakes and rivers teeming with trout and salmon and every kind of aquatic wildlife. To sum up, Ireland in its climatic and geographic circumstances is incomparably superior to England. It can live self-sufficiently, needing only imported tea and sugar'.

The sadness of his departure in 1913 faded from his mind when he wrote: 'The Irishman is cheerful, carefree and witty by character and, as is fitting for a Celt, hospitable and trustworthy. Family relations are remarkable for their great solidity; divorces and extra-marital relationships are rare'.

The majority of the pamphlet related the familiar tale of war and conquest. He stressed the historical connections to Poland with Irish exiles in the service of Jan III Sobieski. The king's physician was an exile from Kerry, who wrote a two-volume *History of Poland*,

its Ancient and Present States, in 1698. The prose became more impassioned in its treatment of the Great Famine and its aftermath:

‘Of the eight million which Ireland counted in the 1840s not quite four million remain at the present time. The native Celts were driven back westwards to the shores of the Atlantic Ocean onto the most miserable and infertile land. All the strong and healthy part of the population emigrated or found themselves in the English army’.

He mentioned Constance as a leader in 1916 and noted her release in July 1917. He skirted any judgment on the rebellion by insisting he was trying to be objective ‘without considering whether an armed revolt against powerful England was appropriate or senseless.’ But he found it impossible to avoid hard judgment on England’s influence in Ireland.

‘It has plundered the country, killed industry and agriculture, left the masses of the people without schools and education and killed their native language’.

Emigration was the symptom of the condition of the country with many of the best minds abroad – Wellington, Shaw, Wilde, Hone and Lavery. He emphasized that culture was one of Ireland’s strengths – a theme echoed by politicians a century later in the aftermath of the banking and property collapse.

‘Its dramatic literature is remarkable for its simplicity and the artistry of its construction. Its poetry is on a level with the masterpieces of the world. But art and literature are the pulse of a country, and in the meanwhile every day the county is losing more and more of its life force, thanks to emigration’.

The solution was for England to change its approach to Ireland and he ended on a rhetorical appeal to the Liberal Party in Westminster: ‘May the Liberal leaders of the English parliament grant to Ireland freedom and political life on an unlimited democratic basis. May they find a way out of the conflict created by the protest of Ulster against Irish autonomy...Then at the same time as the reestablishment of an independent and united Poland, her younger sister in bondage, Ireland, will be rewarded for a much suffering past.’

May the sun of Russian freedom, illuminating the whole world warm even this distant island, the victim of the historical errors of the cultured English people.'

Casimir's plea for justice and reason was doomed to go unheard and Ireland would be drenched in blood before a partial independence was reluctantly conceded in 1921. He painted portraits, including one of Szyfman, and managed the Polish Theatre in Kiev where he directed comedies by the Ukrainian-born, Aleksander Fredro. As with many of the Poles in Ukraine his position was changing dramatically for the worse. Casimir's letter to Josslyn on 19 December 1917 show how much had changed in a very short time. 'The fact of my serving in the army as a voluntary and my birth are totally against my getting any intelligent employment. There is no possibility of selling any bonds or even cashing of cheques as practically all banking operations are stopped. With the abolition of class distinctions and titles people who used to have them now have not the slightest chance to get any employment under the new system of government. One hardly can expect to do anything out of art or literature during such a state of affairs. My position is simply desperate.

All my relatives are more or less in the same position. I cannot think of anyone else but you, dear Joss, who could help me through this desperate time. Of course you know, that there is no way of sending money in or out of Russia'.

Casimir was no revolutionary. He was a Polish patriot and was happy with independence for Poland in November 1918, but it came at a cost. His home at Zywtowka was plundered and burned – the family managed to escape to Poland, but lost their possessions. During her second long jail term in Holloway prison in 1918 Constance wrote to Eva: 'It's very slow here and everything seems to be going at a great pace outside. Empires and Governments seem to be like the Gadarene swine just now ... I often think about my Polish relations. Poor Casi hated wars, revolutions and politics...'

Constance would experience prison, assassination threats, victory and bitter defeat over the next tumultuous years. She would become the first woman elected to the Westminster parliament

which she refused to enter. In the revolutionary Irish government, the First Dail, she would be chosen as Minister of Labour. Casimir found employment as legal advisor to the American legation in Warsaw, wrote and acted in films with Alexander Herz, produced plays and painted. He came to Dublin to meet Constance in 1924 and returned for her funeral in 1927.

In 2016 we live in a very different Europe. The issue of national sovereignty is still a topic of debate, but within the context of the European Union. 'Independence' has a very different meaning in 2016 from 1916. In a globalized world no country can seal itself from the rest, even though some politicians speak as if they can. We are confident in our national identities, but we are also aware that we are citizens of the world. There are many challenges and dangers facing our world – climate change, the growth in inequality, effects of wars and the refugee crisis, a volatile world economy, nuclear weapons and the damage from unregulated technological change.

The old empires have disappeared and are for some, a source of nostalgia, but we are not as free as we might desire to be. Our sovereignties are diminished by the power of multinational corporations and financial institutions. Sometimes it seems that our governments are manipulated by outside forces and citizens feel angry, baffled and resentful. We need people today who are idealistic and patriotic like Casimir and Constance, who are motivated by issues greater than the everyday economic concerns, who are brave enough to want to shape the world we share.

Summary in Polish

Po przeciwnych stronach: Kazimierz i Konstancja Markiewicz w 1916 r.

Artykuł stanowi próbę oceny ideowo-politycznych postaw Kazimierza i Konstancji Markiewiczów wobec politycznej sytuacji, w której znalazły się Irlandia i Polska w latach 1900–1916. W czasie I wojny światowej (1914–1918) Kazimierz i Konstancja Markiewicz znaleźli się po przeciwnych stronach. Cechowała ich odmiennosć, pod względem reakcji, na gwałtowne zmiany społeczne i polityczne zachodzące w tym czasie w Irlandii i Polsce. Przedmiotem badań są ich przekonania, osiągnięcia, a także pewna konkluzja i odniesienie do współczesności.

Dla rozczarowanych obserwatorów czasów współczesnych bohaterzy artykułu wydawać się mogą parą idealistów, pełną energii i być może naiwnej wiary, że są w stanie zmienić bieg politycznych wydarzeń. Jeśli chcemy stawić czoła współczesnym zagrożeniom – zdaniem autora – w dalszym ciągu potrzebujemy energii i idealizmu tamtych pokoleń.

References

- Arrington L. (2016) *Revolutionary Lives Constance & Casimir Markievicz*, Princeton University Library.
- Keown G. (2015) [in:] Marchlewicz K., Kucharski A. (eds.) *Polska, Irlandia – wspólna historia? : Poland and Ireland – a common history?*, Poznań.
- Letters of Casimir Dunin-Markiewicz to Josslyn Gore-Booth, Lissadell Papers, D4131-K13, Public Record Office of Northern Ireland, Belfast.
- Machray, R. (1932) *Poland 1914–1931*, Allen & Unwin, London.
- Markievicz C. (1909) *Women, Ideals & the Nation, Daughters of Erin*.
- Marreco A. (1967) *The Rebel Countess: Life and Times of Constance Markievicz*, Weidenfeld & Nicolson, London.
- O’Faolain (1934) *Constance Markievicz*.
- Polish Information Committee (1916) *Poland’s case for Independence*, London
- *Prison Letters of Countess Markievicz* (1987), Virago, London.
- Quigley P. (2012) *The Polish Irishman: Life & Times of Count Casimir Markievicz*, Liffey Press, Dublin.
- Rolleston T.W. (1917) *Ireland & Poland: a Comparison*, Unwin, London.
- White J. (1915) *Ireland’s Hour*, “Irish Citizen”, Nov. 1915, Dublin.

Hanna DOWLING

Irish Polish Society
Honorary Secretary

Paul Edmund Strzelecki. His Life, Travels, Discoveries and Humanitarian Work in Ireland

Abstract: Paweł Edmund Strzelecki (1797–1873), world traveller, explorer and scientist, is better known in Australia than in his native Poland. He is almost completely forgotten in Ireland. Yet, he did outstanding and unpaid relief work during the Great Irish Famine. In the most badly-stricken western counties he devised a scheme for feeding children through local schools. As a Superintendent of the charity the *British Association for the relief of Extreme Distress in Ireland*, he raised and organized the distribution of a huge sum of money. In his reports sent to the *British Association* he described horrific scenes which he witnessed. It is estimated that 200,000 lives were saved because of his relief work. Strzelecki's work in Ireland was recognized by the unveiling of a plaque to his memory, in Dublin, on 29th March, 2015.

Keywords: Sir Paweł Edmund Strzelecki, British Association for the relief of Extreme Distress in Ireland, Great Famine, Polish nobleman.

Family Background and Childhood

Paul (Paweł) Edmund Strzelecki was born in 1797, at the manor on the estate of Głuszyna (what is today Nowe Miasto, Poznań), the third child of Francis Strzelecki and his wife, Anna née Raczyńska. His father, a Polish nobleman, leased the manor and some 900 acres of land. In Australia Strzelecki was referred to as 'the Count', though he never signed himself as a Count nor introduced himself by that title. However, if people wished to address him as Count, he allowed it – this was probably as a result of the difficulty in pronouncing his

exotic foreign name (for a non-Polish speaker it was easier to say 'the Count' than 'Mr Strzelecki!').

In 1798 the Głuszyna estate was confiscated by the Prussian Government (at the time this part of Poland was under Prussian rule)¹. Paul's father managed to prolong the lease for some years but in 1801 he took another lease and the family moved to the estate of Skubarczewo, situated in the same part of Poland. Paul's father died when he was six or seven (the date of death is not known) and his mother died in 1807, when he was ten. She had six sisters and one of them, Tekla, took care of the boy. Tekla and her husband, Józef Żmichowski, had no children and they took a number of orphaned boys under their care. Strzelecki was the eighth boy cared for by them. They lived in Warsaw and enjoyed a comfortable life-style. When he was thirteen, he was sent to the Piarists Fathers' College, considered at the time the best secondary school in Warsaw.

Paul's sister, Isabella (born in 1790), married a nobleman, Józef Słupski, who took over the lease of the Skubarczewo estate. Paul lived for some time with them at Skubarczewo manor. The old manor survived WW1 and WW2. During the communist period the Skubarczewo estate of about 700 acres was State-owned and, unfortunately, ruined because of very poor management. Narcyza Żmichowska, a Polish novelist and poetess, who knew the Strzelecki family well, said in 1876: 'Paweł in his youth, and apparently through all his life, had tremendous luck with people'.

Adyna Turno

Strzelecki served for a short time in the Prussian army, however the stiff Prussian régime did not suit his character and he submitted his resignation and returned home. There are some suggestions that he deserted the Regiment. Not long after, he left Skubarczewo and started to work as a tutor for children of the local nobility. He became acquainted with a local landowner, Adam Turno; it is probable that he became a tutor of Turno's son. Adam Turno was separated from

¹ Poland was under partitions for 123 years (1795–1918).

his wife, Ursula (née Prusimska), but kept their two children – a son Vincent and a daughter Alexandrina (called by a diminutive name Adyna).

Turno maintained a lavish life-style, loving parties, balls, hunting, card-playing, food and drink, and welcomed Strzelecki at his home as good company. Adyna was brought up mainly by her maternal grandmother, Madame Prusimska, and from the age of six had a French governess. She was fifteen when she met Strzelecki. He fell in love with her but was rejected as a suitor by her father. There are stories that Strzelecki attempted unsuccessfully to elope with Adyna, but some biographers find this doubtful. However, the first biographer of Paul Strzelecki, Narcyza Żmichowska (1819–1876), described his detailed plan for elopement with Adyna, made with the help of Adyna's young French governess. According to Żmichowska's story, Adam Turno discovered a coach in which Paul and Adyna tried to run away and brought his daughter back home.

On 15th June 1821, in his diary, Adam Turno wrote: '...I took [Mademoiselle] Dupain and Adynka to Poznan...my business went badly, there are debts, there is no money...Adynka is attracting Konstanty Sczaniecki. He wants her passionately but she does not want him because that dandy Str. turned her head. All this is nearly driving me to my grave'.

The Sczanieckis were a well-known family of wealthy landowners. Evidently Adam Turno loved his daughter but hoped for a wealthy marriage for her which would help his own poor financial situation. He succeeded in this with the marriage of his son Vincent to a well-off noblewoman. Adam Turno died in 1851, penniless, maintained by his son. Adyna and Paweł Strzelecki exchanged letters for over 30 years but they never married.

Prince Sapieha

After the alleged incident with Adyna, Strzelecki returned to Skubarczewo and stayed for some time in his sister's home. Later he travelled to Italy where he came to the attention of Prince Franciszek Sapieha. He placed him in charge of a very large estate in

the Russian occupied part of Poland (on the outskirts of the former Polish-Lithuanian Commonwealth). Strzelecki was then about 27 years of age and carried out his duties very successfully. In 1829 Prince Sapieha died, and a dispute arose between his son and heir, Eustace, and Strzelecki. Eustace Sapieha refused to pay Strzelecki the prince's bequest - a huge sum of money and a considerable estate - accusing him of bad faith and prevarication. After some years the dispute was settled. Strzelecki received approximately a quarter of Sapieha's original bequest. He had always dreamt of travelling. Now he had means enabling him to pursue his desires and ambitions.

Journey around the World

Strzelecki lived in England from November 1831, from where he travelled to France and Italy. He stayed in England for over two years but little is known about his life there. It is thought that he studied during his time in England; he was interested in geology – a science then in its infancy in England – but he had no formal training and was probably self-taught.

On 8 June, 1834, he sailed from Liverpool to New York. In the United States he visited New York, Boston, Philadelphia, Baltimore, Washington, Richmond and Charlestown, saw the Niagara Falls, went to Canada, and back to New York via Lakes Champlain and Saratoga. He travelled widely in South America, Cuba, Haiti, Hawaii, the Polynesian islands, and went to New Zealand probably about the beginning of 1839. He went on to Australia and arrived in Sydney on 25 April 1839.

In the 'Sydney Gazette' of April 27th 1839, there was a short notice stating that a French ship *Justine* arrived: '...with 18 tons potatoes from New Zealand, and 300 bushels of Chilean barley. There were four passengers, amongst them: Monsieur le Comte Traliski [of Poland]'.

Having difficulty with too many consonants, the 'Sydney Gazette' printed Strzelecki's surname as Traliski! (Perhaps is worth mentioning that because of problems in correct pronunciation,

Strzelecki occasionally used a modified spelling of his surname – Streleski).

In Australia

For the first three months Strzelecki remained in Sydney. Probably in mid-August, 1839, he started his first explorative journey. At the request of the Governor of New South Wales, Sir George Gipps, he was to make a geological and mineralogical survey of the Gippsland region (named after the Governor Gipps), in present day eastern Victoria.

He discovered gold in 1839. However, Governor Gipps feared the effects of a 'gold-rush' on the colony and persuaded Strzelecki to keep his discovery secret. (Australia was a penal colony with some 45,000 convicts at the time). Later in 1839, Strzelecki set out on an expedition into the Australian Alps and explored the Snowy Mountain. In February 1840 (or March – the exact date is unclear²) he ascended the highest peak, calling it Kosciuszko Mountain, in honour of the Polish military leader and national hero.

Strzelecki made an exploratory journey through Gippsland - the *terra incognita* at that time; he was accompanied by two friends and some pack horses. He travelled mainly on foot, carrying a heavy case of instruments for his scientific observation. After passing the La Trobe River Strzelecki found it necessary to abandon the horses and all the specimens that had been collected, and try to reach Western Port. For 22 days they were on the edge of starvation, and were ultimately only saved by the knowledge and hunting ability of their guide Charley, a native aborigine, who caught wild animals to eat. The party, practically exhausted, arrived at Western Port on 12 May 1840 and reached Melbourne on 28 May.

In his long letter to Adyna Strzelecki wrote: 'I was accompanied by two young friends on horseback. The provisions taken were

² According to some historians Strzelecki made two climbs of Mount Kosciuszko in early 1840. The first one alone with an Aboriginal guide on 15th February and the second one with two companions (James Macarthur and James Riley) on 12th March.

estimated to last for four months. The difficulties of the terrain prolonged the explorations to six months. Two months without provisions – living only on monkeys and wild dogs which were caught, thrown on a fire and eaten or rather devoured without salt and bread. Soon the horses weakened and had to be abandoned; my friends were obliged to carry packs on their backs. In a few days they were exhausted almost to extremity.... Finally, after thousands and thousands of dangers, Providence allowed me to bring them to Port Philip, unscathed but like skeletons. I myself looked like skeleton, covered with rags, almost without trousers and shoes... My health is inconceivable. Peaceful life does not suit me. Love of work and love for you are the elements of my life’.

Strzelecki preferred to travel on foot rather than by horse or cart as this was the best method of discovering minerals, collecting rocks, fossils and soil samples. He also took barometric and magnetic readings using equipment carried on his back. He was supported by convict servants, Aboriginal guides and free settlers who happened to accompany him on parts of his journey. From 1840 to 1842, based in Launceston, Tasmania (formerly known as Van Diemen’s Land) Strzelecki explored nearly every part of the island, usually on foot with three men and two pack horses. He became a close friend of Sir John Franklin, the Governor of Van Diemen’s Land, and his wife, Lady Jane Franklin. They made plans for the irrigation of the agricultural areas (drought had destroyed the low land of Tasmania in 1841). He left Tasmania in September 1842 by steamer and arrived in Sydney on 2 October. Towards the end of that year he was collecting specimens in northern New South Wales. On 22 April 1843, he left Sydney having travelled 11,000 kilometres through New South Wales, Victoria and Tasmania, examining the structural geology, mineralogy and petrology, along the way. He travelled to England, visiting China, the East Indies and Egypt on the way. In 1845 he published his *Physical Description of New South Wales and Van Diemen’s Land* which was awarded the Gold Medal of the Royal Geographical Society. In 1845 he became a naturalised British subject.

Two Years in Ireland

Towards the end of 1846, the Great Famine was under way in Ireland. In January 1847, in London, a charity was formed called the *British Association for the Relief of Extreme Distress in Ireland and Scotland*, with the sum of £500,000 allocated for the relief of the sufferers. Strzelecki offered his services to the Association and was appointed as agent to superintend the distribution of supplies in counties Donegal, Mayo and Sligo, with some involvement in Roscommon and Galway. He went to Sligo on January 26, 1847. His first task was to supervise the distribution of cargo brought by the ship *Scourge* to Killybegs. His first official report was written in Westport a few days later.

Based in Westport, between January and June 1847, he wrote some fifteen reports. He was absolutely horrified by what he witnessed. On March 15th 1847, he informed the British Association's headquarters in London: 'No pen can describe the distress by which I am surrounded. You may now believe anything which you hear or read, because what I actually see surpasses what I ever read of past and present calamities'.

He travelled to the most remote parts of western Ireland and he would go on foot if the road conditions or severe weather did not allow his coach to pass. The winter in 1847 was exceptionally cold, with gales, heavy snow-storms and hard frost. In the most badly-stricken western areas he devised a scheme for feeding children through the local schools. He was particularly concerned with food, clothing and schooling of children; he also instructed them about hygiene. A network of feeding children in the national schools of all denomination was established. It is estimated that about 200,000 children survived thanks to his scheme. According to Kathleen Villiers-Tuthill, the Connemara historian and author of a book *Patient Endurance. The Great Famine in Connemara*, between November 1847 and May 1848, in the area around Clifden half-a-million rations were distributed to 5,000 children.

He also tried to introduce alternatives to potatoes such as turnips, and a food common in Central and Eastern Europe – rye-

bread, apparently not then known in Ireland. In a note dated 13th February 1848, he wrote: 'I have dispatched four bakers from Dublin, to inspect and instruct the contractors in the provinces in the manufacture of bread. It is a melancholy reflection, when one reviews the obstacles which are to be met with in introducing here an art which is familiar to the whole world'.

They had to build ovens as such appliances did not exist in western provinces of Ireland. In June 1847 Strzelecki was transferred to Dublin as Superintendent of all agents in Ireland (Executive Officer). His headquarters were in the centre of the city, near Nelson's Pillar. From Dublin he wrote eighteen reports; these, together with fifteen reports written previously from Westport, were published in 1849. In 1960 the Polish translation of all these reports was published in *Pisma Wybrane* by P.E.Strzelecki (*Selected Writings* ed. by W. Słabczyński). Strzelecki did extraordinary and unpaid famine relief work, refusing any payment for his services. Between October 1847 and July 1848 he organized the distribution of £249,386; in the same period the British government spent £156,000 on famine relief. For a time, in 1847, he was incapacitated by typhoid fever. It is likely that the fever affected his health for the rest of his life. After his return from Ireland he spent a year recovering in various health and spa resorts.

On 4th May, 1849, he reported on the Operation before a special Committee of the House of Lords. The Committee put 142 questions to him which he answered. Most of questions were related to administrative issues. However, he also spoke about the conditions of Irish people which he considered the worst in any civilized country: 'I am very sorry to say, that having in my own perambulations around the world had occasion to see civilized communities under most of the latitudes and longitudes, including the aboriginal races in North and South America, the South Sea Islands, in New Zealand and Australia, I have not found anywhere else men subjected to misery of such an aggravated character as the Irish peasantry...' He spoke with high regard for the Irish priests: 'They do their utmost, and I have seen their faith not a little shaken by the appalling circumstances by which they are surrounded, and the extraordinary misery to which

they themselves are subject. In some instances where priests were confined with fever I found in their cabins nothing available... no tea, no sugar, no provisions whatever; in some of their huts the wind blew, the snow came in, and the rain dripped'.

Of the landlord system in Ireland he wrote: 'If the Devil himself had exercised all his ingenuity to invent a scheme which should destroy the country, he could not have contrived anything more effective than the principles and practices upon which landed property has been held and managed in Ireland'. He called Ireland a British colony and urged the British capitalists to invest in this country. For his work in Ireland he was awarded the Order of Bath by Queen Victoria. Strzelecki helped impoverished Irish families to seek a new life in Australia.

Final Years

Strzelecki arrived back to London in 1849, where he was made a Fellow of the Royal Geographical Society and awarded a Gold Medal for '...exploration in the South Eastern portion of Australia'. The Society still displays his huge geological map of New South Wales and Tasmania for public viewing. Later he was active in helping injured soldiers during the Crimean War (1853–56), being personally acquainted with Florence Nightingale. In 1860 the Honorary Degree of Doctor of Civil Law was conferred on him at the University of Oxford. Besides mineralogy and petrology his interest in science included geography, botany, zoology, hydrology, ethnography and anthropology. He gained widespread recognition as an explorer as well as a philanthropist. Strzelecki died in 1873 in London and was buried in Kensal Green Cemetery. In 1997 his remains were transferred to the crypt of merit of St Adalbert Church in Poznań, Poland.

A Note on Sources

P.E. Strzelecki's life and work has been the subject of a number of writings – articles, reports, essays, and a few books. Some authors portrayed him as a remarkably accomplished personality

of high moral and noble character. Others would have described him severely, even maliciously arguing that he was an arrogant adventurer, gave himself the title of Count, falsely took credit for the first discovery of gold in Australia, and was dishonest in love.

Many particulars of Strzelecki's life are unknown. His diary which he wrote in French under the title *Mon Journal* is missing (except for a few pages). Most of his letters sent to Poland perished during WW1. All his personal papers, notes, manuscripts, letters addressed to him were burnt after his death – this was in accordance with his last will. Not a single one of Adyna's letters to him exists, and only six of his letters written to Adyna survived (two of them fragmentary). There is no doubt that he was ambitious, a tireless workaholic and an excellent administrator. He was a complex character. He had a gift of friendship but was prone to resentfulness and not to forgive those who – in his opinion – treated him badly.

No doubt he was a chancer and a charmer. Żmichowska described him as a man attractive in every respect: muscular figure, posture 'right for a monument', sapphirine eyes 'just to take into one's heart'! According to her he possessed some exceptional abilities from a very early age: '... he was bright, willing to learn, had a vivid imagination, brilliant wit and a restless spirit'. Lady Jane Franklin, the wife of the Governor of Tasmania, in a letter addressed to her sister wrote in September 1842: '...Count Strzelecki, a Polish nobleman...You will be enchanted with him, everybody is so without exception, he is so gentlemanlike, elegant, so very clever, so accomplished, so full of fire and vivacity...so amiable.'

Writing about Strzelecki it was important for me to present his story as accurately as possible. Information received from Australia has been enormously useful to me – from the Polish Catholic Mission in Australia and Towarzystwo Polskiej Kultury w Wiktorii (the Society of Polish Culture, Melbourne, Australia). I am particularly grateful to them for sending me an excellent book *Sir Paul Edmund de STRZELECKI*, by Lech Paszkowski (published in 1997 by Australian Scholarly Publishing, pp.370). The book, unfortunately, is not available in bookshops. The author, Lech Krzysztof Paszkowski (1919–2013), was a writer, journalist, editor of historical papers and

researcher of the history of Poles in Australia. He spent many years researching and collecting the material for this book; he consulted some 450 books and 320 articles.

Summary in Polish

Paweł Edmund Strzelecki – życie, podróże, odkrycia i praca społeczna w Irlandii

Paweł Edmund Strzelecki urodził się w majątku Głuszyna (obecnie część Poznania) jako trzecie dziecko Franciszka Strzeleckiego i jego żony Anny, z domu Raczyńskiej. Jego ojciec, polski szlachcic, dzierżawił ten ziemski majątek liczący około 650 mórg. W Australii i w Anglii Strzeleckiego nazywano „hrabią”, chociaż sam Strzelecki nigdy nie tytułował się jako hrabia i nigdy się tytułem „hrabiego” nie posługiwał. Nie oponował jednak, gdy go tak tytułowano.

Kiedy Strzelecki miał 6 lub 7 lat, jego ojciec zmarł (dokładna data śmierci nie jest znana), natomiast jego matka zmarła w 1807 roku, gdy miał 10 lat. Po śmierci matki wychowaniem Strzeleckiego zajęli się krewni matki. Gdy miał 13 lat, wysłano go do szkoły ojców pijarów w Warszawie uważanej w tamtych czasach za jedną z najlepszych szkół średnich (tzw. kolegium).

Strzelecki służył przez krótki okres w armii pruskiej, jednak nie odpowiadał mu panujący tam sztywny reżim, złożył więc rezygnację i wrócił do domu. Sugeruje się czasami, że po prostu uciekł z pułku. Niedługo potem poznał lokalnego posiadacza ziemskiego – Adama Turno. Zakochał się w jego córce, dziewczynie mającej 15 lat, nazywanej Adyną (pełne imię Aleksandryna Katarzyna). Nie został zaakceptowany przez jej ojca, który odmówił mu ręki córki. Istnieją historie sugerujące, że Strzelecki próbował bezskutecznie uciec z Adyną, jednak niektóre biografie poddają to w wątpliwość. Powieściopisarka i poetka Narcyza Żmichowska, która знаła rodzinę Strzeleckiego i napisała jego pierwszą fragmentaryczną biografię, opisuje dość szczegółowo historię tej nieudanej ucieczki³). Należy jednak podkreślić,

³ Według Żmichowskiej ucieczka była zorganizowana z pomocą francuskiej guwernantki i przy cichym przyzwoleniu brata i babci Adyny. Paweł czekał w powozie, w pobliskim lasku dębowym. Adyna przerwała popołudniową drzemkę ojca, mówiąc mu, że będzie zajęta w kuchni przy przygotowywaniu kolacji. Miała to być jego ulubiona potrawa – zapiekany makaron. Pan Turno, wcześniej niż zazwyczaj, udał się do jadalni na kolację. Nic nie było przygotowane i Adyny w domu nie było. Zorientował się w sytuacji – powóz z zakochaną parą doścignął do kilkanaście kilometrów za majątkiem.

że napisana przez Żmichowską biografia *O Pawle Edmundzie Strzeleckim – Według rodzinnych wspomnień* zawiera sporo plotkarskich, raczej mało wiarygodnych informacji.

Strzelecki wymieniał korespondencję z Adyną przez ponad 30 lat, nigdy jednak jej nie poślubił.

Przez kilka lat zarządzał wielkimi majątkami księcia Franciszka Sapiehy we wschodniej części Polski okupowanej wówczas przez Rosję (na peryferiach dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów). Strzelecki objął nadzór majątków księcia Sapiehy, gdy miał około 27 lat i doskonale wykonywał swoje obowiązki. Książę Sapieha zmarł w 1829 roku i pomiędzy jego spadkobiercą synem Eustachym oraz Strzeleckim powstał spór. Eustachy Sapieha odmówił Strzeleckiemu zapłaty zapisanej przez księcia spuścizny – ogromnej sumy pieniężnej i okazałej posiadłości – oskarżając go o działalność w złej wierze i krętactwo. Po paru latach spór rozwiązano (Strzelecki otrzymał w przybliżeniu czwartą część zapisanej przez księcia Sapiehu spuścizny).

Strzelecki od dzieciństwa marzył o podróżach i zbierał na ten cel finanse. Otrzymany od Sapiehy majątek, a także nieszczęśliwy finał romansu z Adyną skłoniły go do wyjazdu z Polski. Od listopada 1831 roku mieszkał w Wielkiej Brytanii, skąd podróżował do Francji i Włoch. Mieszkał w Anglii ponad 2 lata, niewiele jednak wiadomo o jego życiu w tym okresie. Przypuszcza się, że studiował; interesował się geologią – nauką, która wtedy była w Wielkiej Brytanii „w powijakach”. Chociaż nie przeszedł żadnej formalnej edukacji i był prawdopodobnie samoukiem, doskonale opanował nauki geologiczne, co później pozwoliło mu na prowadzenie samodzielnych badań.

8 czerwca 1834 roku popłynął z Liverpoolu do Nowego Jorku. Był to początek jego dziewięcioletniej wyprawy dookoła Ziemi. W latach 1834–1836 prowadził badania geologiczne i mineralogiczne w Ameryce Północnej i Południowej. Najważniejsze odkrycia z tego okresu to złoża rud miedzi w Kanadzie (w okolicach jeziora Ontario). W Ameryce Południowej (Argentyna, Peru, Ekwador, Brazylia, Urugwaj, Chile) prowadził obserwacje meteorologiczne, badał wulkany i złoża surowców mineralnych. W 1838 roku kontynuował badania na Hawajach, Haiti, wyspach Polinezji. Udał się także do Nowej Zelandii, skąd wyjechał do Australii. Przybył do Sydney 25 kwietnia 1839 roku jako jeden z czterech pasażerów francuskiego statku handlowego (naładowanego 18 tonami kartofli z Nowej Zelandii oraz ziarnem chilijskiego jęczmienia w ilości 300 buszeli)⁴. Miejscowa gazeta z 27 kwietnia 1839 roku, mając widocznie trudności z nadmiarem spółgłosek w „egzotycznym” nazwisku, odnotowała polskiego pasażera jako „hrabia Traliski”!

⁴ Buszel – bushel (ang), miara ciał sypkich, np. zboża. 1 bushel to około 36 litrów.

Na prośbę gubernatora stanu Nowej Południowej Walii (New South Wales), Sir George'a Gippsa, przeprowadzał badania geologiczne i mineralogiczne regionu, który na cześć gubernatora nazwał „ziemią Gippsa”, a który znajduje się na wschodnim obszarze obecnego stanu Victoria.

W 1839 roku odkrył złoto, jednak ze względu na panującą wówczas sytuację w Australii (Australia była brytyjską kolonią karną) gubernator Gipps, obawiając się wpływu tego odkrycia na kolonię, przekonał Strzeleckiego, aby zachować to odkrycie w tajemnicy.

W grudniu 1839 r. wyruszył na wyprawę w Alpy Australijskie, gdzie badał Góry Śnieżne. W 1840 roku (luty lub marzec) zdobył ich najwyższy szczyt i nazwał go Górą Kościuszki (na cześć polskiego bohatera narodowego)⁵. Strzelecki swoje badania prowadził, wędrując pieszo z przyrządami pomiarowymi na plecach, w towarzystwie dwóch przyjaciół i kilku koni jucznych. Ekspedycja okazała się niezwykle trudna (*terra incognita*, niezamieszkała, gęsty busz, złe warunki atmosferyczne). Po przejściu rzeki La Trobe uznał, że musi pozostawić konie i zebrane próbki mineralogiczne i botaniczne, aby móc dotrzeć do Western Port. Przez 22 dni grupa była na granicy śmierci głodowej i przetrwała jedynie dzięki zdolnościom łowieckim przewodnika Charleya Tarra, rdzennego tubylcy, który polował na miejscowe zwierzęta, aby zdobyć jakieś pożywienie (podobno jedli nawet surowe koala!). Grupa, potwornie wyczerpana, dotarła do Western Port 12 maja 1840 r., a 28 maja doszła do Melbourne. W lipcu 1840 roku Strzelecki wyjechał do Tasmanii. Osiedlony w latach 1840–1842 w Launceston w Tasmanii (nazywanej wówczas Ziemią Van Diemena), prowadził systematyczne badania geologiczne. Zbadał niemal całą wyspę, podróżując zwykle pieszo w towarzystwie trzech mężczyzn i dwóch koni jucznych. 29 września 1842 r. wyjechał parowcem z Tasmanii i 2 października przybył do Sydney. Pozostał jeszcze 6 miesięcy w Australii. Wyjechał z Sydney 22 kwietnia 1843 roku.

Powracając do Europy, odwiedził po drodze Chiny, Wschodnie Indie oraz Egipt. Strzelecki zamieszkał na stałe w Anglii. W 1845 roku opublikował swoje dzieło – pierwszą naukową książkę o Australii – *Fizyczny opis Nowej Południowej Walii i Ziemi Van Diemena*, za którą otrzymał złoty medal Królewskiego Towarzystwa Geograficznego. W 1845 roku został naturalizowanym obywatelem brytyjskim. W maju 1846 roku został nagrodzony przez Królewskie Towarzystwo Geograficzne złotym medalem za *odkrycia w południowo-wschodniej części Australii*. Do dziś Towarzystwo wystawia publicznie jego ogromną mapę geologiczną Nowej Południowej Walii i Ta-

⁵ Podawane są dwie daty: 15 lutego i 12 marca. Niektórzy historycy sądzą, że Strzelecki w 1840 r. dwukrotnie wspiął się na szczyt góry Kościuszki, samotnie 15 lutego i w towarzystwie dwóch kompanów wyprawy 12 marca.

smanii. W 1846 roku Irlandia przeżywała klęskę Wielkiego Głodu. W styczniu 1847 roku w Londynie powstało stowarzyszenie charytatywne *Bitish Association for the Relief of Extreme Distress in Ireland*, z sumą 500 tysięcy funtów na rzecz pomocy głodującym. Strzelecki zgłosił się jako ochotnik do pracy w tym stowarzyszeniu. Powierzono mu funkcję kierującego dystrybucją żywności w hrabstwach Donegal, Sligo i Mayo. Udał się do Sligo, przejeżdżając przez Dublin 26 stycznia 1847 roku. Jego pierwszym zadaniem było nadzorowanie rozdziału ładunku przywiezionego statkiem *Scourage* do Killybegs. Kilka dni później wysłał z Westport swój pierwszy oficjalny raport. W najbardziej dotkniętych tragedią zachodnich rejonach Irlandii opracował system dokarmiania dzieci w szkołach. Uratował tym od śmierci około 200 tysięcy dzieci. Starał się również wprowadzić żywność nieznaną wśród irlandzkiej biedoty, m.in. chleb żytni. Jak wynika z raportu z lutego 1848 r., wysłał z Dublina do zachodnich hrabstw kilku piekarzy, aby lokalnych przedsiębiorców nauczyć wypieku żytniego chleba.

W czerwcu 1847 roku Strzelecki został przeniesiony do Dublina i jako superintendent kierował całą akcją pomocy głodującym w Irlandii. Do pomocy przydzielono mu 40 urzędników. Jego kwatery mieściła się przy Sackville Street, w pobliżu kolumny Nelsona (dziś tzw. Spire). Strzelecki wykonywał nadzwyczajną pracę, przemierzając cały kraj, chociaż na pewien czas zmógł go poważnie tyfus głodowy. Pracował społecznie, rezygnując z jakiegokolwiek wynagrodzenia. W okresie między październikiem 1847 r. a lipcem 1848 r. zorganizował pomoc za sumę 249 386 funtów; w tym samym czasie rząd brytyjski wydał na pomoc głodującym 156 000 funtów. Podczas swego dwuletniego pobytu w Irlandii Strzelecki napisał ponad 30 raportów do Brytyjskiego Stowarzyszenia. Opisał w nich przerażające sceny głodu i nędzy w Irlandii. Sprawozdania te zostały opublikowane w 1849 roku. Polskie tłumaczenie wydano w 1960 r. (Paweł Edmund Strzelecki – *Pisma wybrane* – red. W. Słabczyński). 4 maja 1849 r. Strzelecki złożył raport z operacji w Irlandii przed specjalnym Komitetem Izby Lordów. Zadano mu 142 pytania, na które szczegółowo odpowiedział. Za swą pracę w Irlandii został nagrodzony Orderem Łaźni przez królową Wiktorię. Po wyjeździe z Irlandii Strzelecki spędził rok w europejskich ośrodkach leczniczych i uzdrowiskach, kurując swoje mocno zniszczone zdrowie. Skutki przebytego w Irlandii tyfusu głodowego odczuwał podobno do końca życia. W czasie wojny krymskiej (1853–1856) Strzelecki udzielał pomocy rannym żołnierzom angielskim. Poznał osobiście i współpracował z Florence Nightingale.

Strzelecki zyskał sławę jako odkrywca, geolog i filantrop. Zajmował się również zagadnieniami z takich dziedzin jak agrobiologia, antropologia, etnografia, hydrologia, botanika i zoologia. Zmarł w 1873 roku w Londynie i został pochowany na cmentarzu Kensal Green. W 1997 roku jego szczątki

zostały przewiezione do Poznania i złożone w Krypcie Zasłużonych w kościele św. Wojciecha. Strzelecki został zapomniany w Irlandii, jak również w Polsce. Nie pisze o nim Stanisław Grzybowski w swej obszernej *Historii Irlandii* (wyd. Ossolineum), chociaż w rozdziale opisującym lata Wielkiego Głodu w Irlandii wymienia osoby, które niosły humanitarną pomoc głodującym (np. kwakier Jacob Harvey z Nowego Jorku, londyński bankier Lionel Rortschild i inni). Dobrze się stało, że Poznański Oddział PTTK, we współpracy z Urzędem Miasta Poznania, wystąpił z inicjatywą umieszczenia w Dublinie tablicy upamiętniającej Strzeleckiego. Projekt poparła Ambasada RP w Dublinie, a jego realizację przeprowadziło Towarzystwo Irlandzko-Polskie. Tablica – umieszczona na budynku byłego domu handlowego Clerys, na rogu Sackville Place, została uroczyście odsłonięta 29 marca 2015 r. W prasie irlandzkiej i polskiej ukazały się artykuły o tym wydarzeniu. O Strzeleckim mówili irlandzkie media, były specjalne audycje radiowe, mówiono w publicznej TV. Tablica powinna przyczynić się do upowszechnienia postaci Strzeleckiego, będąc jednocześnie wyrazem polsko-irlandzkiej przyjaźni. Specjalna audycja radiowa (45 min), zrealizowana przez dziennikarza Paula Wrighta, jest dostępna w: https://youtu.be/c_j7NJHQOoE 'The Best Of Human Nature – Uncovering the unknown story of how the Polish Nobleman Paul De Strzelecki helped save thousands of people- many from County Mayo- during the famine of the mid-19th century'.

References

- Moody T.W. and Martin F.X. (2001) *The Course of Irish History* (Revised edition), Mercier Press.
- Paszkowski L. (1997) *Sir Paul Edmund de Strzelecki*, Australian Scholarly Publishing.
- Ślabczyński W. (red.) (1960) *Paweł Edmund Strzelecki. Pisma wybrane*.
- Żmichowska N. (1876) *O Pawle Edmundzie Strzeleckim. Według rodzinnych i towarzyskich wspomnień* (Paul E. Strzelecki. According to Family and Society Reminiscences), Ateneum (Warsaw).
- https://youtu.be/c_j7NJHQOoE

Izabela JANKOWSKA-PROCHOT
The National Police Headquarters
Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw

The Foundation of An Garda Síochána. Historical and Legal Study

Abstract: This article is about the foundation of the Garda Síochána called also 'The Guardians of the Peace'. In the introductory paragraph, the author presents the most important information about a decentralized model of Irish police organization. In the next one she analyses law enforcement before the foundation of the Garda Síochána, particularly the Irish Constabulary Code.

Keywords: Garda Síochána, Civic Guard, Protestants, British policy, Bloody Sunday, guerrilla and paramilitary.

Introduction

The aim of this study is to shed more light on the history of the beginnings of the Irish police force An Garda Síochána na hÉireann. The disciplinary and personnel procedures that regulated all the aspects of the service and the police life is the subject of the investigation. The main reason to undertake the research of the discussed subjects was, beside personal interests, the author's willingness to overcome the scarcity of literature on that matter. Thus the main tool used was a historical method that lent itself to demonstrating the evolution of the institution. The legal – dogmatic method was also used in the study to select and work out the legal research material used to lay down the regulations for Irish policemen.

A decentralized model police organisation

Before the Irish police force became one cohesive organisation it had been preceded by the formation of the Dublin Metropolitan Police in 1786 (Conway, 2014: 10). Its system, structure and objectives were modelled on the New Police of London, an unarmed police force, whose aim was to prevent crime by their exemplary conduct and commitment to duty. Before it was formed, order and safety were guarded by night watchmen, parish constables and the military. In other parts of the country these tasks were performed by the officers of Baronial Police. All of them had to be Protestants. They confirmed it by signing a special clause, which ceased to be valid only after the abolishment of the Penal Laws that greatly discriminated against Catholics. This force lacked discipline, did not have a uniform and was formed only to deal with minor crimes and offences. As a result in many towns the local police forces and municipal guards were funded through residents' contributions. There was also an auxiliary force, the Irish Militia, formed in 1793, whose duty was, primarily, the enforcement of the illicit distillation laws and seizure of illegal publications which printed libels against the English government (Nelson, 2007, *passim*). It was a force of unprofessional fighters coming either from Ireland or other countries. They could be summoned in the event of emergency. In contrast to the professional military forces, the constables did not work full time, but only engaged themselves in fighting against the guerrilla warfare. In its early days the membership was limited solely to Protestants at the age 16 to 60. The reorganisation and changes within its structures took place only during the Napoleonic Wars. At that time 37 Irish regiments were formed and, although the leadership positions were still reserved for Protestants, the rank and file soldiers could represent any religion. A similar task was also given to the so called Peace Preservation Force created on the initiative of the British Prime Minister Robert Peel, who was then the Chief Secretary in Ireland (Broeker, 1961: 363–373).

In 1822 the Irish police represented a decentralised model with four separate provincial police forces (called The County

Constabulary) in Armagh, Daingean, Ballinrobe and Ballincollig. The next step was its transformation into the all-state police under the control of the Inspector General based in Dublin, which was named the Irish Constabulary and had around 5000 constables in its ranks. (Allen, 1999: 19 and nn).

Law enforcement in Ireland before the foundation of the Garda Síochána

In 1867 on the initiative of Queen Victoria, the Irish Police gained the title Royal (RIC) and in its logo they placed the symbols of the harp, crown and shamrocks of 'the Most Illustrious Order of St. Patrick.' The regulations of the police force, their job structure, ranks, disciplinary rules and uniforms were set by the Irish Constabulary Code. In the meantime, in other bigger Irish cities like Dublin, Belfast or Derry, there still operated separate police forces. The so called Reserve Force was formed in 1839 to complement the state police forces (Allen: 22).

Some extensive changes were introduced also to the police training. Four of the already existing training centres were unified and based in the Phoenix Park. A dedicated horse riding school was opened in the depot. It is worth noting that, although the RIC constables were executing the typical law and order and investigative tasks, they were nevertheless on the frontline of the British apparatus of power. Their position was close to the one reserved for gendarmes and the constables were organised, trained and equipped as the military. Their basic duties involved guarding public facilities, ensuring safety on the roads, catching criminals and controlling traffic. Besides, they escorted transports, enforced taxes, followed tramps and people who violated the law, and fought the 'illegal' political opposition (Byrne, Dublin, 2010: 431).

There were also numerous agents and couriers at the service of the staff. The next characteristic feature of the Irish police was quartering its members in barracks and subjecting them to a very strict discipline. The official regulations were silent when it came to the earnings and the hours of rest, while there were restrictions

ensuring that the members could not serve in their native counties and that they had to have at least 7 years of service before getting married. A constable's fiancée had to be vetted by superior officers and he was allowed to marry her only after getting their approval (McCabe, 2015: 19).

Opposition to the British policy

The growth of the Irish resistance against British attempts to repress the political, religious and cultural freedom resulted in the emerging of many new paramilitary organisations. Those sympathising with the republican or separatist ideas included among others the National Volunteers, the Irish Volunteers and the Irish Citizen Army (McCabe, 2015: 23). The social unrest and protests increased significantly after the execution of the leaders of the Easter Rising in 1916. It was expressed best in the overwhelming victory of Sinn Féin in the 1918 parliamentary elections and in the refusal to take up any seats in the Westminster parliament (abstentionism). The emergence of the IRA was the additional outcome of the resistance against the British rule (Hachey, McCaffrey, 2010: 135–230).

Attacks on the RIC constables and their families became widespread and thus stopped them from doing their job. Resignations from the RIC became common. It was mostly connected with the fact that by the end of May 1920 351 barracks were destroyed, 105 damaged and 19 Coastguard stations damaged by explosives. During street fights 66 policemen died and 79 were wounded. (Bennett, 1959: 47). The main source of recruitment comprised the policemen from the Supplement Forces or, in other words, the Temporary Constables appointed on the initiative of the British Prime Minister Lloyd George and the Auxiliaries (Bennett, 1959: 52). The members of the Temporary Constables were mainly ordinary constables who wore makeshift multi – coloured uniforms because of the lack of the set ones and this distinguished them from the regular RIC constables. Because their uniform was half and half black and khaki, they were nicknamed Black and Tans. The Temporary Cadets were supervised mostly by officers and they were allowed to wear both the set RIC

uniforms and the uniforms of the army officers with dark Glengarry caps. They were called 'the Auxiliaries' because they were sent as reinforcements for the RIC and the Temporary Constables. Together these two forces were known as 'Tudor's Toughs' because from May 1920 General Sir Henry Hugh Tudor was appointed an advisor to the Viceroy and, at the same time, the commanding officer of RIC and DMP.

Both formations were created through voluntary recruitment and they consisted mostly of English, Scottish and Welsh citizens. Due to the fear of IRA's revenge, some native Irishmen constituted a small part of the staff (Moloney, 2003: 93 and nn.). It is worth mentioning that the IRA's police forces, also called the "Republican Police", set up by Sinn Féin were deemed as a very efficient and trustworthy formation. In 1920 in 13 days its constables arrested 84 criminals in 24 counties. When three of them were exiled by the Republican Land Court to the western coast of Ireland for several weeks, the RIC authorities attempted to free them from the place of internment. The arrested constables refused to accept help, claiming that they were loyal citizens of the Republic of Ireland.

Transferring the organisational foundations of the British Prime Minister on the Irish ground caused the deterioration of relations between the police and society. The police forces took the English side in the political fight. That is why, even though the police forces consisted of World War I veterans, they could not defeat the Irishmen. The Irish guerrillas' activity was displayed in the form of sabotage and propaganda. Due to their excellent knowledge of the land, civilians' support and initiating fights by the republican fighters in the urban areas it was possible to group a big number of hostiles and inflict great damage. The high city buildings and churches became the snipers' hides and the narrow streets lent themselves ideally to organising an ambush and to placing explosive devices. The scope and the force of the military 'underground' was enormous because the Flying Columns of IRA were active in all regions of the Irish countryside. The clashes were exceptionally violent and the casualties among the police were relatively high. Bloody Sunday of the 21st November 1920 is deemed as an exceptionally tragic event

when 11 British agents were murdered and the Black and Tans shot Gaelic football players and supporters in Croke Park in Dublin. As a result of the second action 12 people died and 60 were wounded (Moloney, 2003: 104).

In 1921 under the pressure of American and British public opinion the truce was declared. One of the most important and urgent tasks facing the newly established Irish state was to reform the discredited and demoralised RIC. The dilemmas regarding the scale of changes within the ranks of the law enforcement services were solved a few months later. The RIC was disbanded and in its place the Civic Guard was created. One year later it gained a new name *Garda Síochána na hÉireann*. The organisational solutions implemented by the Government survived without major changes for half a year due to the violent mutiny of recruits in County Kildare it was developed as an unarmed, civilian police force. The process of organising and centralising the police forces finished in 1925 when the Dublin Metropolitan Police under the city authority was incorporated into *Garda Síochána* (Byrne, 2010: 460).

In the first period of *Garda* existence its competences and tasks were not regulated by law, but one year later in 1923, the so called transitional regulations were introduced. The Act was intended to be valid only for one year and then it was replaced by the Act of 1924. This act was replaced by the Police Forces Amalgamation Act from 1925.

Conclusion

To sum up, in the first period of its existence the Irish police force represented the decentralised model. Its inner structure consisted of five representatives, the Dublin Metropolitan Police and the provincial authorities in Armagh, Daingean, Ballinrobe and Ballincollig (County Constabulary). The structure of the above mentioned units was based on the English model and the rules and regulations for police officers were written down in the Irish Constabulary Code. The initial vetting of the potential constables was very restrictive. The characteristic feature of the police was the

fact that the constables were stationed in barracks. Associated with the British occupation and treated as the active participants in the political game, the policemen faced rampant acts of aggression from the civilians. Simultaneously there was an increase in the fierce repressions on the side of the guerrilla and paramilitary forces. It was decided that the demoralised organisation should be reformed. In its place they established the Civic Guard which was in turn renamed as Garda Síochána na hÉireann, an unarmed civil police force.

Summary in Polish

Początki irlandzkiej policji Garda Síochána. Ujęcie historyczne i prawne

Reasumując, w pierwszym okresie swego funkcjonowania irlandzki korpus policyjny reprezentował model zdecentralizowany. Jego wewnętrzna struktura składała się z pięciu przedstawicielstw: policji stołecznej w Dublinie (Dublin Metropolitan Police) oraz organów terenowych w Armagh, Daingean, Ballinrobe i Ballincollig (County Constabulary). Koncepcja ustroju wszystkich wymienionych wyżej jednostek opierała się na wzorach angielskich, zaś prawa i obowiązki funkcjonariuszy policji zapisane były w Irish Constabulary Code. Wstępna weryfikacja potencjalnych funkcjonariuszy była bardzo restrykcyjna. Znamienną cechą był także fakt, że funkcjonariusze służyli w warunkach skoszarowanych. Utożsamiani z brytyjskim okupantem i traktowani jako aktywni uczestnicy gry politycznej policjanci spotykali się z żywiołowymi przejawami nienawiści ze strony obywateli. Równolegle wzmożyły się też zaciekle represje ze strony formacji partyzanckich i paramilitarnych. W rezultacie w 1921 r. pod naciskiem brytyjskiej i amerykańskiej opinii publicznej postanowiono zreformować zdemoralizowaną organizację. W jej miejsce powołano wtedy Straż Obywatelską przemianowaną następnie na Garda Síochána na hÉireann, czyli nieuzbrojoną, cywilną służbę policyjną.

References

- Allen G. (1999) *The Garda Síochána Policing Independent Ireland 1922–82*, Dublin.
- Bennett R. (1959) *The Black and Tans*, London.

- Broeker G. (1961) *Robert Peel and the Peace Preservation Force*, "The Journal of Modern History", Vol. 33, NO 4.
- Byrne P. (2010) *Challenges Facing Act Garda Síochána* (in) P. O' Mahony, *Criminal Justice in Ireland*, Dublin.
- Conway V. (2014) *Policing Twentieth Century Ireland. History of an Garda Síochána*, London.
- Hachey T.J., McCaffrey L.J. (2010) *The Irish Experience since 1800: A Concise History*, Dublin.
- McCabe U. (2015) *Irish Criminal Offences: Manual for Legal Practitioners and An Garda Síochána*, Dublin.
- Moloney E. (2003) *A Secret History of IRA*, Dublin.
- Nelson J.F. (2007) *The Irish Militia, 1773–1802; Irelands Forgotten Army*, Dublin.
- Ward J., Daly M., Murphy B. (2008) *The Garda Síochána Guide*, Seventh Edition, Dublin.

Agnieszka PEŁDRAK

Equal Chances Polish School in Carlow

The Changing Nature of the Polish Community in Great Britain and Ireland: Past and Present Motivation to Emigrate

Abstract: Sociological and cultural research on the contemporary Polish community in Great Britain and Ireland prove its disparate nature compared to Polish emigration during wartime and in the post-war period. Currently, reasons for departure are not necessarily political but rather individual, based on the economic and cultural motives of a person, who wants to obtain a higher standard of living or to get familiar with British or Irish culture. What is more, such a situation has also an impact on the younger generation of Poles who are growing up abroad or in both countries, Poland and the country of their parents' residence. According to academic survey, Poles gladly integrate with local societies and, simultaneously, they remember their origins and try to pass their traditions to the younger Polish generation abroad.

Keywords: Polish community in Ireland and Great Britain, *Polonia*, emigration, attitudes and reasons for emigration.

Definitions of *Polonia* and emigration

Both terms *Polonia* and emigration appear interchangeably in many works devoted to this subject. Due to this fact, at the beginning of this article, I would like to discuss some of their definitions. According to the PWN dictionary of Polish language, the term *Polonia* refers to 'Poles living permanently abroad', while emigration is defined as 'departure from their home country to another country to settle there', 'continuous or periodic residence in another country'

or 'generally, commonalty of emigrants living in a given country' (Internet Source 1). It should be noted, however, that the word *Polonia* has a much more gripping etymology. First, it appeared in the Chronicle of Gallus Anonymous from XIth/ XIIth century, where it functioned as the name of the Polish state. Then, when Poland as a political state disappeared from the map of Europe (as a result of the partitions of Poland in the XVIIIth century), the term *Polonia* included all people of Polish origin – hence, also Polish minorities settled in states neighbouring to the former Polish-Lithuanian Commonwealth (Sękowska, 2010: 17). After Poland regained independence, the term *Polonia* has begun to be understood as 'Poles from abroad', which can lead to misunderstanding and lack of precision when conducting research on the life of Poles and people of Polish origin abroad.

In studies of the Polish community abroad and emigration you can meet many of the criteria according to which Poles living abroad are characterized. The most common are: temporality, awareness of Polish origins, gender, age, education, purpose of visit, type of activity undertaken abroad (work/study). I believe that both the first and the second criteria may be considered the most helpful when discussed in this section.

In the context of this article, it is worth noting that in terms of temporality *Polonia* is a group of Poles who decided to take on a permanent or long-term trip abroad. Emigration, in turn, is typically periodic – a person who leaves Poland maintains that he/she intends to return after, for example, a few months or years. It should also be highlighted that people who decide on a short-term stay abroad usually leave by themselves (without their families). The fact of starting a family abroad or the decision of leaving Poland with a partner and children is undoubtedly evidence of long-term plans for staying abroad. Thus, in such situations the term *Polonia* appears to be legitimate, even if they have left Poland recently. Decisions on permanent or temporary settling abroad are subject to changes, also during the trip, so it seems reasonable to include into *Polonia* those people who have decided to stay abroad permanently after coming to the foreign state. Since such a decision is made by

themselves, their attitude towards the country of residence (loyalty to this state), as well as towards their home country (ties with their homeland) have been changed.

Another significant criterion for the study of Polish emigration and Polonia is the awareness of Polish bonds. In this respect Łepkowski distinguished three categories (Łepkowski, 1976: 158–176):

- emigration: emigrants from Poland, Polish migrants, Poles from abroad;
- Polonia: people with a ‘balanced’ national consciousness (e.g. Polish-English, Polish Englishman), children/grandchildren of Poles from abroad, people of Polish origin – e.g. an Irishman of Polish origin;
- persons of Polish descent: people of partial Polish origin (for example, a child or grandchild of a mixed nationality marriage).

Because of the differences among the Polish community abroad this determinant does not apply equally to all its members (Sękowska, 2010: 17). Awareness of ties with the home country is a complex criterion, depending on many factors, such as: length of stay abroad, country of birth, generation, a place of residency, the reason of settlement outside Poland. Therefore, in this article the term *Polonia* is considered widely – it refers to both: to the people who were born in Poland and of a certain age have emigrated abroad, as well as to those born already outside Poland and having Polish roots and who feel a bond with Polish culture. In this article, *Polonia* is understood as ‘Polish people abroad who, regardless of country of birth and level of knowledge of Polish language, have preserved the traditions of Polish origin; manifest interest in Polish culture and understanding of the Polish national interests’ (Dubisz, 2007:10).

Moreover, the diversity of Polonia and emigration should be noted in terms of political geography as well. As rightly observed by Paluch (Paluch 1976: 52), it would be hard to scrutinize Polish community abroad ‘in general’, treating it as a homogeneous group. Studies usually relate to specific communities of Poles who live in the particular country or region of the world. You can then distinguish, as in this article, for example British Polonia, American Polonia,

Canadian Polonia, Irish Polonia or French Polonia, etc. By doing so, one can easily underline the specific interference of foreign culture on the life of this concrete Polish community (Sękowska, 2010: 26–27).

Reasons for emigration, permanent settlement or return

In a study of emigration processes one can distinguish the following four criteria that intertwine:

- purpose (work/study or political emigration);
- intentions (voluntary or coercive);
- direction (continental or overseas);
- number (group or individual) (ibid).

Polish emigration to the United Kingdom during the Second World War and after it had a political dimension, while the wave after the accession to the EU – was by economic. As shown by the latest survey, the current Polish emigration consist mainly of young and educated people – mostly under 35 years old, with secondary or third level education, and a large part of them take jobs below their qualifications abroad (Ślusarczyk, 2010: 22–23). There is also a new purpose of leaving the home country- many Poles decided to leave in order to experience living in another country, to learn about another culture and people – thus, it can be said to be a cultural or psychological motivation (Dutka, 2006: 89–118).

Research on contemporary Polish emigration show that more and more decisions about transforming the short-term emigration into a long-term residency is taken during their stay abroad (Ślusarczyk, 2010:22). The effect is to bring loved ones from Poland or starting a family in the country of residence. Often decisions on permanent residence are conditioned economically – in spite of work below professional qualifications, lots of immigrants prefer to stay abroad because of sufficient earnings and the system of social support from the state of residence that give them the ability to maintain a standard of living that suits them and that they want to provide for their families. Decisions on permanent residence are also associated with the criterion of integration or assimilation into the culture of the country of settlement, which often is attractive

for immigrants, for example due to lifestyle, mentality of the host society, socio-administrative organization or generally understood 'atmosphere' prevailing in this country (Internet Source 2). It should also be noted that the decision to change the nature of the settlement for permanent residence abroad is also influenced by the Polish community which lives in this particular place. What is important here, is the development of a kind of a network of migrants by a local Polish community. In other words: activity of Polonia settled already there has advisory nature: introduces new members to life in a foreign environment, translates and presents different aspects of life in the country of residence. Therefore, if in some country it works well, even with a basic knowledge of a foreign language (and thus, lower level of adaptation) a person can opt for permanent residence abroad.

Decisions about returning to Poland or continuing the cycle of migration (change of country of residence, but not returning to their homeland) are based on several factors that determine the life of Poles abroad (Slany, Ślusarczyk, 2010: 163–177; Nowicka, 2010: 190–206). In my opinion, the criteria mentioned below have the most significant influence on Poles' decision to return or change a country of residence:

- plans and life goals (fulfilment of plans or failure);
- degree of adaptation in the country of settlement;
- ties with the home country (family, cultural, civic ties).

Due to the first criterion we can distinguish a group of people who come back to their homeland because of attainment of goals planned before departure – it is mostly a financial ceiling that the person wants to achieve, or a specified length of the stay. They may also include plans for education abroad. This group will therefore include those that have been successful, as well as those affected by failure and so return due to non-fulfilment of financial plans or education. It should also be noted that this group may also include people who are returning because of the improving situation (usually economic) in the home country, which enables them to realize their life plans there.

Based on the second criterion we can distinguish decisions that are based on insufficient (in the opinion of the emigrant) degree of adaptation in the host country. This situation can affect people with poor knowledge of the official language of the country of settlement – that constitutes a serious barrier to integrate and contribute to living in "isolation". On the other hand, those who know the language and the culture of the host society well, often decide to return as well, because they do not feel 'like home' in the country of settlement and have a constant awareness of being immigrants (Nowicka 2010: 193). Two more factors that have a high impact on decisions on emigrants' stay abroad are the policy of the country of settlement and the attitude of its society towards immigrants.

For some Poles, the impact of ties with the home country is often the most important factor when deciding to return. In this group there are people who come back because of missing their families, loved ones and friends who remained in Poland. Tie with the homeland is also a yearning for native culture and customs of the individual that he/she has missed abroad, and which she/he knows and understands the most. There is also a group of people whose decisions to return are based on a sense of obligation to their home country (even if it is associated with the deterioration of the economic situation of the emigrant) – it can be said that it is a return of patriotic or civil motivation (Slany, Ślusarczyk, 2010: 174–175).

Of course, it should be noted that the reasons for any decision relating to leaving one's home country, staying abroad or returning to their homeland are usually complex and dependent of many intertwining factors of a personal nature. There are situations of returning to their homeland at the age of retirement, further migration (change of host country) or re-emigration after some time spent in their homeland. These issues have been extensively studied and discussed in many sociological and psychological studies of contemporary migration (Rakowski, 2012: 81–91).

Generations of Poles abroad

Harmonizing the terminology defining the generations of Polonia and people of Polish origin abroad is important not only from the point of view of research on the history (chronology) of emigration, but also in the context of sociolinguistic research and studies on the degree of assimilation. The development of the Polish language abroad, as well as the attitude towards Polish culture and the culture of the country of residence are closely linked to the diversity of Polish community abroad, also in terms of generations. Precise and clear distinction of Polish generations abroad were proposed by E. Lipińska and S. Dubisz who distinguish following groups (Lipińska, 2007: 355–363; Dubisz, 1983: 292–301):

- generation of emigrants – the first generation, so those born in Poland who went abroad to settle there;
- the first generation of Polonia – the second generation, thus children of emigrants (either born in Poland or abroad);
- the second generation of Polonia- the third generation, therefore grandchildren of emigrants (mostly born abroad).

It should be emphasized that the nature of the first generation is exceptional and unique – they are the liaisons with the country of origin in terms of language, culture and worldview, because this generation acquired all of it in Poland (Dubisz 1983: 295). It is worth noting that the people creating the first generation are usually monolingual – their first (native) language is Polish acquired and learned in Poland, and the language of the country of residence is their second language, learned later on and thus they represent at various level of proficiency (Dubisz, 2007: 3). Representatives of the second generation usually (though not always the case) create a generation of bilingual and bicultural - for years they acquire the language and culture of their country of residence, as well as the Polish language and Polish customs in versions which occur in the surrounding Polish community (Ibidem). Third generation usually spoke language of the country of residence at a better level than the Polish language. It should be noticed that bilingualism and biculturalism may co-exist at different levels even within members of one generation.

Attitudes towards the native culture and the culture of the country of residence

Emigration effects change the conditions of life of the individual, forces him/her to function in a completely new role because of the new socio-cultural reality that surrounds people living abroad. This situation is an extremely difficult experience that in the long term perspective strongly affects the assessment of person's own life abroad. Adaptation to the new environment involves the process of learning the culture of the country of residence, therefore it involves processes of acculturation and adaptation that occur at both the individual (psychological) and group (socio-cultural) level (Internet Source 3).

The studies on acculturation strategies compare attitudes of immigrants towards the culture of the society and country of residence, and towards their native culture and ethnic identity. On this basis there are four distinguished strategies of acculturation (ibid):

- separation – is to avoid the culture of the host society and nurturing relationships only with the native culture;
- marginalization – is to live in isolation: lack of interest in both the native culture (often the rejection of their own ethnic identity), as well as the culture of the country of residence;
- integration – is to preserve one's cultural and ethnic identity while wanting to get familiar and keep in touch with the culture of the host society;
- assimilation – is to reject the native culture and identify with the culture of the country of residence.

It is worth noting that acculturation strategies influence the degree of adaptation of a person into the socio-cultural reality abroad (ibid). The adaptation process is of both internal (individual, psychological) and external (socio-cultural) nature. Therefore, a high level of adaptation is not equal with acceptance and assumption of all socio-cultural models of the host society, but it consists in the knowledge of the culture and customs of the country of residence and the ability to use this knowledge in practice (Internet Source 4).

The degree of acculturation and adaptation is extremely important in the context of socio-cultural research on the phenomenon of emigration. First generation of Polonia (children of emigrants) form their views and attitudes towards Poland mostly basing on the opinions conveyed by their parents. Moreover, the attitude of today's generation of Poles abroad directly shapes the nature of bilingualism and biculturalism of members of the following generations of Polish origin.

The preliminary results of research started in 2007 at the Trinity College Dublin titled *Second language acquisition and native language maintenance in the Polish diaspora in Ireland and France* shows that 63.5% of respondents declared that Polish culture is for them more important than Irish culture, while 34.3% answered that they attempt to combine elements of both cultures, Polish and Irish; 88.8% of respondents find themselves Poles and 6.3% 'Irish Poles'. A total of 64.4% stated that they use (more) often Polish language than English, and 95% of respondents considered it (very) important for their children to be bilingual (Dabaene, 2010: 94–99).

Results of published in 2014 research *Polish community in the UK. Integration, Social Participation and Well-Being of Poles in terms of Psychology* conducted by the Polish Psychologists' Association in the UK show that 70.6% of respondents felt 'at home' in the UK, while 36.7% feel that way in Poland. To the question: 'Do you feel a part of the local community?' a total of 62.8% answered 'yes' or 'rather yes' and 37.2% 'rather no' or 'no' (Internet Source 5).

Poles in Great Britain and Ireland – history and numbers

The breakthrough in migration of Poles, which followed the Polish accession to the European Union, can be seen not only in the scale of the phenomenon, but also in diversity of people that have emigrated. It is worth emphasizing that the Polish community in Britain has almost two hundred years of history, while in Ireland it is much shorter, actually Poles in large numbers began to appear here only after 2004. These differences undoubtedly affect everyday lives of settled Polish communities as well as education of the next

generations of Poles abroad about their heritage language, origin, identity and Polish culture.

Great Britain

The year 1831 was a very important point in the history of Polish emigration in the British Isles. At the time, as a result of the defeat of the November Uprising in Poland, more than 800 Poles migrated to the UK because of political reasons (Paradowska, 1992: 413). Although it is not known how many of them settled in this country permanently, there were few leading representatives among them: gen. Władysław Zamoyski, Ludwik Plater, gen. Józef Bem and Stanisław Koźmian (*ibid.*).

Following waves of Polish emigrants appeared in the UK after the Spring of Nations, the January Uprising and the events of the Paris Commune – up till 1852 another 900 people emigrated to Great Britain (Paradowska, 1992: 414).

At the beginning of the XXth century and in the interwar period a new wave of Polish immigrants from the eastern borderlands arrived to Great Britain. This time, a large part were Polish Jews, Lithuanians and Ukrainians. Many of them did not decide to stay permanently in the UK and moved on (the main destination was the United States). Sources give contradictory information on the size of the Polish community in Britain before the First World War and during the interwar period. It is estimated, however, that at that time there were about 3,500 to 4,500 Polish people (Paradowska, 1992: 414–418). This situation is explained by the fact that the contemporary emigration was mainly work and retail oriented (about 70% of the Polish community then were craftsmen and small traders, the least numerous group of intelligentsia) and the British rate of unemployment was quite high. At the time, the main direction of migrating Poles was to France – approximately half a million Polish people lived there (*Ibidem*). The oldest group of emigrants (post rising part of the Polish community in the UK) is characterized by a high degree of adaptation. About 25% of Poles had British citizenship acquired through naturalization, and their

descendants received it automatically, if they were born in the United Kingdom (*ibid*).

The number of Poles in Great Britain significantly changed during the Second World War, when thousands of Polish soldiers come from different fronts (including the army of Gen. Anders) and members of the Polish government in exile and civilians. The nature of immigration was rather political at the time. Newcomers often did not travel directly but spent a long time on the road through various countries before they finally found themselves in the UK. It is noteworthy fact that a large part of Polish immigrants arrived there in 1940 after the capitulation of France (about 30,000 soldiers and 3,000 civilians), Soviet invasion of Lithuania, and after the start of the German-Soviet War in 1941 (Serwański, 1992: 423,426). For a great number of arrivals the United Kingdom was supposed to be only an intermediate step in their further journey, but many of them stayed much longer: during the war and for many years after. It is estimated that at the time of the end of the Second World War, in Britain there were 90,000–95,000 Poles, of which more than 68,000–73,000 were soldiers of the Army (land, air and naval) and people serving in the Women's Auxiliary Service, and nearly 22,000 civilians (Radzik, 1992: 437). During the first two years after the war, migration of Poles increased in both ways: to the UK and back. Poles from other European countries as well as Africa, India and the Middle East arrived, and at the same time a great number of Poles returned from the UK to Poland. Sources say that between 1945 and 1946 250 thousands Poles lived in the UK, of which 60–70 thousands were Polish soldiers (Serwański 1992: 424). A large part of Polish society lived in the capital, London. It was the centre of the local Polish political, social and cultural life – until 1990 it was the headquarters of the Polish Government in Exile). Moreover, some other Polish communities developed quickly, for example in Manchester, Nottingham, Edinburgh and Glasgow.

In 1949, in Great Britain there was a population of over 157,000 people of Polish origin (not counting children and adolescents under 16 years). According to the British census in 1951 there were more than 162,000 UK residents born in Poland – of which over 26,000

were representatives of national minorities (Jews, Ukrainians, Belarusians) and Poles who were naturalized (this list did not include children and young people under the age of 16) (Radzik 1992: 438). Another British census in 1961 reveals almost 128,000 people born in Poland (this list did not include persons under the age of 16). In the period from 1946 to 1978 in the UK 55,784 Poles got British citizenship through naturalization, and more than 23,000 people did so between 1952 and 1961. Moreover, these lists do not count descendants of Polish immigrants, who were born in Britain and automatically received British citizenship while reaching the age of majority (*ibid.*).

The British census of 1971 counted more than 110,000 people born in Poland, of which nearly 11,000 settled before 1940 (the greater part of this group were Jews born in Poland) (*Ibidem*). According to the census of 1981, Britain was inhabited by more than 93,000 people born in Poland, and the estimated number of children of Polish origin was 28,000 in 1976 and 34,000 in 1983. According to data from the Central Statistical Office emigration of Poles to Britain by the number of permits to settle issued by the British authorities in the years 1985–1996 amounted to: 370 permits in 1985, 270 in 1987, 600 in 1989, 450 in 1990, 560 in 1993, 580 in 1995 and 640 in 1996 (Stpicyński, 1998).

Polish accession to the European Union and the opening of the UK work market for Polish migrants incredibly changed the demographic situation in both the UK and Poland. According to the data of the Central Statistical Office in 2002, around 24,000 Polish people emigrated to the UK, while in 2004 the number was 150,000, in 2005: 340,000, in 2006: 580,000, in 2007: 690,000, in 2008: 650,000, and in 2009: 555,000 (GUS 2010). According to the British Office for National Statistics, in 2003 in the UK there were about 75,000 people born in Poland – of which 55% were aged 16–84 years (for comparison: in 2010 86% percent of people born in Poland living in Britain were aged 16–84 years) (Internet Source 6). According to the census conducted in the United Kingdom in March 2011, the Polish community there had then more than 579,000 people – compared to the census conducted in 2001, it is a nine-fold

increase; thus Poles appeared at the first place among ethnic groups coming from outside of the United Kingdom (Internet Source 7). In the same census (in 2011), less than 10% of the Polish community declared that they arrived there between 2010 and 2011. About 30% come in 2007–2009, 45% in 2004–2006, and 5% in the period 2001–2003, which shows that 90% of the Polish people in the UK arrived between 2001–2011. According to British data from the end of 2011, the estimated number of Poles living there was already 643,000 (Internet Source 8). Between 2002 and 2013 almost 1,200,000 of Poles received a National Insurance Number in the UK (Internet Source 9).

According to the bulletin *Births in England and Wales by parents' country of Birth* (Internet Source 10) issued annually by the British Office of National Statistics, among children born in England and Wales whose mothers were born outside the United Kingdom, in 2001 there were 896 children of Polish mothers born in England and Wales, in 2004 the number was 1,830 children, in 2011: 20,495, and in 2013: 21,275. In this category Poland in the period from 2010 until 2013 is on the first place. What is more, 16,436 children born in 2013 in the United Kingdom had a Polish father – Poland was the second country in terms of numbers in this category.

The Polish language was in 2011 the most commonly spoken language other than English in England and Wales – more than 545,000 people declared Polish as their first language (ibid).

Ireland

Before the Polish accession to the European Union, the Polish community in the Republic of Ireland was not as numerous as it is today. The 2002 Census in Ireland (Internet Source 11) notes that the country has 3,9 million inhabitants, including 2,137 people born in Poland – of which 1,278 were male and 859 female. According to the same census, there were 2,091 people with Polish citizenship (1261 men, 830 women). It is worth noting that according to the Irish Nationality and Citizenship Act (Internet Source 12) children born in Ireland before 1st of January 2005 would automatically receive Irish

citizenship, regardless of their parents' country of origin. Children born after that date are granted citizenship on the basis of both factors: nationality and recent place of residence of their parents. According to that act, a child born in the Republic of Ireland can get Irish citizenship either if one parent has Irish citizenship/is born in Ireland or parents of other than Irish nationality have lived here at least 3 out of 4 years immediately before the birth of the child.

The census carried out in April 2006 (Internet Source 13) shows that there were then more than 4.2 million people in the Republic of Ireland then (8% more than in 2002), of which 420,000 were of non-Irish nationality (representatives of 188 countries). The largest group of non-Irish were people from the United Kingdom (over 112,000), and the second largest one were Poles living in the Republic of Ireland (63,276 people – of which 90% came there in 2004 or later). Men accounted for 64% of the Polish community, women 36%. What is more, 70% of all Poles in the Republic of Ireland were between 20–34 years old. At the time of the census, there were an additional 10,126 people of Polish origin, who declared that they do not live on the island. In 2006 Poles and British were the only national groups living in each minor and major cities of the Republic of Ireland, and 29% of Poles in the Republic of Ireland lived in the capital, Dublin, and the surrounding area (*Ibidem*).

The latest Irish census in 2011 (Internet Source 14) shows that in that year in Ireland, there were 6.4 million people living: 4.6 million in the Republic of Ireland (72%) and 1.8 million in Northern Ireland. Almost 970,000 inhabitants of the island were born outside it – near 767,000 people in the Republic of Ireland, and 202,000 people in Northern Ireland. In both countries the largest group of non-Irish were citizens of Great Britain (England, Wales and Scotland). In the Republic of Ireland, Poles made up the second largest group (over 115,000 people) and in Northern Ireland the third (on the second place were people born in the Republic of Ireland) – more than 37,000 people (*Ibidem*). The language other than English and Irish most widely used by the people of Ireland was Polish, the use of which was declared by more than 17,500 people in Northern Ireland and 113,500 people in the Republic of Ireland. As for the language, it

should be noted that in the census in Northern Ireland respondents were asked about their first language, while in the Republic of Ireland about the language spoken at home. Indicative picture of the number of Poles who came to the Republic of Ireland during the period 2008–2013 gives the number of PPS numbers given to them, which amounted to a total of around 91,000 (Internet Source 15).

Above data clearly show that most emigrants came to Ireland after 2004, so it can be said that the Polish community in Ireland is relatively 'fresh' and the tradition of various Polish organizations here is not long, especially when compared with the history of the Polish community in Great Britain. Yet, it can be clearly seen that Poles in Ireland have developed various kinds of cultural and social organizations, such as Polish schools, newspapers, shops, associations and local businesses.

Summary

In this article I have presented theoretical issues related to the phenomenon of emigration, as well as some statistical data characterizing the Polish communities living in Great Britain and Ireland in the past and today.

At the beginning of the article I have described some definitions of *Polonia* and emigration, as well as the criteria according to which studies of the Polish community abroad are conducted, of which temporality and awareness of Polish origins are considered to be the most influential. In following sections I have presented the reasons for emigration, permanent settlement abroad or return. As it could be seen above, studies show that more and more decisions to settle for good are taken during the stay abroad, and the most common reasons of long-term desire to stay are not only economic profits, but also cultural ones. Decisions to return, however, are usually connected with the difficult family situation (life on distance) or with the achievement/failure to achieve some intended life goals. I have also presented the various nature of generations of the Polish community abroad. Moreover, in the next sections I have described the processes of acculturation that are associated with the attitudes

of Poles towards their native culture and the culture of the country of residence. Based on the results of research conducted among Poles in the UK and Ireland we can see that they usually have a positive attitude to both their native culture and the culture of the country of settlement; they willingly takes part in local community life, but at the same time they do not resign from the Polish identity and believe in the significant role of bilingualism and biculturalism of younger Polish generation.

The last part of the article was devoted to some statistical data derived mainly from censuses conducted in Great Britain and Ireland. As it can be seen from the data, the Polish community in Great Britain has a long history and its socio-cultural life was developed mainly during the Second World War and immediately after it. However, at that time, emigration was rather of a political nature – in contrast to the present, economic emigration. The Polish community in the Republic of Ireland is much younger and consist mainly of people who came here after the Polish accession into the European Union. Nevertheless, since these few years Poles in Ireland have developed many kinds of socio-cultural activities and the life of the Polish community settled here has been vibrant.

Summary in Polish

Ewolucja polskiej społeczności w Wielkiej Brytanii i Irlandii: dawne i współczesne przyczyny emigracji

Zamierzeniem autorki niniejszego artykułu była próba pewnego uporządkowania zagadnień związanych ze zjawiskiem emigracji oraz prezentacja danych statystycznych charakteryzujących polską społeczność zamieszkującą Wielką Brytanię i Irlandię. We wstępie opisano wybrane definicje *Polonii* i *emigracji*, a także kryteria badań nad polską społecznością za granicą. Dwa z nich, tzn. kryterium czasowości oraz świadomości polskich korzeni uznano za najbardziej wpływowe. W dalszej części zaprezentowano przyczyny emigracji, decyzji o stałym pobycie za granicą czy też powrocie. Badania wykazały, że coraz więcej decyzji o stałym pobycie jest podejmowanych przez Polaków będących już poza granicami kraju, a najczęstszym powodem są nie tylko korzyści finansowe, ale również przyczyny kulturowe. Autorka zwraca także uwagę na pewne zmiany w charakterysty-

ce Polonii. Na szczególną uwagę zasługują procesy akulturacji związane z postawami Polaków wobec ich rodzimej kultury oraz kultury kraju zamieszkania. Wyniki badań przeprowadzonych wśród Polaków w Wielkiej Brytanii i w Irlandii potwierdzają pozytywne nastawienie zarówno wobec polskiej, jak i nowej kultury kraju przyjmującego oraz potrzebę integracji ze społecznością lokalną. Jednocześnie Polaków na obczyźnie cechuje chęć utrzymywania narodowej tożsamości oraz przekonanie o znaczeniu dwujęzyczności i dwukulturowości, co widać zwłaszcza wśród przedstawicieli młodszego pokolenia. Ostatnią część poświęcono prezentacji danych statystycznych pochodzącym głównie ze spisów powszechnych przeprowadzanych w Wielkiej Brytanii i Irlandii. Dane pokazują, że Polonia brytyjska ma długą historię, a jej życie społeczno-kulturalne rozwinęło się głównie podczas II wojny światowej i zaraz po niej. Emigracja tamtego okresu miała charakter polityczny – w przeciwieństwie do emigracji współczesnej posiadającej podłoże głównie ekonomiczne. Społeczność Polaków w Irlandii jest znacznie młodsza i składa się głównie z osób, które przybyły do tego kraju po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Od tego czasu Polacy w Irlandii rozwinęli wiele form aktywności społecznej, kulturalnej i gospodarczej, współtworząc w ten sposób młode i dynamiczne społeczeństwo Irlandii.

References

- Dabaene E. (2010) *Dialog międzykulturowy. Polska diaspora a społeczeństwo irlandzkie po roku*, [in:] Grzymała-Moszczyńska H., Kwiatkowska A., Roszak J., 2010, *Drogi i rozdroża. Migracje Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku. Analiza psychologiczno-socjologiczna*, Kraków.
- Dubisz S. (1983) *Z metodologii badań języka środowisk polonijnych*, [in:] 'Poradnik Językowy'.
- Dubisz S. (2007) *Język polski poza granicami etnicznymi*, [in:] 'Polonicum' 2007, nr 4.
- Dutka G. (2006) *Młodzi Polacy w Londynie. Społeczne i kulturowe konsekwencje życia na emigracji po 1989 roku*, [in:] 'Przegląd Polonijny' 2006, vol. 1.
- Kiełczewska-Zaleska M., Licińska D. (1976) *Rozmieszczenie Polonii*, [in:] Kubiak H., Pilch A. (ed.), *Stan i potrzeby badań nad zbiorowościami polonijnymi*, Wrocław.
- Lipińska E. (2007) *Miedzy emigracją a Polonią – pierwsze pokolenie polonijne*, [in:] 'Prace Filologiczne' 2007, vol. LIII.
- Łępkowski T. (1976) *Emigrant i członek Polonii (wokół pojęć i kategorii)*, [in:] Bobińska, C. (1976) *Mechanizmy polskich migracji zarobkowych*, Warsaw.
- Nowicka E. (2010) *Migracje powrotne: powrót do domu czy nowa migracja?* [in:] Grzymała-Moszczyńska H., Kwiatkowska A., Roszak J. (2010) *Drogi*

i rozdroża. Migracje Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku. Analiza psychologiczno-socjologiczna, Kraków.

- Paluch A. K. (1976) *Inkluzywne i ekskluzywne rozumienie terminu <Polonia>*, [in:] Kubiak, H., Pilch, A. (ed.) (1976) *Stan i potrzeby badań nad zbiorowościami polonijnymi*, Wrocław.
- Paradowska K. (1992) *Polacy w Wielkiej Brytanii do 1939 roku*, [in:] *Polonia w Europie*, Szydłowska-Ceglowska B. (ed.), Poznań.
- Radzik T. (1992) *Spółeczność polska w Wielkiej Brytanii w latach 1945–1990*, [in:] *Polonia w Europie*, 1992, Szydłowska-Ceglowska B. (ed.), Poznań.
- Rakowski W., [in:] Plachecki J. (ed.) (2012) *Polish Emigration in Ireland in the 20th and early 21st Centuries*, Dublin & Żyrardów.
- Serwański J. (1992) *Polacy w Wielkiej Brytanii w latach II wojny światowej*, [in:] *Polonia w Europie*, 1992, Szydłowska-Ceglowska B. (ed.), Poznań.
- Sękowska E. (2010) *Język emigracji polskiej w świecie*, Kraków.
- Ślany K., Ślusarczyk M. (2010) *Zostać czy wracać? Dylematy emigranta*, [in:] Grzymała-Moszczyńska H., Kwiatkowska A., Roszak J. (2010) *Drogi i rozdroża. Migracje Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku. Analiza psychologiczno-socjologiczna*, Kraków.
- Ślusarczyk M., *Demograficzne i społeczne aspekty migracji Polaków na początku XXI wieku*, [in:] Grzymała-Moszczyńska H., Kwiatkowska A., Roszak J. (2010) *Drogi i rozdroża. Migracje Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku. Analiza psychologiczno-socjologiczna*, Kraków.
- *Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004–2009*, GUS, Warszawa 2010.

Internet Sources

1. *Polonia; emigracja*, [in:] *Słownik języka polskiego PWN* [online] <http://sjp.pwn.pl/sjp/Polonia;2572043>, <http://sjp.pwn.pl/sjp/;2457214> [access: 15.05.2015].
2. „Dlaczego nie wróć?» – szczerzy tekst Polaka z UK bije rekordy popularności”, <http://www.polishexpress.co.uk/dlaczego-nie-wroce-szczerzy-tekst-polaka-z-uk-bije-rekordy-popularnosci/> [access: 19.05.2015].
3. J.W. Berry, *Acculturation: Living successfully in two cultures*, [in:] 'International Journal of Intercultural Relations' 2005, no. 29, pp. 704–707 [online:] <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic551691.files/Berry.pdf> [access: 20.06.2015]
4. K. Włodarczak, *Proces adaptacji współczesnych emigrantów polskich do życia w Australii*, [in:] „CMR Working Papers” 2005, no. 3/61, pp. 3–5 [online:] www.migracje.uw.edu.pl/download/publikacja/587/ [access: 20.06.2015];
5. *Polska Społeczność w Wielkiej Brytanii. Integracja, Partycypacja Społeczna oraz Samopoczucie Polaków w Ujęciu Psychologicznym* [online:] http://www.polishpsychologists.org/wp-content/uploads/2012/12/PPA_Raport_PL_v1.pdf [access: 21.06.2015].

6. *Births in England and Wales by parents' country of Birth, 2011*, <http://www.ons.gov.uk> [access: 03.06.2015].
7. United Kingdom Census 2011 [online:] <http://www.ons.gov.uk> [access: 03.06.2015].
8. *Births in England and Wales by parents' country of Birth, 2011* [online:] <http://www.ons.gov.uk> [access: 03.06.2015].
9. *The Polish Paradox* [in:] 'The Economists' 2013, <http://www.economist.com/news/britain/21591588-britons-loathe-immigration-principle-quite-immigrants-practice-bulgarians> [access: 01.05.2015]
10. *Births in England and Wales by parents' country of Birth, 2013* [online:] <http://www.ons.gov.uk> [access: 03.06.2015].
11. Census 2002, vol. 4: Usual Residence, Migration, Birthplaces and Nationalities [online:] <http://www.cso.ie/> [access: 01.05.2015].
12. *Irish citizenship through birth or descent* [online:] <http://www.citizensinformation.ie> [access: 01.05.2015].
13. Census 2006, vol. Non-Irish Nationals living in Ireland [online:] <http://www.cso.ie/> [access: 01.05.2015].
14. Census 2011 [online:] <http://www.cso.ie/> [access: 01.05.2015].
15. Central Statistics Office: <http://www.cso.ie/> [access: 01.05.2015].

Hanna DOWLING

Irish Polish Society
Honorary Secretary

Brian Friel in Poland

*Trwamy tu pośród prawd utrwalonych przez wiek. Bogaty to
język, bogata literatura. Pewne kultury wydrukują na swe słownictwo
i syntaksę wielkie zasoby energii twórczej i przemyślności,
których nie starcza potem zupełnie w ich życiu materialnym....
Przypuszczam, że można nas nazwać narodem duchowym*

Brian Friel, *Przekłady* (Translations)

Abstract: Brian Friel, the best-known Irish contemporary playwright, died on 2nd October, 2015. Several of his plays were staged in Poland and highly praised by Polish critics and audiences. The Polish premiere of *Dancing at Lughnasa*, staged at Warsaw *Teatr Powszechny* and directed by Judy Friel (Brian Friel's daughter), opened the first Irish Festival in Poland, in April 1993. *Faith Healer*, staged in 2013 at Warsaw's *Teatr Dramatyczny*, was judged one of the best plays of the whole 2012/2013 Warsaw theatrical season.

Keywords: Brian Friel, Irish contemporary literature, Polish literary, translation and playwriting,

The first Polish-Irish cultural festival in Ireland – POLSKA ÉIRE 2015 – took place in March 2015. Some 22 years earlier, in 1993, the first Irish festival was organized in Poland. It took place in Warsaw, 24–30 April 1993, and was entitled the *Festival of Irish Literature*. The festival, however, was not just about literature. Apart from strictly literary events: drama, poetry, fiction, short stories, storytelling, meetings with the Irish writers etc. – there were other cultural activities. There was Irish traditional music (played in the

historic Old Town Square), screening of films (Irish films and non-Irish but inspired by Irish life and history), visual art exhibitions, 5-day Irish workshop covering various topics (even a short course on basic words in Irish!).

At that time Poland and Ireland were largely unknown to each other. The Irish Embassy in Poland was only two and a half years old - it was opened in autumn 1990. At the opening of the Festival, on 24th April 1993, the Irish Ambassador, Richard O'Brien, said: 'The artificial division of our continent for too long kept a distance between countries like Poland and Ireland. However, in this new era we are fast rediscovering each other... I doubt if there can be a better way to explore and develop what is special in our relationship than through poetry, literature, and music...'. The festival opened with the Polish premiere of Brian Friel's *Dancing at Lughnasa*. The play had the Polish title *Dances in Ballybeg*, as term *Lughnasa* was obscure to Poles. In excellent Polish translation, it was directed by Judy Friel, Brian Friel's daughter. It was staged at the *Teatr Powszechny* in Warsaw, one of the leading Warsaw's theatres.

Shortly after the Warsaw premiere, in 1993 *Dancing at Lughnasa* was staged in Krakow's renowned *Słowacki Theatre*. In 1994 it was in Lodz, and later in other Polish cities (Poznan, Sosnowiec, Rzeszów *et al*). *Faith Healer's* premiere took place in Krakow, in 1996.

The Polish literary magazine, *Dialog*, dedicated to international and Polish contemporary playwriting, published *The Freedom of the City* in 1975, *Translations* in 1985, *Dancing at Lughnasa* in 1993 and *Molly Sweeney* in 1997.

Friel's Translations (Przekłady) for a long time was considered too 'Irish' to be understood by the Polish audience (a play set in 1833, in a hedge school). When finally staged in the late 1990s, in Krakow, it met with immediate approval; some critics would have even found parables in the Polish history!

In 2013 *Faith Healer* was staged at Warsaw's *Teatr Dramatyczny* under the direction of Wawrzyniec Kostrzewski and was judged one of the best plays of the whole 2012/2013 Warsaw theatrical season (there are some 30 theatres in Warsaw).

Aristocrats was shown during the International Theatre Festival *Kontakt*, in 2002, produced by the Estonian Drama Theatre and staged at *Ostromecko Palace* near Bydgoszcz (their production, however, received rather 'mixed' (reviews!))¹

Most of Friel's plays translated into Polish were published in various literary magazines. Some would be played on Polish Radio or Polish TV theatre.

In 2015 the Białystok *Teatr Lalki* produced *After Play* ("No i po zabawie" in Polish) – Friel's version of Chekhov.

It was said that Brian Friel had always demanded that his plays be produced and directed exactly as written. Some directors would tend to have their own theatrical style. One whom Friel praised as a 'magnificent director' was Polish innovative theatre director and educator, Jerzy Grotowski (1933–1999).

Brian Friel died in 2015. No doubt his plays will continue to be presented in Poland and enjoyed by all Polish 'theatre-lovers'. It is worth underling that the considerate success in Poland of his plays is to some extent due to the superb translation into the Polish language and excellent casting.

Summary in Polish

Dramaturgia Briana Friela w Polsce

2 października 2015 roku zmarł Brian Friel zaliczany do najważniejszych współczesnych irlandzkich dramaturgów i pisarzy – nazywany czasem „irlandzkim Czechowem”. Friel był autorem 24 sztuk teatralnych, adaptacji teatralnych (głównie Czechowa i Turgieniewa) oraz kilku zbiorów opowiadań. Najbardziej znaną sztuką Friela jest *Dancing at Lughnasa* – w polskim

¹ The action of *Aristocrats* takes place in a neglected great Irish house and the director, Pritt Pedajas, decided a 'high-key' staging: a true old palace instead of a conventional theatre stage. The result was a complete false picture of the decline of the Irish Catholic aristocracy. The production lacked atmosphere, the ambience was fake, totally artificial despite the actors performing in an old baroque manor, playing the croquet game on natural grass in a real park, etc. There was a burst of laughter from the audience at references to the decay of the ancestors great Irish house – the falsehood was paradoxical (*Ostromecko palace was ruined because of 45-year Communist management!*).

przekładzie *Tańce w Ballybeg*. Premiera *Tańców* miała miejsce 24 kwietnia 1990 roku w dublińskim teatrze *Abbey Theatre*. Wkrótce później sztuka przeszła na scenę londyńskiego *National Theatre*, a w 1991 roku wystawiono ją na londyńskim West End w teatrze *Phoenix*. W 1991 roku odbyła się premiera *Tańców* na Broadwayu, spektakl odniósł ogromny sukces i w 1992 roku został nagrodzony potrójną prestiżową nagrodą *Tony Award* (dla autora, reżysera i aktorów). W 1998 roku *Tańce* doczekały się nawet adaptacji filmowej, z Meryl Streep w głównej roli. Polska prapremiera *Tańców w Ballybeg* odbyła się w warszawskim Teatrze Powszechnym, inaugurując pierwszy w Polsce Festiwal Literatury Irlandzkiej – 24 kwietnia 1993 roku (czyli dokładnie trzy lata po premierze w Dublinie). Polskie przedstawienie reżyserowała Judy Friel, córka autora *Tańców*. W tym samym roku sztuka została wystawiona w Krakowie, w 1994 roku w Łodzi i kolejno przeszła z sukcesem przez sceny wielu miast w Polsce. W Polsce wystawione były również inne sztuki Briana Friela. Miesięcznik *Dialog* drukował kilka przekładów jego sztuk (*Obywatelstwo Honorowe* w 1975 roku, *Przekłady* w roku 1985, *Tańce w Ballybeg* w roku 1993 i *Molly Sweeney*, rok 1997). Ponadto *Dialog* pisał o twórczości Friela w wielu artykułach poświęconych tematyce irlandzkiego teatru. Ogromny sukces odniósł *Cudotwórca* wystawiony w 2013 roku w Teatrze Dramatycznym w Warszawie w reżyserii Wawrzyńca Kostrzewskiego. Uznany został za jeden z najlepszych spektakli warszawskiego sezonu teatralnego 2012/2013. Sztuki Friela grane były także w Polskim Radio oraz w Teatrze TV. Tematyka sztuk Friela to relacje między historią a mitem, fikcją i marzeniem a prawdą, tradycją a nowoczesnością, wpływ historii na losy ludzkie, na losy jednostek i większych wspólnot, głównie społeczności prowincjonalnych, wiejskich. Także dominujący w Irlandii problem wychodźstwa, poszukiwanie wolności i własnego życiowego *sense of place*, zanik tożsamości narodowej. Ogromną rolę w jego dramaturgii odgrywa język, błyskotliwość słownictwa, forma wypowiedzi. *Cudotwórca (Faith Healer)* to cztery monologi wygłaszane przez żywych i zmarłych, którzy usiłują zrozumieć sens swojego życia. Nie ma tu żadnej akcji, nic nie dzieje się na scenie, są tylko słowa, ale mające niemal magiczną siłę. Atutem powodzenia sztuk Friela w Polsce – poza reżyserią i aktorstwem – jest sztuka translatorska, przekład literacki jego języka na język polski.

Maciej Bartosz FURTAS

Akademia L. Koźmińskiego, Warszawa

*„Nie możecie podbić Irlandii.
Nie możecie stłumić irlandzkiego pragnienia wolności.
Jeśli nasze wysiłki były niewystarczające, aby wygrać wolność,
zrobią to za nas nasze dzieci”*
Patrick Pearse

Zemsta czy sprawiedliwość? Brytyjskie sądy wojenne po powstaniu wielkanocnym 1916 r.

Abstrakt: Artykuł stanowi analizę okoliczności osądzenia i skazania przez sądy wojenne powstańców wielkanocnych w Dublinie w 1916 roku. Autor skupia się szczególnie na obowiązujących w roku 1916 na terenie Irlandii regulacjach prawnych – brytyjskiej ustawie Defence of the Realm Act 1914/15, prawie i regulaminach wojskowych. Przedstawione też zostały wątpliwości dotyczące legalności ich zastosowania w omawianym przypadku. Na potwierdzenie tej tezy przedstawiona została analiza wypowiedzi głównodowodzącego generała Maxwella i prowadzącego procesy powstańców generała Blackadera w trakcie prowadzonych działań wojskowych w Dublinie oraz w trakcie jedyne go procesu odwoławczego kwestionującego legalność wyroków – R. v. Governor of Lewes Prison, Ex parte Doyle w Londynie, w 1917 roku, które porównane zostały z kluczowymi faktami sprzed i po insurekcji. W rezultacie, według autora, argumenty brytyjskie broniące postępowania swoich dowódców oraz za prowadzeniem wobec cywilów procesów przed sądem wojskowym uznać można bynajmniej za wątpliwe. Przedstawiona została też analiza argumentacji brytyjskiej. Szczególnie uwypuklony został zarzut kolaboracji powstańców z Niemcami wskazany w trakcie procesu R. Casementa w Londynie, w 1916 roku oraz wspomniany w pamiętnikach Desmona Fitzgeralda opublikowanych w 1968 roku. To uzasadniało – według obowiązującej ustawy DORA 1914/15 – orzeczenie kar śmierci dla przywódców powstania, jednak nie

stanowiło jednoznacznego argumentu za pozbawieniem powstańców elementarnych praw do obrony oraz procesu z udziałem ławy przysięgłych. Autor ukazuje też przykład podobnej sytuacji prawnej – obrony Poczty Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku we wrześniu 1939 roku oraz przedstawia porównania dotyczące liczby ofiar powstania wielkanocnego na tle wyroków skazujących wydanych przez sądy wojskowe Ententy w trakcie I wojny światowej.

Słowa kluczowe: Irlandia, Dublin 1916, powstanie wielkanocne, *Defence of Realm Act 1914/15*, prawo wojenne, sądy wojenne, gen. J. Maxwell, gen. Ch. Blackader, Poczta Polska w Gdańsku, General Post Office.

W roku 2016 upływa stulecie od wybuchu powstania wielkanocnego, które na początku XX wieku obudziło dążenia Irlandii do uzyskania niepodległości. Od tego wydarzenia nabiera bowiem tempa walka narodu irlandzkiego prowadzona prawnymi oraz militarnymi środkami w celu uzyskania politycznej niezależności od Wielkiej Brytanii, zakończona sukcesem w 1949 roku.

O powstaniu wielkanocnym napisano wiele publikacji prezentujących w bardzo szczegółowy sposób przebieg walk, kapitulacji i tego, co działo się później z powstańcami oraz nastrojami społeczeństwa. Z polskich autorów można tutaj wymienić choćby krakowskiego historyka prof. Stanisława Grzybowskiego, warszawskiego politologa prof. UJ. Wawrzyńca Konarskiego i konsula RP w Nowym Jorku Grzegorza Swobodę. Z irlandzkich natomiast – historyka prof. Olivera MacDonagh i zmarłego w 2011 roku dziennikarza i historyka Eoina Neesona. Niewiele jest jednocześnie analiz prawnych aspektów poczynań władz brytyjskich wobec powstańców po zakończeniu walk w Dublinie. W prowadzonych na potrzeby tej publikacji badaniach nie doszukano się ani jednej pełnej w języku polskim, a zaledwie kilku w języku angielskim, które ukazują wątpliwości nie tylko co do oceny prawa materialnego, ale także co do procedury zastosowanej przez sąd wojenny w bezpośrednim następstwie insurekcji, a prawnika zainteresować powinny właśnie kontrowersje dotyczące postępowania śledczo-sądowego prowadzonego przez władze brytyjskie wobec powstańców po kapitulacji i zakończeniu walk. Aresztowano bowiem niebagatelną liczbę około

3400 osób (w większości nie związanych z powstaniem), osądzono 183 cywilów, z czego aż w 90 przypadkach wydano wyroki śmierci. Czy w ojczyźnie *Habeas Corpus*¹ i światowym prekursorze wprowadzania nowoczesnego pojęcia praw obywatelskich możliwa była zbrodnia sądowa na tak poważną skalę?

Od czasów wojen napoleońskich w początku wieku XIX Imperium Brytyjskie przeżywało okres spokoju i prosperity, z którego wyrwane zostało przez wybuch Wielkiej Wojny w 1914 roku. Poważniejsze konflikty zbrojne toczyły się z dala od Londynu i z uwagi na położenie geograficzne oraz dominującą na świecie flotę nie mogły jemu bezpośrednio zagrozić. Nie stanowiły też większego problemu dla bezpieczeństwa wybuchające w tym czasie irlandzkie insurekcje skierowane przeciwko unii, z których wymienić tutaj można powstanie roku 1803 pod dowództwem Roberta Emmeta, z roku 1848 w wyniku „wielkiego głodu” i na fali rewolucyjno-narodowych haseł „Wiosny Ludów” oraz ostatnie z roku 1867; zdecydowanie źle zorganizowane oraz dowodzone. Do stłumienia tych zbrojnych wystąpień niejednokrotnie wystarczające były siły policyjne Imperium, a z racji ich ograniczonego charakteru zbędne okazywało się tworzenie nowego prawa i powszechne zawieszanie *Habeas Corpus*. Jak silnie wbudowane było w świadomość społeczeństwa poszanowanie praw jednostki do sądu, niech zilustruje w tym miejscu przykład irlandzkiego bohatera narodowego Theobalda Wolfe Tone (1763 – 1798), przywódcy nieudanego powstania przeciwko Wielkiej Brytanii w 1798 roku. Po bitwie nad zatoką Lough Swilly, 12 października 1798 r. oddziały powstańcze zostały rozgromione, a sam Wolfe Tone we francuskim mundurze dostał się do niewoli i skazany został przez sąd wojenny na karę śmierci. W wyniku inter-

¹ Habeas Corpus Act 1679 – uchwalona w 1679 roku przez parlament angielski w okresie panowania króla Karola II ustawa gwarantująca jednostce nietykalność osobistą. Zaliczana jest do ustaw o randze konstytucyjnej w Zjednoczonym Królestwie. Zawierała wiele przepisów proceduralnych, których celem było ograniczenie samowoli urzędników królewskich, powszechnej szczególnie w koloniach. Na mocy tej ustawy decyzja o pozbawieniu wolności poddanego mogła być wydana jedynie przez sąd. Źródło: <http://encyklopedia.pwn.pl> (dostęp: 12.12.2015), oraz szerzej: Sójka-Zielińska K. (2006), Historia prawa, Warszawa.

wencji prawników i na mocy *Habeas Corpus Act* Lord Chief Justice of Ireland, Sir Arthur Wolfe, pierwszy wicehrabia Kilwarden dwukrotnie nakazał doprowadzić skazanego przed oblicze sądu cywilnego. Pierwsze polecenie zostało zignorowane przez władze wojskowe, jednak drugie okazało się skuteczne, niestety spóźnione – Theobald, chcąc uniknąć hańbiącej śmierci popełnił w celi samobójstwo (Grzybowski, 2003). Na marginesie, jako ciekawostkę historyczną, warto odnotować w tym przypadku, iż Sir Arthur Wolfe był kuzynem dziadka Theobalda, a popularna w tym czasie dublińska plotka głosiła, że sędzia był biologicznym ojcem rewolucjonisty. Faktycznie ostrzegł on Theobalda przed aresztowaniem w 1795 roku, a po powstaniu 1798 roku desperacko usiłował zapobiec jego śmierci. Lubiany i szanowany Sir Arthur zginął przez tragiczny przypadek w trakcie kolejnego nieudanego powstania dowodzonego przez Roberta Emmeta². Omyłkowo wzięty za wicekróla został zakłuty pikami na Thomas Street w Dublinie (23.07.1803). Umierając miał powiedzieć: „...Nie mścijcie się na nikim za moją śmierć. Morderstwo to zbrodnia i musi zostać ukarana, jednak nie inaczej niż po sprawiedliwym procesie i na podstawie prawa tego kraju”³.

Cechą charakterystyczną dla kraju w okresie wojny jest ogłoszenie na jego terenie *stanu wojny* (lub: *stanu wojennego*), z czym bezpośrednio powiązane jest przestawienie obowiązującego systemu prawno-administracyjnego na bardziej restrykcyjny, podporządkowany dobru naczelnemu, jakim jest prowadzenie działań zbrojnych i ochrona oraz organizacja wysiłku zbrojnego na zapleczu bezpośrednich działań wojennych. Niejednokrotnie parlamenty delegują swoje uprawnienia legislacyjne, wyposażając rządy lub głowy państw w specjalne umocowania. Zawieszeniu ulegają głównie prawa obywatelskie (np. prawo do zgromadzeń, protestów, strajków, sądowej kontroli zatrzymania, nieograniczonego przemieszczania się), zostaje wprowadzona cenzura prasy i korespondencji oraz zwiększa się liczba czynów penalizowanych i wysokość nakła-

² Jego śmierci Maria Konopnicka poświęciła wiersz *Szubienica Roberta Emmeta* (1908).

³ Źródło: <http://www.libraryireland.com/biography/ArthurWolfeViscountKilwarden.php> (dostęp: 12.12.2015), tłumaczenie autora.

danych sankcji. Przemianie ulega też tryb wymiaru sprawiedliwości, gdzie powszechne stają się sądy wojenne oraz tryby doraźne, wyroki podlegają natychmiastowemu wykonaniu, ograniczone zostaje prawo do apelacji, do obrony, składy sędziowskie i publiczność rozpraw (Prokop, 2012; Małajny, 2013; Sójka-Zielińska, 2006).

Do lata roku 1914 Imperium Brytyjskie nie posiadało wyspecjalizowanego ustawodawstwa na wypadek wojny. Istniejący mechanizm wymiaru sprawiedliwości stanu wojennego (*martial law*) oparty był na aparacie wojskowym przyjętym w *Army Discipline and Regulation (Annual) Act 1880/1914* i *Army Act 1881/1914*, który w bardzo szczegółowy sposób regulował kwestie wojskowego wymiaru sprawiedliwości – warunki, organizacje, przebieg posiedzeń oraz zatwierdzanie i egzekucje wyroków. Zapewniano przy tym minimalne prawo do obrony – czy to poprzez prawnika, czy w warunkach polowych osoby, która takiej obrony na rzecz oskarżonego chciała się podjąć. Była to regulacja nowoczesna, stąd stosowanie przepisów, które wykonawczo przyjęły formę regulaminu *Manual of Military Law 1880*⁴ w życiu codziennym armii rozsianej po wszystkich niemal kontynentach i uwikłanej praktycznie w sposób ciągły w konflikty militarne nie wywoływało jakichkolwiek kontrowersji.

Użycie procesowe prawa wojskowego z 1880 roku w stosunku do ludności cywilnej musiało zostać poprzedzone ogłoszeniem jego obowiązywania przez władze cywilne danego obszaru Imperium. Do roku 1914 przybierało to z reguły postać specjalnych pełnomocnictw udzielanych rządowi przez Parlament, jednak w dniu 8 sierpnia 1914 roku została przyjęta prekursorska dla Zjednoczonego Królestwa regulacja – Ustawa o obronie Królestwa (*Defence of the Realm Act 1914*), w skrócie *DORA* – dla celów: „zapewnienia bezpieczeństwa publicznego i obrony Królestwa, a w szczególności dla: zapobieżenia ujawnianiu informacji wrogowi, które mogą wystawić na ryzyko operacje prowadzone przez siły zbrojne Jego

⁴ Regulamin doczekał się wielu zmian i uzupełnień (w literaturze zwanych *edycjami*) wzbogacających katalog przestępstw wojennych oraz ich definicje. Dokonano tego w latach 1894 i 1914 oraz w kolejnych dekadach, uaktualniając jego treść i dostosowując do zmian w wojsku oraz prawie międzynarodowym (przypis autora).

Królewskiej Mości lub w inny sposób wspomagać wroga” oraz dla „zabezpieczenia dróg komunikacji jak: linie kolejowe, porty i doki”. Na początku maksymalną karą, jaką można było wymierzyć na podstawie *DORA* było dożywocie, jednak już przyjęta 28 listopada 1914 roku poprawka wprowadzała fakultatywnie karę śmierci za przestępstwa „popelnione w celu wspomaganiania wroga”, głównie z myślą o sądzeniu i karaniu szpiegostwa na rzecz Niemiec. Z tą datą jednocześnie wprowadzony zostaje tryb postępowania przed sądem wojennym i sądami doraźnymi (wyroki zapadające w tych ostatnich nie mogły przekraczać kary sześciu miesięcy więzienia), który dopuszczał wprawdzie wyłączenie jawności, jednak jedynie ze względu na ważny interes dotyczący tajemnic wojskowych oraz bezpieczeństwa narodowego. Bezskuteczne okazywały się z reguły od samego początku próby odwołania do zasad *Habeas Corpus*. Szybko zaistniała jednak silna parlamentarna i społeczna opozycja przeciwko postępowaniom z wyłączeniem jawności i prawa do odwołania w przypadku sądenia cywilów przez sądy wojenne – na tyle skuteczna, że już 16.03.1915 roku trzecia poprawka do *DORA* zezwoliła oskarżonym cywilom domagać się postępowania przed profesjonalnym sędzią, z obrońcą i ławą przysięgłych. Te prawa mogły zostać ograniczone jedynie „osobną proklamacją, w przypadku inwazji, a także z innych wyjątkowych względów militarnych wynikłych w trakcie wojny”.

Ograniczenia dla sądów wojskowych wynikły z poprawki przyjętej w 1915 roku spotkały się z kolei ze sprzeciwem wojskowych. Ministerstwo Wojny (*War Office*) argumentowało, że „tylko sądy wojenne są w stanie zapewnić wymiar sprawiedliwości nieskrępowany procedurami formalnymi, problemami technicznymi, prawem do apelacji, ryzykiem przewlekłości procesu i zawierający dostatecznie odstrasżający efekt prewencyjny”. W Irlandii – jak wówczas szczególnie podkreślono – „jedynie sądy wojenne dają jakakolwiek gwarancje doprowadzenia do wyroku skazującego” (Simpson, 2003). Obiekcje te nie wpłynęły jednak na zmianę regulacji, stąd przyjęte w 1915 roku zasady obowiązywały w chwili wybuchu powstania wielkanocnego w Dublinie oraz w chwili wydawania wyroków skazujących powstańców na śmierć i ich egzekucji.

23 kwietnia 1916 roku – jeden z liderów powstania, Patrick Pearse z grupą powstańców proklamował w zajętej siedzibie poczty w Dublinie (GPO)⁵ Irlandię niepodległą republiką. Odezwa ta głosiła prawo narodu irlandzkiego do samostanowienia oraz przewidywała powstanie rządu narodowego wybranego w zgodzie z demokratycznymi zasadami mówiącymi o samostanowieniu narodów i rządach przy poparciu narodu. W tym samym czasie w różnych dzielnicach stolicy i na prowincji ponad dwa tysiące uzbrojonych powstańców stawiało czoła brytyjskiej armii. I chociaż wśród przywódców znaleźli się liderzy różnych organizacji paramilitarnych i politycznych, jak Irlandzkie Bractwo Republikańskie, Irlandzcy Ochotnicy oraz Irlandzka (Socjalistyczna) Armia Obywatelska (Grzybowski, 2003; Płachecki, 2010), to wbrew ich wcześniejszym nadziejom zdecydowana większość mieszkańców Irlandii nie poparła insurekcji. Upadła ona po sześciu dniach walk, które pochłonęły ponad 500 ofiar, z czego według różnych źródeł około 200 ludności cywilnej.

Z prawnego punktu widzenia wątpliwości nie budzi sama ocena czynu powstańców dokonana na podstawie ustawy *DORA* przez Brytyjczyków: w integralnej części Zjednoczonego Królestwa, jaką była Irlandia od 1801 roku po ogłoszeniu unii realnej⁶, w trakcie trwania wojny z państwami centralnymi wybucha zbrojna rebelia skierowana na obalenie w sposób militarny legalnych władz. Angażuje ona brytyjskie siły zbrojne i policyjne oraz doprowadza do ogromnych strat materialnych i śmierci osób niezaangażowanych w walki. Dodatkowo powstańcy ogłaszają Irlandię republiką, co nadaje insurekcji rewolucyjnego charakteru niebezpiecznego dla Zjednoczonego Królestwa także z politycznych względów. Jak groźne są idee rewolucyjne, przekonała się Rosja, gdy w kolejnym roku

⁵ General Post Office – poczta główna w Dublinie.

⁶ Akt brytyjskiego parlamentu nosił nazwę *Union with Ireland Act 1800*, natomiast parlamentu irlandzkiego *Act of Union (Ireland) 1800* i od 01.01.1801 roku znosił formalną odrębność Irlandii oraz jej odrębny parlament i rząd. Źródło: <http://www.qub.ac.uk/ild/> (dostęp: 16.12.2015). Także: Ward A.J. (1994), *The Irish Constitutional Tradition: Responsible Government and Modern Ireland 1782–1992*. Irish Academic Press.

niezadowolenie społeczeństwa z przedłużającej się wojny zostało wykorzystane przez rewolucjonistów jako podatny grunt do obalenia caratu i w perspektywie zmiany ustroju oraz wycofanie się kraju z I wojny światowej.

Lord Lieutenant (gubernator, przedstawiciel króla w Irlandii), Sir Ivor Churchill Guest, pierwszy wicehrabia Wimborne, tuż po wybuchu powstania, 24 kwietnia 1916 roku ogłosił stan wojny na obszarze miasta i hrabstwa Dublin. Mógł tego dokonać, albowiem na mocy Petycji o prawa 1628⁷ odmiennie niż w Wielkiej Brytanii, na terytorium Irlandii nie obowiązywał zakaz jego wprowadzania. Już 28 kwietnia przybył tam gen. Sir John Grenfell Maxwell, aby objąć dowództwo oddziałów brytyjskich. Ten twardy żołnierz, weteran wojny burskiej, kampanii w Sudanie i działań we Francji w 1914/15 był zdeterminowany, aby zakończyć powstanie szybko i wszelkimi dostępnymi środkami, stąd postawił powstańcom jedynie ultimatum bezwarunkowej kapitulacji, bez jakichkolwiek alternatyw (Robbins, 2005, Enright, 2013). W wyniku użycia artylerii dowództwo insurekcji, aby ograniczyć ofiary cywilne oraz straty materialne i nie widząc szans na sukces, podjęło 30 kwietnia decyzję o poddaniu się i zakończeniu działań zbrojnych.

Zgodnie z *DORA* i *Manual of military law 1880 – 1914* Maxwell zarządził powołanie generalnego sądu wojennego, którego przewodnictwo objął dowódca brytyjskiej 177 brygady obrony terytorialnej – gen. major Charles Guinand Blackader (Robbins 2005). To on, jako starszy oficer liniowy, przeprowadził postępowaniem zakończonym skazaniem na karę śmierci Éamonna Ceannta, Thomasa Clarke, Thomasa MacDonagh, Patricka Pearse i Josepha Plunketta – pięciu z siedmiu sygnatariuszy Proklamacji Republiki Irlandii. Ponadto z dowództwa powstania skazał Neda Daly, Michaela O'Hanrahan i Johna MacBride. Po procesie Patricka Pearse'a miał powiedzieć: „...Właśnie zakończyłem jedno z najtrudniejszych zadań, jakie kiedykolwiek polecono mi wykonać. Musiałem skazać na śmierć jedną z najlepszych postaci, jakie kiedykolwiek spotkałem na swojej drodze. Musi być coś bardzo złego w tym stanie rzeczy, które sprawiają, że

⁷ Ang. – *Petition of Right 1628*.

człowiek taki jak ten staje się buntownikiem. Nie dziwię się, że jego uczniowie go uwielbiają”⁸ (Enright, 2013). Według prawa wszystkie wyroki śmierci podlegały zatwierdzeniu przez głównodowodzącego – gen. Maxwella, któremu też historia przypisała odpowiedzialność za egzekucje powstańców.

W krótkim czasie szesnastu z nich zostało straconych – piętnastu rozstrzelano w Dublinie w kilka dni po powstaniu (to m.in. ciężko chory Joseph Plunkett oraz James Connolly, którego po amputacji nogi rozstrzelano na krześle). Szesnasty to Sir Roger David Casement – irlandzki polityk, patriota, działacz narodowy, dziennikarz i dyplomata Wielkiej Brytanii, który za zasługi dla walki o prawa człowieka w Kongo i Peru nagrodzony został szlachectwem. Po wybuchu I wojny światowej udał się w podróż z Nowego Jorku do Berlina w celu uzyskania niemieckiego poparcia dla planów niepodległej Irlandii. Ponad 18 miesięcy zajęły mu bezskuteczne próby utworzenia Wolnej Irlandzkiej Brygady, która miała składać się z jeńców wojennych przetrzymywanych w Niemczech. 21 kwietnia 1916 roku na pokładzie niemieckiego okrętu podwodnego przypłynął do Irlandii. Kilka godzin po zejściu na ląd został – przypuszczalnie na skutek denuncjacji – aresztowany. Nie brał on udziału w walkach w Dublinie, a wiedząc o niechętej do pomocy postawie Niemców był nawet zdecydowanie przeciwny przedwczesnemu wybuchowi powstania – jednak uznany został za winnego na procesie o zdradę stanu, skazany na karę śmierci i po odmowie ułaskawienia powieszony w Londynie 3 sierpnia 1916 roku⁹. Mario Vargas Llosa, współczesny peruwiański pisarz i autor nagrody Nobla, poświęcił jego postaci powieść *Marzenie Celta*¹⁰.

Jak wspomniano, DORA z 28 listopada 1914 roku wprowadzała poprawką fakultatywnie karę śmierci za przestępstwa popełnione w celu wspomagania wroga, za które, bynajmniej pośrednio, można uznać powstanie wielkanocne. Na podstawie raportów wywiadowczych nie było bowiem najmniejszych wątpliwości, że powstańcy

⁸ Tłum. autora.

⁹ *The King v. Casement* 1917 (1 K.B. 98) w <http://uniset.ca/other/cs5/19171KB98.html> (dostęp 10.01.2016).

¹⁰ Vargas Llosa, M. (2011) *Marzenie Celta*, Kraków.

liczyli na militarną pomoc Kaiserowskich Niemiec, którym jakiekolwiek niepokoje społeczne czy zbrojne wystąpienia w Zjednoczonym Królestwie były bardzo na rękę¹¹. I nie chodziło tutaj bynajmniej jedynie o militarny aspekt – tak samo ważne były nastroje na froncie w Belgii i Francji, problem zaufania do Irlandzkich żołnierzy, ich morale i zniechęcenie do wojny po stronie Brytyjczyków. Jeden z powstańców – Desmond Fitzgerald, członek dowództwa odpowiedzialny za zaprowiantowanie w GPO, późniejszy polityk i poseł do parlamentu irlandzkiego, przedstawił po powstaniu relacje z przebiegu rozmów z Patrickiem Pearse i Josephem Plunkettem na początku walk. Wynikało z nich, iż pomimo deklaracji o utworzeniu republiki zamierzali oni zaoferować tron przyszłego Królestwa Irlandii księciu Joachimowi Pruskiemu (1890–1920), najmłodszemu synowi Kaisera Wilhelma. Byli oni przekonani o zwycięstwie Niemiec nad Wielką Brytanią i Francją i o tym, że utrzymanie powstania przez bynajmniej trzy dni pozwoli Irlandii uzyskać miejsce przy stole rokowań w trakcie przyszłej konferencji pokojowej. Plany takie prezentował szczególnie Plunkett, który w roku 1915 przebywał w Niemczech, szukając tam – podobnie jak Sir Casement – poparcia dla sprawy irlandzkiej (Fitzgerald 1968). Powstańcy ponadto kupowali broń w państwach „Trójjprzymierza” – Niemczech, Austrii oraz we Włoszech (do 1914 r.). Na ich wyposażeniu znajdowały się odpowiednio: Mauser mod. 1888, Manlicher mod. 1895 i Vetterli – Vitali mod. 1870/87. Na marginesie – taka różnorodność arsenału sprawiała powstańcom olbrzymie problemy z zaopatrywaniem w amunicję i części zamiennie, co miało niebagatelnie negatywny wpływ na efektywność ich oddziałów. Już powyższe ustalenia bezsprzecznie wyczerpywały znamiona szeroko pojętego działania w celu wspomagania wroga. Fakultatywność sankcji zawarta w *DORA* dawała jednak wybór pomiędzy zastosowaniem kary śmierci a innych kar przewidzianych prawem.

Oburzenie, jakie pospieszne egzekucje przywódców powstania wywołały nie tylko w Irlandii, ale też w Wielkiej Brytanii i USA spo-

¹¹ Brytyjczycy postępowali w ten sam sposób, wzniecając w czerwcu 1916 roku powstanie plemion arabskich przeciwko Imperium Otomańskiemu (przyp. autora).

wodowało, że rząd brytyjski zmienił kolejnym 75 skazańcom wyroki śmierci na dożywotnie pozbawienie wolności¹², ale było to już *post factum*. Dokonał się prawdziwy zwrot w postrzeganiu przez Irlandczyków powstania i szerzej – walki wyzwolenczej. Jak wynika z raportów wojskowych, wspomnień dublińczyków czy relacji dziennikarskich, tuż po kapitulacji GPO żołnierze brytyjscy zmuszeni byli ochraniać konwojowanych powstańców przed wściekłym, żądnym linczu tłumem. Po wyrokach i egzekucjach ta sama wściekłość ulicy zwróciła się przeciwko Brytyjczykom. W rezultacie pomimo militarnej klęski powstańcy zwyciężyli propagandowo, zyskując sympatię tysięcy ludzi i budząc irlandzkie poczucie tożsamości narodowej. Umiarkowane i probrytyjskie ugrupowania polityczne straciły poparcie na rzecz radykałów, czego wynikiem było późniejsze zwycięstwo nacjonalistycznej partii *Sinn Féin* w wyborach w 1918 roku. Rozpoczęła się długa droga Irlandii do niepodległości (Grzybowski, 2003; Płachecki, 2010).

Na zwrot w nastrojach dublińskiej ulicy po powstaniu z całą pewnością miało wpływ zastosowanie ekstremalnych rozwiązań procesowych – wyłączenie jawności rozpraw oraz pośpiech w wykonywaniu egzekucji – w połączeniu z najsurowszymi sankcjami prawa materialnego, czyli orzekaniem licznych wyroków śmierci (Grzybowski, 2003). Odpowiedzialni za to obydwaj brytyjscy generałowie byli zasłużonymi dla Imperium żołnierzami, jednak mierzonymi politykami, stąd Maxwell wykazał się krótkowzrocznością i brakiem zdolności przewidywania, iście z gracją „słonia w składzie porcelany” traktując Irlandię podobnie do innych kolonii, w których poprzednio spędził dużą część swojej kariery zawodowej. Prawdopodobnie nie zauważył lub zlekceważył sprzyjającą mu początkowo atmosferę i przez to nie wykorzystał jej poprzez odpowiednie

¹² Dotyczyło to między innymi Éamona de Valera (1882–1975) – kontrowersyjnego do dzisiaj polityka irlandzkiego, późniejszego premiera i prezydenta Irlandii, którego konsekwentna polityka doprowadziła do uniezależnienia kraju od Wielkiej Brytanii w 1949 roku. Jest on uważany za „ojca” obecnie obowiązującej konstytucji Irlandii z 1937 roku. Na jego temat szerzej w niedawno wydanej monografii: Toboła-Pertkiewicz P. (2015), *De Valera. Gigant polityki irlandzkiej i jego epoka*, Warszawa.

przygotowanie sądu dla przywódców i przeprowadzenie procesów przy udziale obrońców oraz publiczności. Inaczej bowiem wygląda oskarżony prowadzony na salę rozpraw praktycznie z pola walki, brudny, chory lub ranny – inaczej, kiedy potraktuje się go z godnością należną każdemu człowiekowi, nawet przestępcy. Jako wojskowy – nie prawnik – Maxwell nie do końca orientował się w celach przyświecających publicznemu przeprowadzaniu procesów, a jest to przede wszystkim transparentność wymiaru sprawiedliwości. Bez tego rodzą się pytania: czy nie torturowano więźniów, czy nie wymuszano zeznań w inny sposób, czy mieli możliwość przygotowania swojej obrony, jakich argumentów używali i czy rzeczywiście wszyscy zasłużyli na tak wysoką karę? Z drugiej strony oskarżenie może przedstawić publicznie prawną i faktyczną argumentację przemawiającą za skazaniem, a przysłuchujący się procesowi ocenić jej trafność i rzeczowość. Maxwell natomiast, dzieląc opinie większości wojskowych, uważał publiczny proces jedynie za niepotrzebną komplikację i stratę czasu, skupiając się tylko na dyscyplinarnej i represyjnej materii zagadnienia (Hardiman, 2007). Z militarnego punktu widzenia samo zdobycie pozycji jest tylko sukcesem połowicznym – należy jeszcze ją utrzymać. Temu założeniu miało służyć przykładne, odstrasżające i poniżające potraktowanie powstańców, na którym głównodowodzący się skupił. Z punktu widzenia kardynalnych zasad prawnych na niekorzyść gen. Maxwella przemawia dodatkowo pogwałcenie jednej z podstawowych, rzymskich w swoim rodowodzie premii – „nikt nie może być sędzią we własnej sprawie” (łac. *nemo iudex in causa sua*), która stanowi także część brytyjskiego porządku prawnego, a zastosowany w tym przypadku *Manual of military law 1880 – 1914* zawiera obszernie komentowany rozdział poświęcony wyłączeniu sędziego na wniosek strony oskarżonej w postępowaniu z uwagi na czynnik *nemo iudex in causa sua*. Maxwell i Blackader byli dowódcami odpowiedzialnymi za swoich żołnierzy, a zginęło ich w powstaniu 132 i kolejnych 397 zostało rannych (Swoboda, 2006). Ten fakt z całą pewnością nie pozostał bez wpływu na ich obiektywizm przy wydawaniu i zatawierdzaniu wyroków. Warto tutaj odnotować jednak na korzyść Maxwella generalny brak zakazu wyłączenia dowódców z procesu

organizacji i prowadzenia postępowań sądowych według prawa wojennego. Mają one bowiem quasi-dyscyplinarny charakter i w zamierzeniu ich podmiotami są żołnierze strony własnej oraz wyjątkowo obcej w przypadku spraw dotyczących niebudzących wątpliwości przestępstw wojennych. Prawo wojenne służy też do utrzymywania porządku na obszarze oficjalnie objętym jego jurysdykcją, jednak cechuje się brutalnością, surowością sankcji i ograniczeniem do minimum praw podsądnych. Dlatego tak kontrowersyjne są wyroki sądów wojskowych dotyczące cywilów, albowiem zwycięzcy jako prokuratorzy znajdują się jednocześnie w pozycji sędziów i strony postępowania. Kontrowersje wzmagają się bardziej, gdy podsądnymi są obywatele tego samego kraju, który chronić winni sądzący ich żołnierze.

Na potwierdzenie tezy dotyczącej brutalności prawa wojennego i nieuwzględniania elementarnych praw oskarżonych wystarczy odwołać się do przykładu z polskiej historii o obrońcach innej poczty – Poczty Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku (WMG) we wrześniu 1939 roku i kontrowersjach związanych z ich procesami przed niemieckim wojskowym sądem polowym (*Feldkriegsgerichte*). Obrońcy byli sądzeni w dwóch procesach przez sąd polowy generała F. Eberhardta, którego brygada operowała na terenie WMG. 8 września osądzono 28 pocztowców, a 30 września pozostałych 10, sprowadzonych ze szpitala. Podstawą oskarżenia było niemieckie rozporządzenie o *specjalnym wojennym prawie karnym* z 1938 roku, gdzie art. 3 brzmiał: „Partyzantem karanym śmiercią jest ten, kto bez posiadania przewidzianych przez prawo międzynarodowe zewnętrznych odznak przynależności do sił zbrojnych nieprzyjacielskiego mocarstwa, broni albo innych środków używa lub mając w swoim posiadaniu, w zamiarze użycia na szkodę niemieckiego lub zaprzyjaźnionego wojska albo przynależnego do nich zabija lub podejmuje działanie, które na użytek wojenny mogą podejmować tylko członkowie sił zbrojnych w mundurze”. Wszyscy zostali skazani na śmierć przez rozstrzelanie, a wyroki wykonano. Podobnie jak w przypadku wydarzeń z powstania wielkanocnego sądom wojskowym w Gdańsku zarzucano po wojnie zastosowanie niewłaściwego prawa (niemieckiego w miejsce gdańskiego i międzynarodowego),

niewłaściwej procedury prawnej oraz błędną interpretację stanu faktycznego (m.in. pocztowcy byli żołnierzami rezerwy, a broniona placówka eksterytorialna) – co skutkowało popełnieniem zbrodni sądowej. W tym jednak przypadku – odmiennie niż w kasusie powstania wielkanocnego – *post factum* niemiecki Sąd Krajowy w Lubece podzielił wątpliwości prawników oraz historyków i po procesie w 1995 roku w trybie rewizji wydał wyrok uniewinniający pocztowców. Zasadniczą podstawę stanowiły udowodnione fakty, iż prawo niemieckie zaczęło obowiązywać w Gdańsku już po procesach – od 16 listopada 1939 roku, stąd w chwili sądenia pocztowców faktycznie winno zostać zastosowane obowiązujące ówczesne gdańskie prawo karne. Ta z kolei kodyfikacja, jako bardzo nowoczesna i jedna z nielicznych na świecie, nie przewidywała kary śmierci. W Lubece stwierdzono więc zbrodnicze naruszenie reguł postępowania sądowego i postanowień IV konwencji haskiej. Udzielono też nagany dwum kluczowym prawnikom biorącym udział w tej sprawie, jednak – niestety – nie miało to żadnego wpływu na ich kariery zawodowe. Sędziowie odpowiedzialni za ten mord sądowy; wysoko wykwalifikowani prawnicy – Hans Giesecke i Kurt Bode – zmarli w latach 70. ubiegłego wieku jako zasłużeni dla niemieckiego wymiaru sprawiedliwości. Po wojnie Giesecke był dyrektorem Sądu Krajowego, a Bode wiceprezesem Wyższego Sądu Krajowego w Bremie... (Schenk, 1999).

W Dublinie zaistniałe po insurekcji odwrócenie nastrojów ulicy, wątpliwości polityków oraz protesty międzynarodowe zaważyły na zmianie stosunku władz brytyjskich do ocalałych powstańców. Niewykonane wyroki śmierci zostają zamienione na kary dożywotniego więzienia, mnożą się także ułaskawienia w pozostałych przypadkach. Z uwagi na widmo zarzutu popełnienia zbrodni sądowej i falę protestów Premier Asquith obiecał opublikować akta postępowań prowadzonych przez gen. Maxwella, jednak – co znamienne – stało się to dopiero w 1990 roku (Hardiman, 2007). Jednocześnie jednak przekonywał na posiedzeniu gabinetu, że wszelkie rozprawy i wyroki wykonano na podstawie ustawowych uprawnień wynikających z *DORA* (Prokop, 2012).

Do dzisiejszego dnia sprawa ta budzi wielkie emocje tak po stronie irlandzkiej, jak i brytyjskiej. Czy generał Maxwell popełnił błąd, czy z premedytacją złamał obowiązujące zasady prawne? Czy zastosowanie innych sankcji byłoby możliwe i bardziej sprawiedliwe?

Z punktu widzenia Brytyjczyków swoistą próbą odpowiedzi na te pytania jest jedyny znany w historii brytyjskiego orzecznictwa sądowego przypadek zakwestionowania wyroku sądu wojennego wydanego na podstawie *DORA* jako niezgodnego z obowiązującym prawem. Był to właśnie *casus* dotyczący powstania wielkanocnego, który doprowadził do upublicznienia wątpliwości co do legalności procedury przyjętej przez gen. Maxwella i poddania jej pod kontrolę sądową (*judicial review*). W sprawie *R. v. Governor of Lewes Prison, Ex parte Doyle* z 1917 roku były powstaniec, Gerald Doyle, sądzony przez sąd wojenny 5 maja 1916 roku, a następnie przewieziony do Anglii w celu odbycia zasadanego wyroku trzech lat więzienia, powołał się na bezzasadne naruszenie *Habeas Corpus Act* na gruncie tezy, że prowadzenie postępowania w stosunku do osoby cywilnej przez sąd wojenny i z wyłączeniem jawności spowodowało błędne uznanie go za winnego zarzucanych czynów i tym samym skazanie. Prokurator generalny w replice do pozwu ostrzegł sąd, iż jeśli argumentacja Geralda Doyle'a zostanie prawnie uznana, to niemożliwym stanie się zapobieganie wyciekowi tajnych informacji do wiadomości publicznej, np. przy okazji sądenia szpiegów. Wnioskował ponadto, że z uwagi na interes publiczny czasu wojny w przyszłości winno zostać wyraźnie sprecyzowane prawo do udziału w niej jedynie oskarżonego, jego obrońcy oraz osób oficjalnie do tego uprawnionych.

Generał Maxwell złożył w tym procesie zeznanie pod przysięgą, że w czasie pracy sądu wojennego w Dublinie panowały jeszcze walki oraz niepokoje społeczne i z tego powodu uznano za konieczne wyłączenie jawności rozpraw. Powołał się zatem na wspomniane uprzednio exepcio przewidziane w poprawce z 1915 roku do ustawy *DORA*, dopuszczające zawieszenie praw do sadu cywilnego z innych wyjątkowych względów militarnych wynikłych w trakcie wojny.

Co zastanawiające – oświadczenia lub zeznania pod przysięgą popierającego stanowisko Maxwella nie złożył w tej sprawie ów-

czesny przewodniczący sądu w Dublinie, gen. Blackader (Simpson 2003). Nie do końca jest jasne, dlaczego tego nie uczynił. Być może nieco światła rzuca jego przytoczona wypowiedź po wydaniu wyroku na Plunketta: „...Musiałem skazać na śmierć...”, co świadczyć może o szacunku, jaki miał Blackader w stosunku do pokonanego przeciwnika i postępowaniu pod przymusem rozkazu otrzymanego od przełożonego. Dla kontrastu warto przytoczyć słowa generała Maxwella, który jeszcze przed kapitulacją powstania zapowiadał: „... należy wykopać ogromny dół, do którego wrzucać będziemy ciała rozstrzelanych uczestników tej rebelii” (Purdon, 1999). Co faktycznie się stało.

Już pobieżne zapoznanie się z argumentacją Maxwella budzi w tym świetle pewne wątpliwości. Walki ustały przed rozpoczęciem procesów. Nieliczne akty przemocy miały bardziej jednostkowy i porządkowy charakter – nie mogły zostać zaliczone do wystąpień zbrojnych. Brak jest wyjaśnienia, dlaczego Maxwell nie poczekał z procesami na zakończenie walk i uspokojenie – rzekomo – wrogich nastrojów społecznych, a jak przedstawiono wcześniej, nastroje te były raczej po kapitulacji powstania korzystniejsze dla Brytyjczyków. Jednocześnie nie było innych przesłanek dla przyjęcia takiego trybu postępowania: osobnej proklamacji Parlamentu ani też najmniejszego ryzyka inwazji wojsk Kaisera na Irlandię. I ostatecznie – brak jest poparcia tego stanowiska przez gen. Blackadera. Oczywiście istnieje prawdopodobieństwo, że generał Maxwell działał pod wpływem błędu co do okoliczności towarzyszących zakończeniu walk. Prawdopodobieństwo to jest jednak niewielkie, biorąc pod uwagę rozbudowany brytyjski aparat wywiadowczy, którego raporty odnośnie do powstania były wprawdzie wcześniej lekceważone, ale jednak w miarę dokładne. To zapewniało głównodowodzącemu pełny i precyzyjny obraz Dublina po insurekcji, który musiał być przez niego zlekceważony z premedytacją lub błędnie bądź lekko-myślnie oceniony. A doświadczony oficer, jakim bez wątpienia był Maxwell raczej nie popełniłby takiego błędu.

Czy w takim stanie rzeczy można byłoby uznać postępowanie gen. Maxwella za przestępstwo przeciwko ograniczeniom ustawy *DORA*? Brytyjczycy ocenili tę tezę negatywnie.

Lord Najwyższy Sędzia Anglii i Walii, Rufus Isaacs, Pierwszy Hrabia Reading, który przewodniczył procesowi apelacyjnemu G. Doylea, w uzasadnieniu odrzucenia jego pozwu i uznania wyroku sądu wojennego w Dublinie za ważny oświadczył, że „wyłączenie jawności rozprawy było konieczne w interesie porządku publicznego. W ówczesnych okolicznościach było to koniecznością podyktowaną bezpieczeństwem publicznym i obroną królestwa, stąd ani publiczność, ani też prasa nie powinny brać udziału w rozprawie. Jak udowodniono – sąd wojenny także podzielał wówczas te opinie”. W konsekwencji więc kazusowy wyrok w sprawie *R. v. Governor of Lewes Prison, Ex parte Doyle 1917* sankcjonował postępowanie sądów wojennych w Dublinie, zdejmował z gen. Maxwella odpowiedzialność za bezprawne postępowanie po stłumieniu insurekcji i dawał w przyszłości przyzwolenie na wyłączanie przez sędziów jawności rozpraw w sytuacji udziału czynnika wojskowego w oskarżeniu, skwapliwie i powszechnie wykorzystywane do końca wojny. Z uwagi na precedensowość wyroku oraz zasadę „powagi rzeczy osądzonej” (łac. *res iudicata*) nie odnotowano w przyszłości innych pozwów kwestionujących postępowanie sądów wojennych w Dublinie.

Diametralnie inną ocenę przedstawiają historycy i prawnicy irlandzcy (Hardiman 2007, Enright 2013). Według nich generał Maxwell dopuścił się przestępstwa, nakazując po bezprawnie przeprowadzonych procesach pospieszne rozstrzelanie „z zimną krwią” przywódców powstania i osoby z nimi związane. Zarzucane jest mu kłamstwo z premedytacją co do okoliczności uzasadniających surowy tryb postępowań. I jak wynika z przedstawionych powyżej faktów – nie są to zarzuty bezpodstawne.

Czy przeprowadzenie publicznych procesów powstańców miałyby wpływ na zapadłe wyroki?

Patrząc z perspektywy czasu i bez ówczesnych emocji, stwierdzić należy, że większa część nie uległaby zmianie bez względu na tryb postępowania zarządzone w ich sprawie – najwyżej możliwe byłoby złagodzenie sankcji lub ułaskawienie w trybie odwoławczym ze względu na różne okoliczności – co faktycznie nastąpiło na skutek interwencji zewnętrznych, ale jedynie z przyczyn politycznych i już w niesprzyjających Brytyjczykom okolicznościach. Kilka

jednak przypadków od samego początku budzi wątpliwość co do rodzaju oraz wysokości zastosowanych sankcji.

Prawdopodobnie niemożliwe byłoby skazanie i stracenie młodego Williama Pearse'a za to jedynie, że był bratem Patricka Pearse. Trudno byłoby skazać na śmierć majora Johna MacBride'a, który nie odegrał żadnej roli w planowaniu powstania, ale organizując i dowodząc wcześniej irlandzką brygadą walczył skutecznie przeciwko Brytyjczykom podczas Wojny Burskiej, co w oczach opinii publicznej stanowiło jedynie bezmyślny akt zemsty Brytyjczyków na oficerze pokonanej armii w dawno zakończonym konflikcie. Trudne mogłoby się okazać skazanie poważnie chorego Josepha Plunketta, oraz ciężko rannego Jamesa Connolly'ego (Enright, 2013). W tych przypadkach zaważyć mogły względy humanitarne nakazujące bynajmniej wstrzymanie procesu i egzekucji do czasu poprawy stanu zdrowia podsądnych.

Ocena procesów powstańców dokonana przez strony konfliktu nie jest więc jednoznaczna. Ani irlandzka, ani też brytyjska nie jest też do końca obiektywna. Pierwsza nacechowana jest poczuciem patriotyzmu, krzywdy i żalu po stracie wybitnych osobowości życia publicznego oraz wątpliwościami co do obiektywizmu i prawdopodobności głównych uczestników postępowań: gen. Maxwella i lojalnego wobec niego premiera Asquitha. Ocena brytyjska uwypukla oparcie, jakiego szukali powstańcy w Niemczech, używając pojęcia „rebelia” dla podkreślenia wystąpienia poddanych króla przeciwko ich prawowitej ówczesnie władzy w Irlandii. Sami powstańcy w „Proklamacji Wielkanocnej 1916” określają m.in. Kaiserowskie Niemcy jako jednego z „naszych dzielnych sojuszników w Europie”¹³ – nie ma więc nic dziwnego w postawie Brytyjczyków, która konsekwentnie broni postępowania swoich generałów i polityków, a surowość wyroków uzasadnia ogólną sytuacją, w jakiej znalazło się Imperium w tym czasie, podkreślając jednocześnie ich stosunkowo niewielką liczbę i późniejsze ułaskawienia. Faktycznie – szesnaście ofiar kilkudniowego powstania w Dublinie można przedstawić na

¹³ Szerzej: Proclamation of the Republic (Irl: *Forógra na Poblachta*) 1916 w: http://www.firstdail.com/?page_id=75 (dostęp 10.11.2015).

tle innych ofiar pierwszej wojny światowej. Byli to żołnierze rozstrzelani na mocy wyroków sądów wojskowych za odmowę wykonywania rozkazów, wyrażanie wątpliwości co do celowości wojny, samookaleczenia i inne akty niesubordynacji czynnej lub biernej. Statystyki – aczkolwiek niepełne – są porażające. W samej armii brytyjskiej to około 500 przypadków, francuskiej – 600, a włoskiej rekordowe 750. Nie inaczej rzecz przedstawiała się w wojskach armii centralnych.

Prócz wspomnianych wojskowych mamy też cywilne ofiary sądownictwa doraźnego – 700 osób ludności ukraińskiej na mocy wyroków sądów armii CK czy łącznie około miliona ormiańskiej mniejszości w Imperium Otomańskim. Cena ludzkiego życia w czasie wojny znacząco spada – być może inny byłby los powstańców z Dublina, gdyby ich insurekcja miała miejsce w okresie poprzedzającym sierpień 1914 roku lub po listopadzie 1918 roku.

Nie ma natomiast żadnego problemu z oceną rezultatów powstania. Bez wątpienia jest nim obudzenie dążenia Irlandczyków do niepodległości, którego smutną koniecznością stały się ofiary poniesione przez powstańców w wyniku działań militarnych oraz późniejszych procesów. Surowość brytyjskiego wymiaru sprawiedliwości dała Irlandii męczenników i ich przykład konsekwentnie naśladowany w walce zbrojnej i politycznej aż do momentu formalnego uzyskania pełnej niepodległości w 1949 roku¹⁴.

Powstańcy z 1916 roku maszerowali na swoje pozycje uzbrojeni nie tylko w karabiny, ale także w prawo do wolności, przywilej nadziei oraz obowiązek poświęcenia dla sprawy swojego narodu. Brytyjska piechota i artyleria odebrała im przywilej nadziei, kapitulacja – prawo do wolności, ale – bez najmniejszych wątpliwości – obowiązek poświęcenia Irlandii wypełnili sumiennie.

¹⁴ Ustawa irlandzkiego parlamentu (*Oireachtas*) nosiła nazwę *Republic of Ireland Act* i przyjęta została 21 grudnia 1948 roku, z ustalonym na 18 kwietnia 1949 roku terminem wejścia w życie. Tegoż 18 kwietnia przyjęty został *Ireland Act* – ustawa parlamentu brytyjskiego podjęta w konsekwencji jednostronnych deklaracji irlandzkich, który uzyskał asygnatę królewską 2 czerwca 1949 roku, co formalnie kończyło proces uzyskiwania przez Irlandię niepodległości od Wielkiej Brytanii (przypis autora).

Summary in English

Revenge or Justice? The British Military Courts after Easter Rising 1916

Publication is an analysis of the circumstances of the prosecution and conviction of insurgents by military courts in Dublin, in 1916. The author focuses particularly on regulations applicable in 1916 in *Ireland – British Defence of the Realm Act, 1914–1915*, military act and other military regulations 1880 – 1914. Also are presented doubts about the legality of their use in this case – as in the case of confirmation of the suspicion of having committed ‘court’s crimes’ by British commanders. Also cites allegations of Irish historians and lawyers claiming that the proceedings conducted against the insurgents and death sentences were in fact unlawful, and counter argumentation of the British Justice, which showed the uprising as a collaborator with the Germans, loss of personnel, material and social unrest in Dublin, trying through the analysis of the facts and legal acts and procedural documents show the basis for lasting a hundred years of dispute led by politicians, lawyers and historians on both sides of the conflict.

In confirmation of this thesis was presented analysis of the proceedings by commander – Gen. Maxwell, and leading the martial – courts – General Blackader, in the course of military operations in Dublin and in the process of appeal, challenging the legality of judgments – R. v. Governor of Lewes Prison, Ex parte Doyle London, in 1917, and compared with the facts before and after the insurrection. As a result, according to the author, the British arguments for keeping processes to civilians before a military court can by no means be regarded as doubtful. Presented is the analysis of the British argumentation – especially allegation of collaboration with the Germans indicated in the process R. Casement in London in 1916 and also in his memoirs by D. Fitzgerald, published in 1968. This justified – according to the 1914/15 *DORA act* – declared the death penalty for leaders of the uprising, but was not a clear argument for depriving the insurgents’ elementary rights of the defence and trial by jury court. Author also shows the example of a similar legal situation – defence of the Polish Post Office in the Free City of Gdańsk, in 1939 and presents a comparison on the number of victims of the Easter Rising with the background of convictions by the military courts of the Allies during the First World War.

Bibliografia

- Enright S. (2013) *Easter Rising 1916, The Trials*, Merrion Press.
- Ewing K. D, Gearty C. A. (2000) *The Struggle for Civil Liberties, Political Freedom and Rule of Law in Britain 1914–1945*, Oxford University Press.
- Fitzgerald D. (1968) *Memoirs of Desmond Fitzgerald 1913–1916*, London, Routledge & Kegan Paul.
- Grzybowski S. (2003) *Historia Irlandii*, Wyd. Ossolineum, Wrocław.
- Hardiman A. (2007) Shot in cold blood: Military law and Irish perceptions in the suppression of the 1916 Rebellion, w: 1916, The Long Revolution, Mercier Press.
- Małajny R. M. (red.) (2013), *Polskie prawo konstytucyjne na tle porównawczym*, C.H Beck, Warszawa.
- Melikan R. A, Simpson A. W. (2003) *The Trial in History: Domestic and international trials, 1700–2000, vol. II*, Manchester University Press.
- O’Beirne Ranelagh J. (2003) *Historia Irlandii*, Warszawa – Gdańsk.
- Płachecki J. (2010) *System polityczny Irlandii. Ewolucja i współczesne wyzwania*, Warszawa.
- Prokop K. (2012) *Modele stanu nadzwyczajnego, Białystok*.
- Purdon E. (1999) *The 1916 Rising*, Mercier Press Ltd.
- Robbins S. (2005) *British Generalship on the Western Front 1914–18: defeat into victory*. Routledge.
- Schenk D. (1999) *Poczta Polska w Gdańsku. Dzieje pewnego niemieckiego zabójstwa sądowego*. Wydawnictwo Oscar, Gdańsk.
- Sójka-Zielińska K. (2006) *Historia prawa*, Warszawa.
- Swoboda G. (2006) *Dublin 1916*, Wyd. Bellona, Warszawa.
- Toboła-Pertkiewicz P. (2015) *De Valera. Gigant polityki irlandzkiej i jego epoka*, Warszawa.
- Ward A. J. (1994) *The Irish Constitutional Tradition: Responsible Government and Modern Ireland 1782–1992*. Irish Academic Press.

Dokumenty i akty prawne:

- *Act of Union (Ireland) 1800*;
- *Army Discipline and Regulation (Annual) Act 1880*;
- *Army Act 1881–1914*;
- *Casus: R. v. Governor of Lewes Prison, Ex parte Doyle 1917 (2KB 254)*.
- *Defence of the Realm (Consolidation) Act 1914 – 1918*;
- *Habeas Corpus Act 1679*;
- *King’s Bench Division and Court of Criminal Appeal; The King v. Casement 1917 (1 K.B. 98)*.
- *Manual of military law 1880–1914*;
- *Petition of Right 1628*;
- *Proclamation of the Republic (Irl: Forógra na Poblachta) 1916*;
- *Union with Ireland Act 1800*;

Strony internetowe:

- <http://histmag.org/Powstanie-wielkanocne-1916-r.-184>
- http://www.nli.ie/1916/1916_main.html
- <http://encyklopedia.pwn.pl>
- <http://www.firstdail.com>
- <http://uniset.ca/other/cs5/19171KB98.html>
- <http://www.libraryireland.com>

Agnieszka WIECZORKOWSKA

Forum Polonia, ZHP poza granicami kraju

Niepełnosprawność w Irlandii oraz w Polsce

Abstrakt: Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy zjawiska niepełnosprawności i wsparcia osób niepełnosprawnych w Irlandii w porównaniu z systemem opieki nad niepełnosprawnymi w Polsce. We wstępie autorka przybliża definicję pojęcia niepełnosprawności i wskazuje na jego podstawy prawne w Irlandii oraz Polsce. W dalszej części przedstawiona została skala zjawiska niepełnosprawności w obu krajach, a także opis systemu wsparcia kierowanego do osób z niepełnosprawnością mieszkających w Irlandii. Wiele miejsca autorka artykułu poświęca problematyce aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność w Polsce, niepełnosprawność w Irlandii, aktywność zawodowa, system wsparcia, prawa pracownicze.

Uwagi wstępne

Aby zdefiniować niepełnosprawność, należy wyjść od pojęcia samego zdrowia, które według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) „jest stanem wyrażającym nie tylko brak choroby, lecz dobry stan fizjologiczny, psychiczny i społeczny” (Juczyński, 1998: 640). W perspektywie szeroko rozumianego pojęcia zdrowia WHO dokonało rozróżnienia pojęcia „uszkodzenia”, „niepełnosprawności” oraz „upośledzenia”, przyjmując za punkt wyjścia definicję uszkodzenia (rozumianego jako ubytek, odstępstwo od normy psychologicznej, fizjologicznej, struktury anatomicznej lub funkcji organizmu) będącego następstwem choroby (wady wrodzonej, urazu). Niepełnosprawność, rozumiana jako każde ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uznawanym

za normalny dla człowieka, jest następstwem owego uszkodzenia. Upośledzenie zaś jest ostatnim stadium utraty zdrowia, stanowiąc wynik uszkodzenia lub (i) niepełnosprawności, czego wyrazem jest mniej korzystna sytuacja społeczna (ograniczenie lub uniemożliwienie pełnienia ról oraz realizacji zadań osobistych związanych z wiekiem, płcią i tradycjami kulturowymi) (Wojciechowski, 2007: 29).

Stan zdrowia ma duży wpływ na funkcjonowanie społeczne człowieka. „Zaburzenie struktury organizmu łączy się z zaburzeniami funkcji, a lokalizacja i rozległość uszkodzenia powoduje zmiany w zachowaniu, czyli upośledza sprawne regulowanie stosunków człowieka z otoczeniem” (Ossowski, 1999: 25). Niepełnosprawność, traktowana jako następstwo zaburzenia organizmu, może wpływać na samoocenę oraz samoświadomość jednostki, warunkując jej sposób nawiązywania relacji z otoczeniem. Samo zaś otoczenie człowieka może oddziaływać na postrzeganie niepełnosprawności czy choroby. Roman Ossowski wskazuje, iż „zdrowie jednostki zależy w dużej mierze od kontekstu społecznego, w tym od warunków życia w środowisku, obowiązujących norm kulturowych, nawyków nabywanych w procesie socjalizacji oraz doświadczanego wsparcia społecznego” (Wojciechowski: 26).

W krajach Unii Europejskiej nie ma uniwersalnej definicji pojęcia niepełnosprawności, dlatego od wielu lat trwają prace nad jej stworzeniem. W 2001 roku utworzono „Międzynarodową Klasyfikację Uszkodzeń, Aktywności i Uczestnictwa” (ICIDH-2), w której podkreśla się „wielowymiarowość tego zjawiska” i przyjmuje uniwersalny model niepełnosprawności.

Model uniwersalny:

- zdrowie jest podstawowym prawem człowieka,
- nikt nie powinien być dyskryminowany z powodu swego stanu zdrowia i poziomu funkcjonowania,
- większość ludzi ma taką czy inną „niepełnosprawność”,
- niepełnosprawność jest częścią życia,
- funkcjonowanie może ulec zmianie na poziomie: organizmu – jednostki – społecznym i trzeba znaleźć rozwiązania na każdym tych poziomów (Bedirhan: 20).

Zaprezentowane podejście wskazuje, iż niepełnosprawność to uniwersalne ludzkie doświadczenie, zaś osoby z niepełnosprawnością nie stanowią grupy mniejszościowej i nie należy ich tak traktować. W samej zaś definicji niepełnosprawności należy uwzględniać możliwości funkcjonowania społecznego i pełnienia ról społecznych oraz zawodowych. Taka koncepcja pojęcia niepełnosprawności, zalecana przez Światową Organizację Zdrowia, nazywana jest „modelem biopsychospołecznym” i uwzględnia aspekt biologiczny, jak i społeczny w powstawaniu niepełnosprawności. Model ten leży u podstaw definiowania zjawiska niepełnosprawności zarówno w Polsce, jak i Irlandii.

W Polsce definicja niepełnosprawności wprowadzona została w życie uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 roku w *Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych*, wskazując, że „niepełnosprawną jest osoba, której stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi”¹. Kwestie statusu osoby z niepełnosprawnością, orzecznictwa, rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania reguluje *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz.U.97.123.776 z późn. zm.). Ten akt prawny normuje także kwestie stopnia niepełnosprawności, wskazując, iż „do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji”². „Do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych”

¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r., *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych* (M.P. z dnia 13 sierpnia 1997 r.), art. 1.

² Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz.U.97.123.776 z późn. zm.), art. 4.

(ibidem). Zaś „do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy w porównaniu do zdolności, jaką wykazują osoby o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub mające ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne” (ibidem). Decyzje w sprawie zaliczenia osoby do jednego z powyższych stopni niepełnosprawności wydają komisje Powiatowych Zespołów Orzekających o Niepełnosprawności (PZON). Drugim organem decyzyjnym jest komisja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), orzekając w przypadku danej osoby „całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji”, „całkowitą niezdolność do pracy” lub „częściową niezdolność do pracy”. Warto zaznaczyć tutaj, iż określenia funkcjonujące w orzecznictwie ZUS nie zakazują podejmowania pracy przez osobę z niepełnosprawnością całkowicie niezdolną do pracy i samodzielnej egzystencji. Prawo do podjęcia aktywności zawodowej gwarantują akty najwyższej mocy prawnej, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku. Decyzje komisji orzekających o niepełnosprawności niosą za sobą określone skutki prawne: ZUS wydaje decyzje dla celów rentowych, zaś PZON dla celów pozarentowych. Zaliczenie do jednego ze stopni niepełnosprawności wiąże się ze skutkami prawnymi dla osoby otrzymującej orzeczenie, jak i pracodawcy zatrudniającego niepełnosprawnego pracownika w zakresie prawa pracy, a także dodatkowych ulg i uprawnień.

W Irlandii wprowadzono krajową strategię w sprawie niepełnosprawności (*National Disability Strategy*) aktem z 2004 roku. Dokument ten reguluje prawo oraz politykę państwa względem osób z niepełnosprawnością. Będący kluczowym dla tej strategii *Disability Act* definiuje pojęcie „niepełnosprawności” rozumiane w odniesieniu do danej osoby jako ograniczenie w zdolności do pełnienia roli zawodowej, możliwości udziału w życiu kulturalnym i społecznym z powodów fizycznych, sensorycznych, psychicznych lub z powodu upośledzenia umysłowego.

wego³. Dokument wprowadza także obowiązek zatrudnienia w instytucjach publicznych osób z niepełnosprawnością na poziomie 3% oraz wskazuje na oferowany tej grupie osób system wsparcia. Należy dodać, iż pracodawcy w Irlandii niezatrudniający osób z niepełnosprawnością oraz instytucje nieosiągające progu zatrudnienia nie są zobligowani do opłat na rzecz instytucji zajmującej się rehabilitacją osób z niepełnosprawnością, w odróżnieniu do sytuacji w Polsce, gdzie pracodawcy zobligowani wskaźnikiem zatrudniania osób z niepełnosprawnością, nie osiągając go, regulują wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Z uwagi na promowanie w Irlandii indywidualnego podejścia do osób z niepełnosprawnością i udzielanie im wsparcia adekwatnie do potrzeb, nie ma w irlandzkim systemie stopni niepełnosprawności ani kryteriów orzekania o niepełnosprawności, jak i nie funkcjonuje odpowiednik dokumentu orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Na podstawie indywidualnego badania lekarskiego i oceny pod kątem możliwości podjęcia pracy, samodzielnej egzystencji, możliwości wykonywania określonych czynności wydawane są decyzje w sprawie zakresu wsparcia. Orzekaniem w takich sprawach zajmuje się Ministerstwo Polityki Społecznej (Department of Social Protection) i Ministerstwo Zdrowia. Zaś w celu oceny możliwości zawodowych osoby dotkniętej dysfunkcją określa się procentowo obniżenie jej indywidualnej wydolności zawodowej. Monitorowaniem sytuacji osób z niepełnosprawnością w Irlandii, poradnictwem w zakresie prowadzenia polityki wobec osób z niepełnosprawnością dla rządu i sektora publicznego zajmuje się niezależny organ – Krajowy Urząd ds. Niepełnosprawności (*National Disability Authority*, NDA).

Obok wspomnianego wcześniej *Disability Act* z 2005 roku aspekt wsparcia dla osób z niepełnosprawnością reguluje *Citizens Information Act* z 2007, *Education of Persons with Special Education Needs Act* z 2004 i *The Employment Equality Acts, Equality Act* z 2004 roku.

³ *Disability Act* 2005; <http://www.justice.ie>.

Charakterystyka zjawiska niepełnosprawności w Polsce i Irlandii

Polska

Na świecie żyje ponad 500 milionów ludzi z niepełnosprawnością (w tym 11% do 30 roku życia), zaś w Polsce liczba osób posiadających prawne orzeczenie o niepełnosprawności wynosi ponad 4,5 miliona – tyle też liczy całkowita populacja mieszkańców Irlandii. Jeśli weźmiemy pod uwagę dodatkowo osoby odczuwające całkowicie lub w dużym stopniu ograniczenia w wykonywaniu podstawowych czynności życiowych, wskaźnik osób z niepełnosprawnością wyniesie 14,3% społeczeństwa (Wojciechowski: 42). Liczba osób z niepełnosprawnością ciągle wzrasta. Decydujący wpływ na to mają wypadki przy pracy, urazy komunikacyjne, a także wyraźny wzrost długości życia (ibidem). Główne przyczyny niepełnosprawności w Polsce to choroby (80%), urazy (14%) oraz wady wrodzone (5%). Uwzględniając grupy wiekowe, można wyróżnić następujące najczęstsze przyczyny niepełnosprawności:

- dzieci do lat 14: uszkodzenia narządu ruchu (24,1%), schorzenia neurologiczne (22,5%), uszkodzenia narządu wzroku (20%).
- osoby w wieku 15–19 i 20–29 lat: wady wrodzone (46,6% i 38,4%).
- dorośli w wieku 40–49 i 50–59 lat: choroby zawodowe (10,1% i 15,6%) (ibidem: 43).

Biorąc pod uwagę zmiany legislacyjne, zaostrzające się kryteria orzekania o niepełnosprawności na przestrzeni ostatnich lat, liczba osób posiadających status niepełnosprawnych w populacji naszego kraju maleje. W 1997 roku osoby z niepełnosprawnością (w wieku powyżej 15 lat) stanowiły 15,6% ludności Polski, zaś w roku 2006 już tylko 12,1%⁴. Według przeprowadzonego w 2011 roku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań osoby z niepełno-

⁴ Raport z badań Identyfikacja przyczyn niskiej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych przeprowadzonych w ramach realizacji Partnerskiego Projektu Kluczowa rola gminy w aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Warszawa 2008.

sprawnością stanowią 12,2% populacji (dokładnie 4 697 tys.). Nie oznacza to, że mniej osób uskarża się na problemy zdrowotne uniemożliwiające pełnienie ról społecznych i zawodowych.

W 2002 roku prawie połowa osób z niepełnosprawnością w Polsce miała tylko wykształcenie podstawowe (44%). Wykształcenie zawodowe zdobyło 20,2% osób z niepełnosprawnością, zaś szkołę średnią ukończyło 18,1% (dla porównania w populacji osób zdrowych ten wskaźnik wynosi 42%). Osoby z niepełnosprawnością legitymujące się dyplomem uczelni wyższej stanowiły 3,5% (Balcerzak-Paradowska, 2002). W ciągu 4 lat, jakie upłynęły od badania, liczba osób z niepełnosprawnością kończących studia wzrosła o 38%, na co niewątpliwie miała wpływ zarówno zmiana świadomości społecznej wobec osób z niepełnosprawnością starających się o dostanie się na studia, jak i coraz lepsze dostosowywanie obiektów do potrzeb tej grupy osób. Dużą rolę odegrał także postęp techniczny, dzięki któremu w przypadkach wyjątkowo trudnych możliwe jest kształcenie na odległość za pomocą Internetu (wirtualne uniwersytety). Zdobycie wyższego wykształcenia oraz możliwość podwyższenia swoich kwalifikacji dzięki licznie organizowanym szkoleniom sprawia, że osoby z niepełnosprawnością stają się coraz bardziej konkurencyjne na rynku pracy. Według Badań Aktywności Ekonomicznej Ludności w 2007 roku już 5,7% osób z niepełnosprawnością legitymowało się dyplomem wyższej uczelni. Warto jednak zaznaczyć, iż wskaźnik ten dla osób w pełni sprawnych wynosi 15,7%. W roku 2013 w Polsce 7,7% osób z niepełnosprawnością posiadało wyższe wykształcenie⁵. Jak widać, obserwowany jest progres, jednakże na niższy poziom wykształcenia osób z niepełnosprawnością w porównaniu do ogółu populacji ciągle mają wpływ czynniki techniczno-ekonomiczne, takie jak niedostosowanie architektoniczne uczelni i szkół do potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami oraz utrudnienia transportowe i komunikacyjne uniemożliwiające dotarcie do uczelni czy szkoły (Kafarska, 2008).

⁵ Biuro Pełnomocnictwa Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych; <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/niepelnosprawnosci-w-liczbach-/edukacja/>.

W 2004 roku spośród 2,4 miliona wszystkich osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym aktywnych zawodowo było 576 tysięcy. Najwięcej z nich – 264 tysiące podjęło zatrudnienie w rolnictwie indywidualnym, 190 tysięcy w zakładach pracy chronionej, a tylko 120 tysięcy – zostało zatrudnionych w firmach na otwartym rynku⁶. Aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnością w zakładach pracy chronionej często traktowana jest jako podstawowa, a nawet wyłączna forma zatrudniania tego rodzaju osób. Takie zjawisko utrwała w społeczeństwie funkcjonowanie negatywnych stereotypów i dotyczy pracowników z niepełnosprawnością. Sprawia, że osoby z niepełnosprawnością podejmują zatrudnienie, nie uwzględniając swoich kwalifikacji czy posiadanego wykształcenia. Niepełnosprawni kandydaci do pracy nie mają okazji poznać wartości swoich kompetencji, gdyż często nie są one przedmiotem procesu rekrutacji. Czynnikiem decydującym o zatrudnieniu jest posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności. Takie podejście do kandydatów z niepełnosprawnością może być spowodowane faktem, iż zakłady o uprzywilejowanym statusie otrzymują od państwa duże wsparcie finansowe oraz ulgi podatkowe. W zamian zaś muszą utrzymywać wysoki, 40% wskaźnik zatrudniania osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Niewątpliwą korzyścią dla osób z niepełnosprawnością płynącą z zatrudniania w zakładach pracy chronionej jest możliwość zdobycia cennego doświadczenia zawodowego, dzięki któremu rosną szanse na podjęcie zatrudnienia w firmie na otwartym rynku pracy. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2007 roku współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku produkcyjnym legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności w analizowanym okresie był 3 razy niższy niż wśród osób pełnosprawnych (tabela 1).

Wskaźnik aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością w przeciągu ostatnich lat ulegał nieznacznym zmianom. Dane GUS BAEL wskazują, że w 2013 roku udział pracujących osób

⁶ *Internet pomaga niepełnosprawnym zdobyć wykształcenie i pracę*; http://scholaris.pl/Portal?secId=5D50QGY56E73P4EMFTOGW8EF&mlt_docview=32R-5B14741581I0DND5F1F16

Tabela 1. Aktywność zawodowa osób w wieku produkcyjnym

OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ							OSOBY PEŁNOSPRAWNE		
Ogółem [tys.]	Aktywni zawodowo [tys.]			Wsp. aktywności zawodowej [%]	Wskaźnik zatrudnienia [%]	Stopa bezrobocia [%]	Wsp. aktywności zawodowej [%]	Wskaźnik zatrudnienia [%]	Stopa bezrobocia [%]
	Razem	Pracujących	Bezrobotnych						
2261	478	403	76	21,2	17,8	15,9	68,5	60,6	11,5

Źródło: Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) GUS – 20077.

z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym wynosił 22,4%, zaś stopa bezrobocia wzrosła do 17,9%⁸. Według raportu z badań „Identyfikacja przyczyn niskiej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych” prowadzonych w ramach realizacji partnerskiego projektu „Kluczowa rola gmin w aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych” podstawową przyczyną bierności zawodowej osób z niepełnosprawnością jest obawa przed utratą renty⁹. Niski wskaźnik zatrudnienia osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności (17,8%) jest związany z aktualnym stanem prawnym regulującym te kwestie. Szczególnie uciążliwa dla pracodawców jest konieczność przystosowania stanowiska pracy do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, złożoność procedur z tym związanych oraz brak stabilności prawa w tym zakresie.

⁷ Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) GUS – 2007.

⁸ Biuro Pełnomocnictwa Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych; <http://www.niepelnospawni.gov.pl/niepelnospawnosc-w-liczbach-/rynek-pracy/>.

⁹ Raport z badań *Identyfikacja przyczyn niskiej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych* przeprowadzonych w ramach realizacji Partnerskiego Projektu *Kluczowa rola gminy w aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych*, Warszawa 2008.

Irlandia

Według badania Census przeprowadzonego w 2011 roku – 595 355 mieszkańców Irlandii to osoby z niepełnosprawnością, co stanowi 13% społeczeństwa Zielonej Wyspy¹⁰. Dane te różnią się jednak od posiadanych przez National Disability Survey (NDS) z tego samego roku, które wskazują, iż długoterminową dysfunkcją dotkniętych jest od 16,8% do 20,4% irlandzkiej populacji¹¹. Oznacza to, że jedna na pięć osób w Irlandii dotknięta jest niepełnosprawnością. Różnice w danych wynikają z różnego postrzegania niepełnosprawności i przyjętych na rzecz badania indywidualnych kryteriów jej oceny.

Należy pamiętać, co podkreśla Disability Federation of Ireland (DFI), że niepełnosprawność dotyczy nie tylko wskazaną przez Census z 2011 roku liczbę 595 tysięcy mieszkańców Irlandii, ale też ich rodziny, przyjaciół i sąsiadów. Niepełnosprawność to problem nie tylko osób ją posiadających, ale ma wpływ na życie i funkcjonowanie całych rodzin, bliskich osób z niepełnosprawnością, współpracowników i sąsiadów, dlatego nie można jej ignorować, lecz podejmować aktywne działania mające na celu niwelowanie jej skutków.

W stolicy Irlandii – Dublinie liczącym 1 273 069 mieszkańców, liczba osób z niepełnosprawnością według przedziału wiekowego wygląda następująco.

Tabela 2. Osoby z niepełnosprawnością w Dublinie

Przedział wiekowy	Liczba osób z niepełnosprawnością
0–14	13 433
15–24	13 111
25–44	36 309
45–64	47 214
65+	54 272
Ogółem	164 339

Źródło: Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health¹².

¹⁰ Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health.

¹¹ National Disability Survey, *A Social Portrait of People with Disabilities in Ireland*, 2011.

¹² Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health.

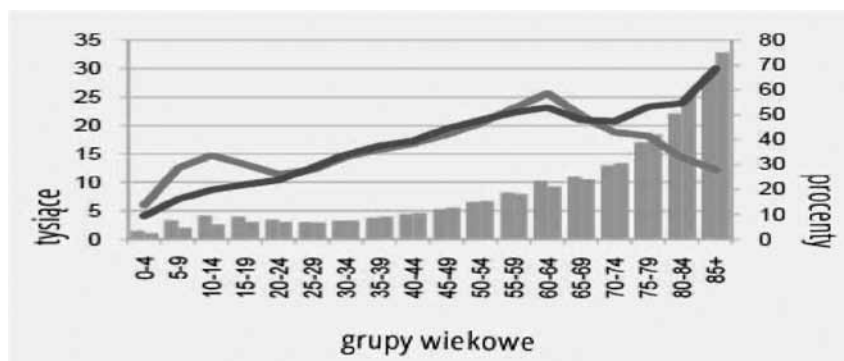

Diagram 1. Liczba kobiet i mężczyzn z niepełnosprawnością w Irlandii wg spisu powszechnego z 2011 r.

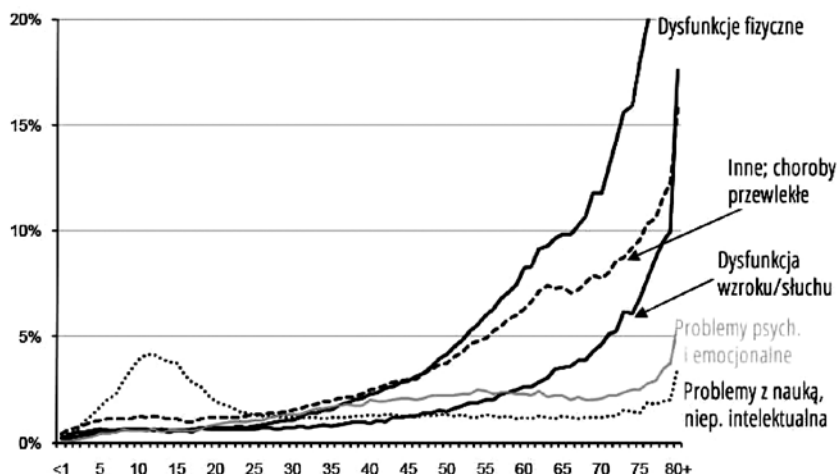
Źródło: Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health.

Niepełnosprawność w Irlandii dotyka w takim samym stopniu mężczyzn (289 728), jak i kobiety (305 607). Jej występowanie jest silnie skorelowane z wiekiem – niepełnosprawność nabywa się w ciągu życia. W niewielkim procencie występuje ona od urodzenia. Wyjątkiem jest niepełnosprawność intelektualna i dysfunkcja procesu uczenia się.

Niepełnosprawność dotyka 22,3% całkowitej populacji w Irlandii w wieku 60–64 (diagram 1). Dane Census pokazują, że więcej chłopców (diagram 1, niebieska linia) niż dziewczynek (diagram 1, fioletowa linia) w grupie wiekowej 5–9 i 10–14 dotkniętych jest niepełnosprawnością. Uwzględniając występowanie różnego rodzaju niepełnosprawności w różnych grupach wiekowych populacji Irlandii (wykres 1) można wnioskować, iż u dzieci najczęstszą przyczyną jej występowania są problemy z nauką, koncentracją, dysfunkcją intelektualną.

W porównaniu z wynikami badania Census z 2006 roku liczba osób z niepełnosprawnością wzrosła o 8,6% w ogólnej populacji. Najwięcej osób z niepełnosprawnością zamieszkuje takie miasta jak Dublin, Cork, jednakże porównując dane do ogólnej liczby mieszkańców, osoby z niepełnosprawnością stanowią 18,2% rezydentów Limerick, 17,7% Cork, 14,9% Dublina. W stolicy Irlandii najwięcej

Wykres 1. Występowanie różnego rodzaju niepełnosprawności w różnych grupach wiekowych populacji Irlandii.

Źródło: CSO, 2007b, Table 4. *Census of Population definition of disability*¹³.

osób cierpi z powodu dysfunkcji narządu ruchu (ponad 103 tys.) i chorób przewlekłych. 63% mieszkańców wsi deklaruje bardzo dobry stan zdrowia w porównaniu z 61% mieszkańców miast.

Według badania Census z 2011 roku – 46,2% osób z niepełnosprawnością cierpi z przyczyny chorób przewlekłych; 41,1% to osoby posiadające dysfunkcję narządu ruchu; 23% dotyczą problemy z nauką i koncentracji; 16% cierpi z powodu problemów o podłożu psychologicznym; 15,5% to osoby niesłyszące i niedosłyszące; 8,7% – niewidome i niedowidzące, zaś 9,7% stanowią osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

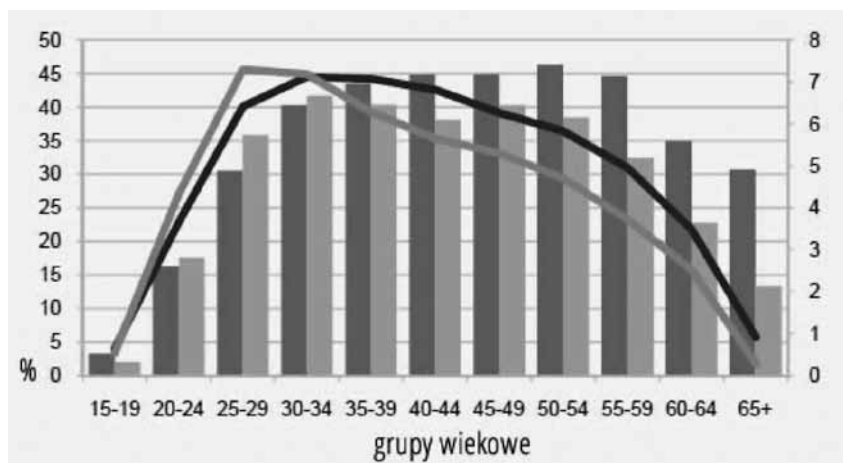
Zatrudnianie osób z niepełnosprawnością

W Irlandii polityka zatrudniania wspieranego realizowana jest na 2 poziomach, przy wsparciu rządu – Ministerstwa Ochrony So-

¹³ CSO, 2007b, Table 4. *Census of Population definition of disability*.

cialnej, poprzez Narodowy Program Zatrudniania wspomagane oraz organizacje pozarządowe realizujące program przy wsparciu Ministerstwa Zdrowia. Wskaźnik aktywności zawodowej wśród osób z niepełnosprawnością w Irlandii wynosi 30% w porównaniu z 61,9% ogólnej populacji. Bezrobocie wśród tej grupy osób wynosi 30,8 % w porównaniu z ogółem bezrobotnych – 19%. Najbardziej aktywne zawodowo są osoby z ubytkiem słuchu (kobiety 48,4%; mężczyźni 62,9%). 53,8% niewidomych mężczyzn oraz 41,8% niewidomych kobiet. 40% niepełnosprawnych intelektualnie mężczyzn i 30,4% kobiet z niepełnosprawnością intelektualną jest również aktywnych zawodowo. Jak pokazują dane z całkowitej liczby niepełnosprawnych mieszkańców Dublina, 36% było aktywnych zawodowo, w porównaniu z 64% osób pełnosprawnych.

Diagram 2. Aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnością w Irlandii wg wieku i płci (mężczyźni – kolor niebieski, kobiety – kolor czerwony)

Źródło: Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health¹⁴.

Bezrobocie dotyka najczęściej osób z niepełnosprawnością, z problemami z nauką i koncentracją oraz zapamiętywaniem (44%), niepełnosprawnością intelektualną (42%), problemami natury psy-

¹⁴ Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health.

chologicznej i z zaburzeniami emocjonalnymi (41%) oraz osoby mające problemy z samodzielnym poruszaniu się poza domem, jak i innymi ograniczeniami fizycznymi (36%) (ibidem). Liczba ta jest jeszcze wyższa (prawie dwie trzecie) dla młodych osób dorosłych z niepełnosprawnością.

Ponad jedna trzecia osób z niepełnosprawnością, które nie są zatrudnione, byłaby zainteresowana pracą, jeżeli warunki byłyby sprzyjające. Niepełnosprawne osoby zatrudnione oraz bezrobotne wskazują najczęściej takie aspekty jak elastyczne warunki pracy (45%) lub zmodyfikowane zadania pracy (29%) jako ważne w pracy i gwarantujące powrót do pracy (Watson, Nolan, 2011).

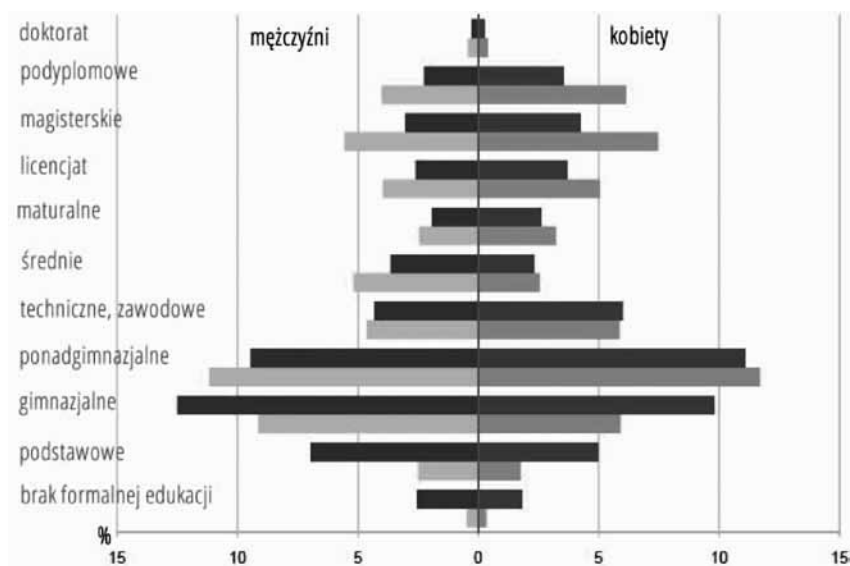
W Irlandii, podobnie jak w Polsce, można zaobserwować, że osoby z niepełnosprawnością mają niższe wykształcenie w porównaniu z ogółem populacji.

Procent osób kończących swoją edukacją na poziomie szkoły podstawowej jest jednak niższy, co oznacza, że osoby z niepełnosprawnością kontynuują swoją edukację. Jak pokazują wyniki Censusa, 9,7% osób z niepełnosprawnością między 15 a 49 rokiem życia kontynuowało swoją edukację do 25 r.ż. i dłużej w porównaniu z 10,5% ogólnej populacji. Wykształcenie osób z niepełnosprawnością, jak i pełnosprawnych żyjących w Irlandii prezentuje diagram 3.

Wyzwaniem dla społeczeństwa, jak i systemu edukacji w Irlandii jest dostosowanie się do potrzeb dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością, ich akceptacja i nastawienie na maksymalizowanie ich osiągnięć. Dlatego dzieci i młodzież z niepełnosprawnością mogą liczyć na wsparcie w procesie i dostępie do edukacji, a także objęte są systemowym wsparciem w tym zakresie.

Autorzy raportu *A Social Portrait of People with Disabilities in Ireland* z 2011 roku przeanalizowali sytuację społeczną niepełnosprawnych mieszkańców Irlandii. Ich wnioski były następujące: 17,9% osób z niepełnosprawnością, w porównaniu z 27,3% ogółu żyje samotnie. Zaś 7,6 % osób z niepełnosprawnością przebywa w placówkach opieki. Kobiety z niepełnosprawnością są bardziej skłonne i gotowe do otrzymywania wsparcia w codziennym życiu. Postawy innych ludzi nie powstrzymują osób z niepełnosprawnością do robienia rzeczy, na które mają ochotę. 1 na 7 osób

Diagram 3. Osoby z niepełnosprawnością oraz pełnosprawne pomiędzy 15 a 49 rokiem życia według posiadanego wykształcenia

Źródło: Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health¹⁵.

z niepełnosprawnością unika robienia czegoś z uwagi na postawy społecznych innych. Tendencja ta jednak maleje wraz z wiekiem. Postawy innych są też większym problemem dla młodych z niepełnosprawnością, szczególnie dla mężczyzn w wieku 35–44 lat. Jak pokazują badania, osoby z niepełnosprawnością rzadziej zawierają związki małżeńskie w porównaniu z ogółem populacji. Co ważne osoby z niepełnosprawnością w każdej grupie wiekowej uczestniczą w życiu społecznym (96% kobiet, 95% mężczyzn), ale mniej chętnie uczestniczą w aktywnościach sportowych – 38% w porównaniu z 67% osób pełnosprawnych w Irlandii (Watson, Nolan, 2011). Co ciekawe, 55,4% osób z niepełnosprawnością posiada stały dostęp do Internetu w porównaniu

¹⁵ Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health.

z 73,1% ogółu populacji¹⁶. W Polsce według badań Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 roku dostęp do Internetu posiada 66% populacji¹⁷. Nieznana jest dokładna liczba użytkowników z niepełnosprawnością, jednak odwołując się do publikacji *Diagnoza Społeczne* 2011 roku jest to ok. 30% (Czapiński, Panek, 2011).

System wsparcia osób z niepełnosprawności w Irlandii

System wsparcia osób z niepełnosprawnością w Irlandii jest bardzo szeroki w zależności od celu, jaki ma osiągnąć: zapewnić odpowiedni, podstawowy standard życia umożliwiający funkcjonowanie w społeczeństwie, udzielić wsparcia na rynku pracy i w miejscu pracy, pomóc osobom dotkniętym specyficznymi dysfunkcjami. Nie ma jednego odpowiednika renty. Bardzo różne świadczenia są przyznawane w zależności od indywidualnej sytuacji osoby z niepełnosprawnością, stanu zdrowia, sytuacji materialnej oraz spełniania odpowiednich warunków do przyznania świadczenia (m.in. określonej ilości opłaconych składek socjalnych PRSI). Osobom, które nie posiadają odpowiedniej ilości składek PRSI przysługują podobne świadczenie, o ile posiadają status rezydenta.

Dodatek z tytułu niepełnosprawności (Disability Allowance), jest świadczeniem finansowym przyznawanym osobie z niepełnosprawnością pomiędzy 16 a 66 rokiem życia, które jest wypłacane cotygodniowo na podstawie oceny medycznej oraz stanu materialnego osoby wnioskującej (wysokość DA w 2015 roku wynosi maksymalnie 188 euro tygodniowo¹⁸). Ważne jest odpowiednie udokumentowanie stanu zdrowia oraz ciągłość występowania choroby lub pogorszenia stanu zdrowia w ciągu ostatniego roku. Rozpatrując możliwości otrzymania świadczenia, brana jest pod uwagę sytuacja materialna osoby z niepełnosprawnością, jak i jej małżonka/żony, partnera/partnerki, konkubenta/konkubiny. Uwzględniane są dochody pieniężne, a także wysokość oszczędności i posiadane nieruchomości itp.

¹⁶ Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health.

¹⁷ *Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2013 r.* GUS.

¹⁸ Internet: <http://www.citizensinformation.ie>.

Osoba pobierająca świadczenie może pracować (również w postaci samozatrudnienia), uzyskując dochody do 120 euro tygodniowo. W przypadku osiągania większych dochodów kwota świadczenia jest odpowiednio pomniejszana. Zasiłek taki można otrzymać również na dziecko, jak i na współmałżonka/współmałżonkę z niepełnosprawnością. Zasiłek chorobowy (Illness Benefit), jak i renta z tytułu niepełnosprawności (Invalidity Pension) przyznawane są osobie pracującej odprowadzającej składki PRSI, której stan zdrowia pogorszył się i uniemożliwia dalszą pracę. Świadczenia te są wypłacane w zależności od długości niedyspozycyjności spowodowanej chorobą (krótko- lub długoterminowo), nie przysługuje zaś osobom samozatrudnionym. Osoby z niepełnosprawnością pobierające ww. świadczenia mają prawo do powrotu do pracy, pobierania swojego wynagrodzenia, zachowując prawo do dalszego pobierania zasiłku. Mogą też liczyć na wsparcie w powrocie na rynek pracy poprzez finansowanie kursów oraz dalszej nauki.

Należy dodać, że w Irlandii osoby z niepełnosprawnością pobierające zasiłki pieniężne itp. mają prawo otrzymywać inne przysługujące im świadczenia zapewniające podstawowe funkcjonowanie, takie jak: bezpłatne korzystanie ze środków transportu publicznego, dodatki do kosztów utrzymania gospodarstwa domowego (Household Benefits Package), czyli dopłata do energii (w wysokości 35 euro miesięcznie), gazu (w wysokości 35 euro miesięcznie) oraz bezpłatny abonament telewizyjny. Warto tutaj dodać, że każdy mieszkaniec Irlandii powyżej 70 roku życia ma prawo korzystać ze świadczenia HBP w Irlandii. Podobnie jest też z prawem do bezpłatnych przejazdów przysługującym osobom z niepełnosprawnością, jak i każdemu mieszkańcowi Irlandii powyżej 66 roku życia. Karta uprawniająca do bezpłatnych podróży zwalnia z opłat za korzystanie z komunikacji miejskiej nie tylko osobę z niepełnosprawnością, ale także osobę z nią podróżującą.

Z uwagi na specyfikę niepełnosprawności osoby niewidome lub niedowidzące mogą otrzymywać dodatkowo specjalne świadczenia finansowe (Blind Pension). Osoba taka może podjąć pracę po uzyskaniu zgody organu wypłacającego świadczenie – Ministerstwa Opieki Społecznej (Department of Social Protection). Niewidomym

pobierającym ww. świadczenie przysługuje też wypłacany przez Służbę Zdrowia (HSE) zasiłek socjalny dla osób niewidomych (Blind Welfare Allowance).

Osobom, które doznały wypadku przy pracy lub w drodze do pracy oraz tym, których choroba jest wynikiem pracy przysługuje odpowiedni zasiłek. Wysokość świadczenia tego typu może być obniżona w przypadku jednoczesnego pobierania świadczenia dla osób samotnie wychowujących dzieci lub wdów.

Należy dodać, że osobom z niepełnosprawnością w Irlandii przysługuje karta medyczna gwarantująca bezpłatny dostęp do usług medycznych oraz zniżki na leki.

Niektóre świadczenia nie są już dostępne (nie można już o nie wnioskować), ale nadal wypłacane osobom z niepełnosprawnością, którym zostały przyznane przed 1 lutego 2014 roku. Należą do nich dodatki do czynszu dla osób wynajmujących mieszkanie, dopłata do odsetek od posiadanego kredytu hipotecznego (Mortgage Interest Supplement) lub dodatek na pokrycie kosztów specjalnej diety wymaganej z uwagi na stan zdrowia (Diet Supplement), które pobiera 6000 osób w Irlandii.

Rodzicom z niepełnosprawnością, tak jak pozostałym przysługuje dodatek na dziecko, świadczenie dla rodzica samotnie wychowującego dziecko oraz dodatek na pokrycie specjalnych kosztów szkolnych dziecka. Zaś opiekunowie osób niepełnosprawnością, niepracujący lub pracujący na pół etatu mogą pobierać dodatkowe świadczenia z tego tytułu. Co ciekawe, opiekunowi przysługuje też świadczenie na zapewnienie alternatywnej opieki nad osobą z niepełnosprawnością, aby umożliwić mu krótką przerwę, wakacje lub odpoczynek. Osobom pracującym mającym niepełnosprawnego małżonka przysługują odpowiednie zwolnienia podatkowe.

Kierowcy z niepełnosprawnością mogą ubierać się o zwrot podatku za zakup samochodu, zwolnienie lub zwrot podatku od kosztów przystosowania pojazdu do kwoty 9000 euro lub 15 000 euro dla pasażera z niepełnosprawnością, zwrot kosztów zakupu paliwa maksymalnie do 600 galonów rocznie. W Irlandii i w pozostałych krajach UE kierowcy przysługuje karta parkingowa.

Osoby z niepełnosprawnością, których nie stać na zakup domu mają prawo do lokalu socjalnego. W przypadku potrzeby dostosowania domu do potrzeb osoby z niepełnosprawnością przysługuje grant w wysokości maksymalnie do 30 tysięcy euro.

Dzieci z niepełnosprawnością mają prawo do bezpłatnej edukacji do 18 roku życia. Przysługuje im również wsparcie w dostępie do wyższej edukacji, zaś ich opiekunowie mają prawo do pobierania zasiłku na dziecko (Child Benefit) w wysokości 135 euro miesięcznie, do uzyskania przez dziecko z niepełnosprawnością 18 lat, dodatek dla rodzin o niskich dochodach, zasiłek na opiekę nad dzieckiem. Rodzice mają prawo do kwoty wolnej od podatku na dziecko z niepełnosprawnością.

Wyżej wspomniane świadczenia i uprawnienia nie wyczerpują listy, ale pokazują, jaki wachlarz wsparcia finansowego zapewnia państwo osobom z niepełnosprawnością i ich rodzinom, myśląc o zapewnieniu normalnego życia w sytuacji trudnej, jaką jest zmaganie się z chorobą czy dysfunkcją. Wszystkie informacje na temat dostępu do świadczeń socjalnych dostępne są w każdym biurze Citizens Information oraz lokalnej placówce zdrowia. Dostęp do świadczeń dla Polaków jest taki sam, jak w przypadku Irlandczyków. W większości przypadków, do przyznania świadczenia należy posiadać określoną ilość składek ubezpieczenia społecznego – PRSI. Barię w uzyskaniu dostępu do świadczeń może być niedostateczne zrozumienie wymagań z uwagi na słabą znajomość języka angielskiego przez migrantów z niepełnosprawnością. Częstym problemem jest też niedostatecznie udokumentowana historia występowania choroby w Irlandii, dlatego ważne jest, aby osoba, której stan zdrowia pogarsza się lub która ulegnie wypadkowi niezwłocznie udała się do placówki zdrowia i poddała się badaniom.

W Irlandii duże wsparcie osobom z niepełnosprawnością i ich rodzinom udzielają liczne organizacje pozarządowe. Ich dane kontaktowe można znaleźć m.in. na stronie internetowej Disability Federation of Ireland pod linkiem: <http://www.disability-federation.ie/index.php?uniqueID=138>.

Pracownicy z niepełnosprawnością

Osobom pracującym, u których wystąpiła niepełnosprawność lub w czasie pracy pogłębiła się może przysługiwać dotacja na dostosowanie stanowiska pracy (Workplace/Equipment Adaptation Grant – WEAG). Jest ona dostępna dla pracodawców, pracowników lub osób samozatrudniających się i może być przyznana zarówno osobom już zatrudnionym, jak i dopiero mającym rozpocząć pracę lub samozatrudnienie. O przyznanie dotacji występuje pracodawca lub ewentualnie pracownik.

Pracodawcy sektora publicznego są zobowiązani do dostosowania warunków i zabezpieczenia potrzeb pracowników z niepełnosprawnością. Włącza się w to odpowiednie rozwiązania techniczne. Jednakże tym pracodawcom i pracownikom dotacja nie przysługuje.

Dotacja może być spożytkowana na m.in. syntezatory mowy do komputerów, wzmacniacze do telefonów, systemy alarmowe z sygnalizacją świetlną, drobne modyfikacje budynków (rampy czy toalety), windy przy schodach. Dotacja nie może być przyznawana każdego roku i nie będzie przyznana na wyposażenie, na które została udzielona poprzednio. W 2015 r. maksymalna kwota dotacji to 6348,70 euro¹⁹ i może być ona spożytkowana również na uaktualnienie wyposażenia ufundowanego uprzednio.

Osoby niewidome lub niedowidzące mogą otrzymać dotację na zatrudnienie lektora (Personal Reader Grant), jeśli do wykonywania ich pracy potrzebują pomocy w czytaniu. Od lektorów nie są wymagane żadne formalne kwalifikacje. Personal Reader Grant pokrywa maksymalnie do 640 godzin pracy lektora rocznie.

Wsparcie dla pracodawców

Poza wspomnianą powyżej dotacją WEAG Ministerstwo Opieki Socjalnej może udzielić pracodawcom następującego wsparcia:

- Employee Retention Grant Scheme – pomaga utrzymać zatrudnienie pracownika, u którego choroba lub pojawienie się niepełnosprawności wpłynęło na możliwość wykonywania pracy.

¹⁹ Internet: <http://www.citizensinformation.ie>

- Disability Awareness Training Scheme – dotacja dostępna dla wszystkich firm z sektora prywatnego, przeznaczona na szkolenia pracowników w zakresie kontaktów i obsługi osób niepełnosprawnych oraz utrzymywania dobrych relacji z niepełnosprawnymi współpracownikami.
- Wage Subsidy Scheme – system dofinansowania dla pracodawców spoza sektora publicznego w celu zachęcenia ich do zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wymiarze ponad 20 godzin tygodniowo.

Prawa pracownicze osób z niepełnosprawnością

Osobom niepełnosprawnym przysługują te same prawa, co innym pracownikom. Ponadto istnieje wiele uregulowań prawnych zapobiegających dyskryminacji tej grupy osób, włączając w to szkolenia i rekrutację (Employment Equality Acts, 1998–2011). Ustawy te zobowiązują też pracodawców do podjęcia odpowiednich kroków w celu dostosowania miejsca pracy do potrzeb pracowników z niepełnosprawnością lub potencjalnego zatrudnienia takich osób. Odpowiednie kroki mogą być rozumiane jako zmiany procedur lub miejsca pracy, które umożliwią niepełnosprawnemu pracownikowi poprawne wykonywanie pracy i korzystanie z tych samych praw, które przysługują innym pracownikom. Jednakże prawo unijne zwalnia pracodawców z zapewniania specjalnego traktowania lub wyposażenia, jeśli koszt tego jest nieproporcjonalnie duży.

Pracodawcy są też zobowiązani do zapewnienia bezpieczeństwa i higieny pracy wszystkim pracownikom. Uwzględnia się tu też szczególne potrzeby osób z niepełnosprawnością dotyczące drzwi, przejść, klatek schodowych, pryszniców, umywalek, bidetów i stanowisk pracy (Safety, Health and Welfare at Work Act, 2005). Instytucje publiczne są zobligowane do odpowiedzi na potrzeby osób z różnego rodzaju niepełnosprawnością (Disability Act 2005).

Zasiłki dla osób z niepełnosprawnością a praca

Osoby otrzymujące zasiłki dla niepełnosprawnych, takie jak Disability Allowance lub Blind Pension, mogą wykonywać pewne

rodzaje pracy pełniące funkcje rehabilitacyjne lub terapeutyczne za zgodą z Ministerstwa Opieki Socjalnej. Od 13 lutego 2012 roku osoby otrzymujące zasiłki, takie jak Illness Benefit lub Invalidity Pension i chcące powrócić do pracy mogą kwalifikować się do otrzymywania zasiłku dla osób częściowo zdolnych do pracy (Partial Capacity Benefit). Nie istnieje, tak jak w Polsce, obawa osoby z niepełnosprawnością do podjęcia pracy przy jednoczesnej utracie renty socjalnej.

Programy zatrudnienia

W Irlandii funkcjonują następujące programy zatrudniania:

- Plan zatrudnienia społecznego (Community Employment Scheme) pomaga osobom niepełnosprawnym pozostającym bez zatrudnienia przez długi czas w powrocie do pracy.
- Program Usług Społecznych (Community Services Programme) ma na celu rozwiązanie nierówności poprzez wsparcie społeczności lokalnych i zapewnienie lokalnego zatrudnienia określonych grup osób, włączając w to osoby z niepełnosprawnościami.
- Plan socjalny dla obszarów wiejskich (Rural Social Scheme) zapewnia wsparcie dla rolników i rybaków będących przez długi czas beneficjentami zasiłków socjalnych, takich jak zasiłki dla niepełnosprawnych.
- JobBridge – krajowy system staży – wspiera zdobywanie doświadczenia zawodowego przez osoby pobierające zasiłki, włączając w to zasiłki dla osób niepełnosprawnych.

Inne programy wsparcia

Osoby niepełnosprawne, które chcą rozpocząć działalność gospodarczą mogą ubiegać się o zasiłek Back To Work Enterprise Allowance stworzony w celu zachęcenia bezrobotnych, samotnych rodziców i osób otrzymujących Disability Allowance albo Blind Pension do podjęcia samozatrudnienia. Programy te pomagają poprzez ułatwienie dostępu do kursów oraz finansowanie nauki, podwyższając kwalifikacje osób poszukujących pracy lub pomagają im w przekwalifikowaniu odpowiadając na potrzeby rynku pracy.

Wnioski końcowe

System wsparcia osób z niepełnosprawnością na rynku pracy w Irlandii, inaczej niż w Polsce, jest bardzo bogaty i skierowany na cel, jakim jest wsparcie jednostki w jej rozwoju, zapewniając odpowiednie warunki do podjęcia pracy, która – jak słusznie podkreślono, ma charakter rehabilitacyjny. Praca obok zapewnienia źródła dochodów umożliwia udział w życiu społecznym, podnosi standard życia jednostki i przynosi wiele satysfakcji osobistej oraz samorealizację. Przynależność do grupy pracowników czy zawodowej buduje poczucie bezpieczeństwa, rozwija identyfikację z rolą społeczną, zapobiegając wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością.

Summary in English

Disability in Ireland and in Poland

This paper is an attempt at an analysis of disability and support of disabled people in Ireland in comparison to the system of care of such people in Poland. The paper begins with a definition of disability and points to the legal basis in Ireland and Poland. It follows with the presentation of the scale of the disability problem in both countries and the description of the system of care of the disabled living in Ireland. The author deals extensively with the issue of professional and social activation of disabled people.

Bibliografia

- Balcerzak-Paradowska B. (2002) *Osoby niepełnosprawne i ich rodziny – charakterystyka demograficzna i społeczna*, [w:] B. Balcerzak-Paradowska, *Sytuacja osób niepełnosprawnych w Polsce*. Warszawa.
- Bedirhan, T. Üstün *Międzynarodowa Klasyfikacja Uszkodzeń, Aktywności i Uczestnictwa ICDH-2*.
- *Diagnoza Społeczna 2011*, red. J. Czapiński, T. Panek, Vizja Press &IT, Warszawa 2011.
- Juczyński Z. (1998) *Psychologia zdrowia*, [w:] W. Szewczuk, *Encyklopedia psychologii*, Warszawa.
- Ossowski R. (1999) *Teoretyczne i praktyczne podstawy rehabilitacji*, Bydgoszcz.
- Watson, Nolan B. (2001) *A Social Portrait of People with Disabilities in Ireland*.
- Wojciechowski F. (2007) *Niepełnosprawność, rodzina, dorastanie*, Warszawa.

Akty prawne:

- Citizens Information Act z 2007.
- Disability Act 2005.
- Disability Act 2005; <http://www.justice.ie>
- Education of Persons with Special Education Needs Act z 2004
- Employment Equality Acts, 1998-2011.
- The Employment Equality Acts, Equality Act z 2004 roku.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r., Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. z dnia 13 sierpnia 1997 r.), art. 1.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 97.123.776 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U.97.123.776 z późn. zm.), art. 4.

Dokumenty i ekspertyzy:

- Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) GUS – 2007.
- Census 2011, Profile 8- Our Bill of Health.
- CSO, 2007b, Table 4. Census of Population definition of disability.
- National Disability Survey, A Social Portrait of People with Disabilities in Ireland, 2011
- Raport z badań Identyfikacja przyczyn niskiej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych przeprowadzonych w ramach realizacji Partnerskiego Projektu Kluczowa rola gminy w aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Warszawa 2008.
- Raport z badań Identyfikacja przyczyn niskiej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych przeprowadzonych w ramach realizacji Partnerskiego Projektu Kluczowa rola gminy w aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Warszawa 2008.
- Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2013 r. GUS

Źródła internetowe:

- Biuro Pełnomocnictwa Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych; <http://www.niepelnospawni.gov.pl/niepelnosprawnosc-w-liczbach-/edukacja>
- Biuro Pełnomocnictwa Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych; <http://www.niepelnospawni.gov.pl/niepelnosprawnosc-w-liczbach-/rynek-pracy/>
- <http://www.citizensinformation.ie>
- <http://www.disability-federation.ie/index.php?uniqueID=138>
- Internet pomaga niepełnosprawnym zdobyć wykształcenie i pracę; http://scholaris.pl/Portal?secId=5D50QGY56E73P4EMFTOGW8EF&mlt_docview=32R5B1474158II0DND5F1F16
- Kafarska L., Niepełnosprawni – szanse na rynku pracy, <http://www.rynekpracy.pl/artukul.php/wpis.83>, data publikacji: 22.12.2008.

REVIEWS

Sisters against the Empire. Countess Constance Markievicz and Eva Gore-Booth, 1916–17 by Patrick Quigley. The Liffey Press, Dublin 2016, pp. 280, ISBN 978-1-908308-87-0, € 19.95

This remarkable book is yet another historical publication by Patrick Quigley, author of *The Polish Irishman: the Life and Times of Count Casimir Markievicz*, 2012 for which in 2014 the Polish Government awarded him with the *Pro Memoria* medal. This time the story unveils the unknown facts from the extraordinary lives of two sisters: Countess Markievicz, famous heroine of the Irish Revolution 1916, first woman elected to Westminster and Minister for Labour in the republican government and her younger sister Eva; talented poet of the Celtic Renaissance, a pacifist, suffragist and an idealistic freethinker who lived with her partner, Esther Roper.

Patrick Quigley's book, published at the centenary of the Easter Rising, starting from happy years with both sisters living in family house at Lissadell leads the reader through the dramatic events in the Rebellion and its aftermath. Constance sentence to death was a prisoner of Kilmainham Gaol, Mountjoy Prison and then Aylesbury Women's Prison in England. *Sisters against the Empire* is a great story of dedication, love and passion between two sisters, '... a study of the relationship that sustained Constance in the traumatic months between Easter 2016 until her triumphant return to Ireland in June 1917' (p. 3). Constance was impetuous and fearless; Eva was shy and reserved (p. 14). The book is a unique portrait of two free-spirited and independent women during turbulent times of war-torn Europe, a meticulous collection of historical material some never published before, containing rare photos, paintings, sketches, drawings and most of all correspondence, documents, poems and prison notes of Countess Constance de Markievicz, the Convict... Many of these writings illustrate her state of mind and the reality of her solitary life during imprisonment, far from her family, sister and husband Casimir.

‘Everybody is quite kind, and though this is not exactly a bed of roses, still many rebels have had much worse to bear. The life is colourless, the beds are hard, the food peculiar, but you might say that of many a free person’s life, and when I think of what the Fenians suffered, and of what the Poles suffered in the ‘sixties [reference to the January Uprising of 1863 in Poland – JP], I realise that I am extremely lucky...’ (p. 89).

While the whole Gore-Booth family was in shock with the news that Constance had taken a leading role in the Rebellion against the Empire, committing treason against the King, only Eva was brave enough to openly give her full support. The famous pistol however, a Mauser named ‘Peter the Painter’, was a present from her Polish husband Casimir Markiewicz, whose revolutionary idea of a free Poland, had in one way or another influenced Constance’s political thinking and actions.

Practically abandoned by living apart from her husband, Constance stayed politically active for the rest of her life. Along with Eamon de Valera she left the Free State parliament and in 1926 co-founded the Fianna Fail party. She was elected to the 5th Dail in June 1927 but died soon after in July 1927.

Eva for most of her life was in a relationship with Esther Roper, living together in England. Although her sexuality was a subject of debate, she and her partner were both active suffragists and editors of the journal ‘Urania’ aimed, in today’s terms, to promote gender equality in politics and marriage. Eva died in 1926 and is buried alongside Esther in Hampstead in London.

I agree with Patrick Quigley. Both sisters lived far from conventional relationships, they were complex individuals with strong idealistic views on society, emancipation and freedom from the limitations of class and gender. ‘Constance and Eva worked without stint in different ways to create a society based on free and equal relationships. We live in a different age where some of their aims have been achieved, but which is dysfunctional in many ways’ (p. 239). I also agree with Tanya Sweeney’s review in the Irish Independent (17.07.2016) the book brings to life the great story of two extraordinary Irish women. The vivid narration of Patrick Quigley’s *Sisters against the Empire* has truly cinematic potential.

Jaroslaw PŁACHECKI

Revolutionary Lives Constance and Casimir Markievicz by
Lauren Arrington, Princeton University Press, 2016, £24.95

How did a Polish name come to be prominent among the leadership of the Irish Revolution? Many Polish people have asked this question since they came to Ireland. Many Irish people are not too sure either - some even think Constance Markievicz must have been Polish. The publication of *The Polish Irishman: Life and Times of Count Casimir Markievicz* in 2012 by this reviewer made the situation a bit clearer and now we have the first dual biography of the Markievicz couple in *Revolutionary Lives* by Lauren Arrington, a native of Florida teaching history in the University of Liverpool.

As my book was the first to focus on Casimir I hoped it would produce further research on his life and work, especially in Poland and Ukraine. So I did not approach this book as a neutral reader, but with some expectations of discovering new aspects of their lives. Arrington believes we should regard Casimir & Constance as members of an artistic elite who moved freely between countries and absorbed various revolutionary and nationalistic ideas of the early Twentieth Century.

For many years the myth of Constance has been that she became converted to Irish nationalism in 1908 when she discovered propagandist newspapers in her cottage. Arrington shows that this is a simplification of a process that was underway since Constance & Casimir came to live in Dublin in 1903. The couple straddled social boundaries and it was possible to have afternoon tea with the aristocracy in Dublin Castle and converse with poets and revolutionaries in the evening. Arrington credits Constance's political awakening to the company she kept in Dublin, notably the young actors and writers who split from the Abbey Theatre of Yeats and Lady Gregory to form the Theatre of Ireland in 1906.

Arrington maintains that this politicization influenced Casimir who became interested in Irish politics through his wife's example. There is some truth in this, especially when we consider Casimir's, *The Memory of the Dead*, his most popular Irish play – his term for

it was his 'bloody play.' The play was set in County Mayo during the rebellion of 1798 and featured Constance in the leading role. It opened to popular acclaim in the Abbey Theatre in April 1910, moved to the Gaiety and went on a successful tour of Ireland. Many of the cast fought against the British Army in 1916. Arrington does not mention Casimir's remark that he was thinking about Poland when he was writing about Ireland.

She tends to downplay the possibility of Casimir's influence on Constance although there is enough on record to suggest Constance's radicalization could have its origin in her journeys to the Markievicz estate in Ukraine in 1902 & 1903. She saw the extreme poverty of the peasantry, 'much worse than in Ireland', she wrote to her sister, Eva. She photographed the workers on the estate and painted scenes of oppression and hardship. She went further in adopting a native costume and helping to smuggle a conscript out of the Russian Empire. And there was the incident when she leaned from a train and called 'Moskva Swinja' to a policeman. All point to a deepening awareness of injustice.

The main problem with the book is the attempt to shoehorn Casimir into the other half of the title. He proclaimed his Polish patriotism and fought in the Russian Army in the Great War, allegedly because he believed the Grand Duke's promise of (partial) independence for Poland. But his primary ambition was to paint and live a Bohemian lifestyle. He had no ambition to change society; although he could appreciate avant-garde art his preference was for traditional portraiture and landscapes. The unequal emphasis is indicated in the illustrations – Casimir in only 5 out of 15. The author's emphasis on politics means there is no space for the many anecdotes about him, but these are the essence of the man. Without them he is a hollow man, like Falstaff without the humour. To Casimir the object of life was to be entertaining – he was alive at the same time as Oscar Wilde whose irreverent attitude to life he shared.

Casimir's departure from Dublin in December 1913 on page 97 marks a turning point in the book which deals mainly with Constance's political struggles between 1913 and her death in 1927. The author has done much original research in her writings

in the revolutionary papers, especially *The Workers Republic*, *The Irish Citizen* and the many Republican papers. She mines the prison letters to her sister Eva and others to show how reading helped deepen her politics. The socialism of James Connolly was a deep and abiding influence which she worked tirelessly to enshrine in a Workers Republic.

There is some new information on Casimir after his departure from Ireland, but the author was unable to get fresh details of his war service. She quotes from an interview in a Russian newspaper in 1916 when he had to be careful how he presented himself. His wife was in alliance with Germany then locked in deadly combat with Russia. The book jacket and introduction mentions Casimir's anti-Jewish statements in the Polish newspaper, *Rzeczpospolita*, but the main example quoted is an anodyne remark that DeValera was not a Jew. Even if he did make disparaging remarks about Jews it does not mean he was anti-Semitic. We have to view him in the context of his times; he lived in a different era when people were less sensitive about causing offence. His actions indicated a different approach – he helped save a Jewish youth from conscription and one of his best friends in Dublin was a Jewish tailor, Dubrovsky. At a time when the majority of Poles were divided between allegiance to Josef Pilsudski or Roman Dmowski she places him in the later camp. Dmowski's vision of a Poland of ethnic Poles would have left the Markiewicz family well outside the new Polish borders. It would have made more sense for him to support Pilsudski, whose fine portrait he painted. As he grew older Casimir became yet another Polish landowner lamenting lost estates in the East. He was not a revolutionary, not even a rebel.

The book is most valuable for its treatment of Constance as a serious political actor whose actions were buttressed by experience and deep reading. The author has thrown her net wide to use sources previously underused and builds on Sari Oiknarem's fine study of Constance and her politics. At a time when much historical writing seems obsessed with the minutiae of history and to rely on computer analysis of statistics it is a pleasure to read a book with a straightforward style that eschews jargon. Unfortunately the

text is marred by some minor errors and lapses that one hopes be corrected in a future edition. The Governor of Aylesbury Women's Prison, SF Fox, was a woman, Selina Fitzherbert Fox, not a male as stated here. It is good that Casimir is becoming recognized as a major force in the life of his famous wife. The field is still wide open for scholars and researchers to fill the many gaps in his fascinating and exciting life.

Patrick QUIGLEY

Polska Irlandia wspólna historia: Poland & Ireland – A Common History? Redaktorzy/Editors: Krzysztof Marchlewicz & Adam Kucharski, Irish Culture Foundation, Poznan, 2015

Does Poland and Ireland have a common history? That is the theme of a conference organized by the Irish Culture Foundation in the Adam Mickiewicz University in Poznan in November 2015. This handsome publication in Polish and English contains the papers delivered at the conference. Contributors include the Irish Ambassador to Poland, Dr Gerard Keown; the Deputy Prime Minister of Poland, Mateusz Morawiecki; a number of Polish and Irish academics and one female contributor, Dr Katarzyna Gmerek, a librarian with the University Library in Poznan.

The conference is a credit to the Irish Culture Foundation and its forerunner, the Polish-Irish Association led by the redoubtable Krzysztof Schramm, Honorary Vice-Consul of Ireland in Poznan and his wife Justyna.

The editors begin with an overview of the papers on connections between Ireland and Poland, especially in the 19th Century. They admit that contacts appear less in the 20th due to the exigencies of history, but suggest there are many more threads to examine.

Krzysztof Schramm is convinced there is a common history and begins with the discovery of Irish music and dance in Poland in the 1980s. Polish audiences discovered an affinity with the music: 'Was

there some sort of unexplained phenomenon? Or the Poles realized the affinity of their soul with the Irish?’

This affection was returned when thousands of Irish football fans arrived in Poznan for the European Championship games in 2012. The matches were disastrous for Ireland, but the Irish fans celebrated in style and discovered an affinity with the Polish people.

Schramm gives a full account of the work of the Polish-Irish Association in promoting Ireland in Poland since 1990 especially its pioneering work in celebrating St Patrick’s Day. This continued up until 2010 when the Association was wound up and the emphasis on education continued with the Irish Culture Foundation (established in 2003.)

His lecture touches on a number of fascinating topics from the discovery of Celtic coins near Kalisz to the Irish Legion who fought with Napoleon in Poland in the early 1800s. He ends with a promise of exhibitions and other events to commemorate the centenary of 1916.

The Irish Ambassador to Poland, Dr Gerard Keown, is himself a historian and cites Adam Mickiewicz’s belief that a historian has the sacred task to reveal ‘with what was, what is and what will be’. I take this to mean that the historian is not a passive recorder of the past, but one who has the task of interpreting events. Dr Keown displays a wide knowledge of Irish-Polish contacts from the 1698 History of Poland by Bernard Connor from Kerry, physician to Jan Sobieski. He quotes from a Polish writer in 1916 referring to Constance Markievicz as ‘a modern Irish Amazon’. His lecture follows Mickiewicz’s maxim by moving seamlessly to the many examples of inter-penetration of our societies and on to the future in his initiative to help Polish people who have lived in Ireland keep up Irish connections. The Irish Embassy in Warsaw has set up Network Irlandii to connect the new phenomena of the diaspora from Ireland. The future will be more, not less, multicultural.

The remainder of the papers cover specific areas of common interest and connection over the past two centuries. One of the editors, Adam Kucharski, analyses debates in the British House of Commons between 1830 and 1848 to reveal how Irish MPs took

a keen interest in events in partitioned Poland. He quotes Richard Lalor Shiel in 1836 who declared that Russia dealt with Poland following the example of English rule in Ireland. The debates show that Irish MPs closely followed events in Poland.

Katarzyna Gmerek is a Polish scholar who knows more about the Young Irelander William Smith O'Brien than many Irish people. She has studied his life in Ireland and Poland and draws on his unpublished travel diaries in the National Library of Ireland. Smith O'Brien was transported to Australia for his part in the aborted Young Ireland rebellion of 1848, but was later allowed return to Ireland. After the death of his wife he travelled across Europe and America and visited Poland in the 1860s. Upon visiting Cracow in 1861 he wrote: "The yearnings of patriotism still heave in the heart of this unhappy people but alas the triple yoke which oppresses them is ... too strong to be broken by this divided nation."

It is fascinating to learn that the salt mines at Wieliczka were a tourist attraction 150 years ago and Smith O'Brien was impressed: "The pen of Virgil is required to describe accurately the descent into the infernal regions'.

The 19th Century focus of Krzysztof Marchlewicz's paper overlaps with that of Kucharski, but he explores the connection from Polish eyes. He quotes a Polish emigre at the eagle house in the Phoenix Park in 1844: "With claws they tore the grid, flapping and shedding their plumage. This is the image of Ireland, nay the image of Poland." Polish patriots were impressed at the alliance of religion with the party of Daniel O'Connell and urged a similar approach in Poland, but other voices warned of religious intolerance.

Gabriel Doherty lectures in history in University College Cork; in July 2015 he helped organize a commemoration in Skibbereen, West Cork, of a march in the town in 1863 to support the Rising in Poland. The main organizer of the 1863 march was another Irish revolutionary, the Fenian leader, Jeremiah O'Donovan Rossa, who fought to end British authority in Ireland. Doherty examines his life and death and shows how the pageantry of his funeral was a rehearsal for the 1916 Rising.

In the final paper, Paul McNamara, uncovers a more modern link in the struggle of Sean Lester, High Commissioner of the League of Nations, against the Nazis in pre-war Gdansk. The paper is a summary of his 2009 study: Sean Lester, Poland and the Nazi Takeover of Danzig. Lester was a member of Sinn Féin during the Irish War of Independence who became a diplomat in the 1920s. His Irish experience made him a perfect mediator, but nothing could have prepared him for Nazi methods. This stage of his life would make the perfect material for a novel or film.

On reading this book I am struck by the large number of connections between Poland and Ireland over the centuries. There are many starting points for future researchers and writers in a narrative that continues to develop. The amount of detail and volume of new information show that a publication like this is not an afterthought for those who could not attend the Poznan conference, but an essential record of the event.

Patrick QUIGLEY

First of the Small Nations: the Beginnings of Irish Foreign Policy in the Interwar Years, 1919-1932 by Gerard Keown, Oxford Historical Monographs, Oxford University Press, 2016. ISBN: 978-0-19-874512-9 £65.00, pp. 270

In 1923 William T Cosgrave, Prime Minister of the Irish Free State, travelled to Geneva for the new state's accession to the League of Nations. On the way he stopped in Bobbio in northern Italy for a commemoration of St Columbanus, the Seventh Century Irish missionary. The visit to the saint's tomb was a reminder that Ireland once played a vital role in the history of Europe. After centuries of domination by Britain the semi-independent state was marking its return to Europe and the world.

The incident is one of the many details that make *First of Small Nations*, a study of the beginnings of Irish foreign policy, such an enthralling read. The narrative of early 20C Irish politics is often

viewed as the culmination of efforts to separate from Britain and create an independent state. Ireland could be compared to Poland which achieved independence after the collapse of the partitioning powers. Poland's existence was grudgingly accepted by its neighbours and its foreign policy was dominated by the need to solidify borders and maintain security. Ireland achieved partial independence in 1922 and its diplomatic imperative was to persuade the world that it possessed a separate identity. In this valuable new study the current Irish Ambassador to Poland, Gerard Keown, traces the ideas that formed Irish foreign policy and the difficult conditions facing politicians and diplomats when they attempted to transform ideals into reality.

The book can be studied under four main headings:

- The intellectual background to constructing a foreign policy for a nation without a state;
- The search for diplomatic support for the revolutionary government during the Irish War of Independence in 1919-21;
- Attempts by the Free State government to assert a separate identity despite limitations imposed by the Anglo-Irish Treaty of 1922;
- The eventual achievement of a separate foreign policy and identity through the framework of the League of Nations.

Foreign policy documents are not usually exciting reading, but Keown writes in a lucid style that conveys the nuances of diplomatic activity without resort to jargon. He enlivens his text with quotations and anecdotes and draws on correspondence between diplomats and politicians. Politics are about people and Keown writes of an array of fascinating characters, notably Arthur Griffith who regarded the Austro-Hungarian Empire as a possible model for Irish autonomy, George Gavan Duffy, the First Dail Minister for Foreign Affairs and Dr Patrick McCartan who tried to negotiate a treaty with the Bolsheviks.

The material in each chapter is worthy of a book in itself, especially the attempts of the First Dail to secure foreign support for Irish independence. Their initial efforts were focussed on the Paris Peace Conference of 1919, where the idealistic Irish representatives came up against the harsh realities of political manoeuvring. The conference was unwilling to accommodate Irish claims, or those of

other nationalities such as Flemings, Basques and Catalans. Eamon De Valera predicted in April 1919 that the harsh conditions imposed on Germany by the Treaty of Versailles would lead to a second war.

Failure in Paris did not deter the Dail from seeking other alliances, but the only parties interested, such as Indian and Egyptian nationalists, were in similar weak positions. The short-lived Ukrainian Rada in Kiev passed a resolution supporting Irish independence, but there is no record of any contact. During this time the control of the Ministry of Foreign Affairs over its foreign 'ambassadors' was mostly nominal as the department operated 'from a series of fake addresses in Dublin, one masquerading as a chemical import company with fake accounts and samples...' Such a situation gave great scope for creative diplomacy; one wonders if the author relishes a period when diplomats had great freedom to manoeuvre and improvise.

The creation of the Irish Free State in 1922 with a Department of External Affairs was the beginning of a new phase. The new state was a 'dominion' of the British Commonwealth under King George V; the British Foreign Office was determined to smother attempts at an independent foreign policy. Many of the representatives who had promoted Ireland abroad were replaced by Free State supporters. Keown notes that 'the idealists left and the pragmatists remained' Desmond Fitzgerald, father of Garret Fitzgerald, became the first Minister for External Affairs (1922-27) and adopted a cautious approach dictated by a government desire not to offend the British.

The new department began by cutting back on foreign offices and envoys as the government decided to work through the League of Nations. The dominant figure in this period was Michael McWhite, the Irish representative in Geneva during the 1920s. McWhite served in the French Foreign Legion during the Great War and proved adept at manoeuvring among the many delegations. 'Ireland occupies a much larger place in the eyes of the foreigner than any other country of twice our size or population', he wrote to Dublin. On the book cover he stands like a sentry behind the politicians with a file under his arm. While the politicians attempt to appear relaxed McWhite has the air of an efficient organizer pausing briefly for the camera. Keown

describes how his Geneva office became the family sitting-room after office hours; Irish diplomats were not well paid compared to their counterparts and their social life was accordingly limited.

Another prominent Irish figure was Sean Lester, who later became High Commissioner for Danzig (Gdansk) in the 1930s and the last Secretary General of the League of Nations. League members were wary of the Free State, unsure if it should be treated as an independent nation or a Commonwealth dominion. The Free State had a foot in both camps, but eagerly supported efforts by countries such as Canada to expand their sphere of diplomatic independence. Meanwhile the League attempted to promote disarmament and replace war with peaceful resolution through arbitration. It was an impossible task as neither the USSR nor the US were members; the League was dominated by the large European powers with a marked lack of solidarity between middle-sized and smaller nations. Poland and the Baltic states felt threatened by Germany and Russia and were primarily concerned with their own security issues

The League framework enabled the Irish Free State to advance an international image as an unaffiliated and unaggressive country, an image that has endured and served the country well in UN peacekeeping missions. Keown does a valuable service in showing how the foreign policy originated with Sinn Féin theorists and supporters, was promoted by the Free State government and later by Fianna Fáil. The success of the strategy won international friends and a Minister plenipotentiary was appointed to the United States in 1926. Diplomatic contacts expanded in the late 20s and included the arrival of the Polish Consul, WT Dobrzynski, in Dublin in 1929.

While the price and presentation indicate the publishers have in mind a narrow audience, the book is written in a lucid style that provides much new and valuable information for readers interested in Ireland's role in the world. Foreign policy is not the preserve of the elites, but impinges on every citizen with the uncertain international scenario following Brexit and threats to the European integration project. Gerard Keown has provided an exhaustively-researched and well-written account of an important era in modern Irish history.

Patrick QUIGLEY

IRISH POLISH SOCIETY

REPORTS & NOTES

Hanna DOWLING

Strzelecki Commorative Plaque in Dublin

Polska Éire 2015, the first Polish-Irish festival, took place in Ireland in March 2015. Over nine days, March 21st-29th, some 150 events were held throughout Ireland, covering numerous topics and various activities (music, dancing, poetry, cinema, theatre, lectures, discussions, workshops, sport events, etc).

A particularly important event took place in Dublin on Saturday, 29th March: the unveiling of a plaque commemorating Pawel Edmund Strzelecki – a famous Polish world traveller, explorer and scientist who did outstanding unpaid famine relief work in Ireland in 1847 and 1848. The plaque is situated on the side of Clerys building, in Sackville Pl. It is a gift to the Irish people from the people of Poznan, the Polish city where Strzelecki was born in 1797.

The unveiling of the plaque was attended by: the Tanaiste, Joan Burton; Lord Mayor of Dublin, Christy Burke; the President (i.e. Mayor) of Poznan, Jacek Jaškowiak; the Minister of State for New Communities, Culture and Equality, Aodhán Ó Riordain, TD; the Polish Ambassador to Ireland, HE Ryszard Sarkowicz; the Irish Ambassador to Poland, Dr Gerard Keown; the former Irish Ambassadors to Poland: Mr Patrick McCabe and Mr Declan O'Donovan; the Irish Polish Committee members headed by the Chairperson, Edyta Dolan; the Chairman of the Irish Culture Foundation, Krzysztof Schramm; teachers from the Poznan school named after P.E. Strzelecki; and other Polish and Irish distinguished guests and personalities.

Poznan Ireland connection

The Polish City of Poznan has had a particular connection with Ireland. Shortly after the collapse of Communism in Poland, a group of enthusiasts interested in Irish culture and history established the Polish Irish Society, in August 1990, in Poznan. After 20 years of dynamic activity the Society handed its function to the Irish Culture Foundation, which was founded in Poznan in 2003. The Foundation (FKI – Fundacja Kultury Irlandzkiej) is a voluntary organization which promotes Irish culture in Poland. It is based in Poznan but organizes events all over Poland. The Embassy of Ireland in Warsaw is the Foundation's Honorary Patron.

Soccer also plays a role....

The particular link between Poznan and Ireland further developed thanks to soccer. Poznan was the Host City of the UEFA EURO 2012 for the Irish team and supporters. During the days of EURO 2012 the city was visited by some 125,000 fans of which 70,000 were from Ireland. The Irish fans won the hearts of the residents of Poznan with their warmth, great fun and humour. For ten days Poznan became totally 'green'. The Irish were unanimously voted by Poles as the best true football fans. At the Ireland vs Italy game, on 18th June 2012, many Poles were dressed in green and tried to join the Irish in signing the *Fields of Athenry*. And a fantastic *ad hoc* gathering was arranged to say farewell to the Boys in Green. An exhibition of photographs showing the atmosphere created by the football fans during EURO 2012 was later shown in Poznan and in Dublin. It was entitled ***Kings of the Craic***. A special Irish Day was organized in Poznan in June 2013 – a year after 'the Boys in Green' played their final EURO 2012 game.

Involvement of the Irish Polish Society

To advance this special affinity with Ireland, the City Council of Poznan together with the Poznan Section of the Polish Tourist

Association came up with the idea of erecting in Dublin a plaque commemorating Pawel Edmund Strzelecki.

In September 2012, Mr Ryszard Grobelny, the then President (Mayor) of Poznan wrote to the Polish Embassy in Dublin about this project. The Polish Ambassador, HE Marcin Nawrot, suggested that the Irish Polish Society (IPS)- being a representative of Polish Irish community living in Ireland – should put forward this project to the relevant Irish authority. Letters related to the project were sent from the Ambassador to the IPS secretary.

The Society was happy to be involved. To rediscover Strzelecki seemed an excellent idea; his name and his selfless humanitarian work during the Great Famine in Ireland was completely unknown to Irish people. He is also forgotten in Poland; he may be known to Poles as an Australian explorer, who ascended Australia's highest peak and named it Kosciuszko Mountain, but his Irish story is totally ignored. Therefore the Irish Polish Society members considered the 'Strzelecki plaque project' as a valid opportunity for promoting better knowledge of historical links, as well as friendship between our two nations.

Official letters were sent to Fáilte Ireland and to Dublin City Council Civic Offices but their initial reply was not too encouraging. A seven-page letter was sent to the IPS from Dublin City Council (DCC) with detailed information on procedures regarding the placement of commemorative plaques in Dublin. The Society was informed that in December 2012 a Commemorative Naming Committee was established and a policy document was adopted by DCC. It was decided that plaques should conform to a standard design. The design template for plaques would be provided by DCC. At that time, in June 2013, DCC was in the early stage of introducing the new plaque scheme and an approved scheme was expected to be ready no earlier than one year later.

A similar letter with the same information was sent to the Poznan City Mayor Office in November 2013. Therefore, apart from time delay, there was a question over the plaque's design. The design proposed by Poznan City Council was by a known Polish sculptor,

Robert Sobocinski. Would it be accepted under the DCC new plaque scheme?

Clerys department store helps

According to records Strzelecki lived and had his headquarters in Sackville Street (now O'Connell St), near Sackville Place and Nelson's pillar (now the Spire). Therefore it was suggested by the Poznan City Office to have the plaque erected on the Gresham Hotel or Clerys Department Store. Both these buildings are on the list of protected structures and require planning permission from the Planning and Development Department, DCC.

At that point it was decided to contact Clerys Store Management directly. The IPS chairman, Dr Jaroslaw Plachecki, together with the former chairman, architect Martin Reynolds, met with Clerys Managing Director, Dominic Prendergast. They received a true welcome from Mr Prendergast who expressed an interest in the project.

However, when it looked like there were 'green light' signals, disaster struck. Very heavy rainfall and a thunder storm, on the night of 24th /25th July 2013, caused significant damage to Clerys building. A section of the roof collapsed leading to extensive water damage to every floor of the building. Clerys Department store was closed and its 86 employees were laid off on a 'temporary term' basis.

The restoration lasted for four months and all contacts between the Irish Polish Society and Clerys Management had to be suspended. In the meantime the Irish Polish Society was engaged in promoting better knowledge of Strzelecki's life and his humanitarian work in Ireland. A special event on his life, work, achievements and Irish connection took place in the Polish House on 16th February, 2014. Informative material was sent to the media. Finally, in March 2014, permission to erect a commemorative plaque dedicated to Strzelecki was given to the IPS by Clerys Managing Director. This allowed the Society to apply to Dublin City Council for planning permission.

Succeeding in completing this important project was a difficult task. It was finally realized due to hard work, dedication

and commitment of the Irish Polish Society, in particular the Society's chairperson, vice-chair and honorary secretary.

Clerys Department store was an iconic institution and an important part of Dublin history for 160 years. It is a prominent location for the Strzelecki commemorative plaque and special grateful thanks are extended to the former Clerys Management for supporting the project.

The *Polska Éire 2015* festival was the perfect occasion for the official unveiling of the plaque.

Banner Stand in Clerys department store
(photo by Jason Dolan)

Summary in Polish

Tablica Pawła Strzeleckiego w Dublinie

Pierwszy w Irlandii festiwal irlandzko-polski pod nazwą Polska Éire 2015 odbył się w dniach 21–29 marca 2015 r. Pomysł zorganizowania ogólnoirlandzkiego wydarzenia złożonego z imprez obrazujących polską kulturę powstał 19 września 2014 r. podczas „nocy kultury”. Pan Aodhán Ó Riordáin, minister ds. Nowych Mniejszości, Kultury i Równości, odwiedził wtedy Dom Polski, w którym Towarzystwo Irlandzko-Polskie prezentowało wystawę artystyczną *Sztuka bez granic* połączoną z koncertem polskiego zespołu i degustacją dań polskiej kuchni. W czasie rozmowy z ówczesnym prezesem Towarzystwa Jarosławem Płacheckim minister Ó Riordáin wysunął myśl o urządzeniu jakiegoś dnia polskiej kultury i związków polsko-irlandzkich. W wyniku kontaktów z Ambasadą RP w Dublinie pierwotny pomysł o „dniu polskiej kultury” nabrał rozmachu, włączyły się różne organizacje polonijne i irlandzkie, instytucje, szkoły, kluby sportowe, powołany

został specjalny komitet i wspólnie zorganizowano dziewięciodniowy festiwal. W Irlandii odbyło się ponad 150 imprez artystycznych, kulturalnych, rozrywkowych i sportowych uwidoczniających wkład polskiej społeczności w życie wielokulturowej Irlandii.

Szczególnie ważnym wydarzeniem „koronującym” Polska Éire Festiwal było uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej Pawła Edmunda Strzeleckiego, polskiego podróżnika, badacza Australii, naukowca i filantropa, który położył ogromne zasługi, niosąc pomoc głodującym w latach 1847–1848, w czasie strasznej klęski Wielkiego Głodu w Irlandii. Tablica jest darem mieszkańców Poznania, miasta, z którego pochodził Strzelecki. Umieszczona jest na budynku ‘Clerys’, na rogu Sackville Place. W pobliżu tego miejsca mieściło się w 1848 roku biuro Strzeleckiego.

Uroczyste odsłonięcie tablicy odbyło się 29 marca 2015 r. Tablicę odsłonił prezydent Poznania p. Jacek Jaśkowiak wspólnie z burmistrzem Dublina (Lord Mayor) Christy Burke’em. W uroczystości wzięli udział: wicepremier Irlandii Joan Burton, minister Aodhán Ó Riordáin, Ambasador RP w Irlandii JE Ryszard Sarkowicz, Ambasador Irlandii w Polsce Dr Gerard Keown oraz jego dwóch poprzedników (p. Patrick McCabe i p. Declan O’Donovan), zarząd i liczni członkowie Towarzystwa Irlandzko-Polskiego z prezesem Edytą Jankowską na czele, prezes poznańskiej Fundacji Kultury Irlandzkiej Krzysztof Schramm, goście z Poznania i z Australii.

Projekt umieszczenia w Dublinie tablicy upamiętniającej P.E. Strzeleckiego powstał z inicjatywy poznańskiego PTTK (Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze) we współpracy z Urzędem Miasta Poznania. Idea zrodziła się w 2012 roku, wkrótce po zakończeniu mistrzostw UEFA EURO 2012. (Jako „Host City” Poznań gościł w czasie mistrzostw irlandzką drużynę i kibiców – wytworzyła się wówczas silna więź wzajemnej sympatii między poznaniakami i Irlandczykami). Prezydent Poznania Ryszard Grobelny nawiązał kontakt z Ambasadą RP w Dublinie, która poparła poznański projekt. W styczniu 2013 r. ówczesny ambasador JE Marcin Nawrot zwrócił się do Towarzystwa Irlandzko-Polskiego z prośbą o wsparcie i pilotowanie przedsięwzięcia. Towarzystwo chętnie włączyło się do realizacji projektu. Nie było to jednak łatwe i proste – trzeba było dostosować się do różnych przepisów biurokratycznych i wymaganych procedur. Po dwóch latach zaangażowania i wytrwałych starań doszło do pozytywnego finału. Należy też podkreślić ogromną pomoc dyrekcji byłego domu handlowego Clerys.

Edyta DOLAN

Summary of the Irish Polish Society activities in the year 2014/2015

All the events organised and co-organised by the Irish Polish Society in 2014/2015 sumptuously mark the beginning of next 35 years of the society. Starting from the AGM on the 19th October 2014, until the AGM on the 8th of November 2015, we have organised over 20 events ourselves (both in Dublin and our new branch in Cork) and co-operated, supported or endorsed many more.

Listed below are the main IPS events in chronological order:

- 19.10.2014 Irish Polish Society Annual General Meeting
- 07.12.2014 Santa Day in the Irish Polish Society
- 10.01.2015 Christmas Carols and traditional Polish and Irish food
(with POSK)
- 18.01.2015 Polish Organisations Meeting
- 24.01.2015 'Tam gdzie da się żyć' - screening of a movie (IPS Cork)
- 20.03.2015 Mixed Media Art Exhibition (lasted for 2 months)
- 20.03.2015 Meeting with Polish linguist professor Jan Miodek
- 21.03.2015 Poetry Evening 'Colours of poetry that connects
nations...'
- 22.03.2015 Egg Painting Workshop
- 22.03.2015 'Revenge' by Aleksander Fredro presented by
ARKAJANA group
- 23.03.2015 Best of Short Film Festival "ODDALENIA" (POSK)
- 24.03.2015 Traditional Polish Paper Cutting Workshop
- 25.03.2015 Pat Quigley's lecture 'Casimir and Constance
Markiewicz - artists in Ukraine' (IPS Cork)

- 25.03.2015 Polish Scouts open day and art classes (Scout Group SMARTusie)
- 26.03.2015 Paul Edmund Strzelecki – world traveller, explorer, scientist, humanist - lecture
- 27.03.2015 ‘Polglish? English words in the contemporary Polish.
- 28.03.2015 Casimir and Constance Markievicz: the Dublin they knew (guided walk)
- 29.03.2015 Unveiling of Strzelecki plaque
- 14.06.2015 John Paul II as an important catalyst in the downfall of Communism in Eastern Europe – a talk followed by discussion
- 25.07.2015 Committee of IPS says farewell to Consul Wojciech Dziegiel
- 31.07.2015 Jeremiah O’Donovan Rossa: Irish nationalist & champion of the cause of Poland, (Gabriel Doherty, Dept. of History, UCC)
- 06.09.2015 Meeting of the Polish Organisations, Polish House, Dublin
- 18.09.2015 Polish Culture Night – Irish Polish Society at the Polish House
- 14.10.2015 The Irish Polish Society Annual Art Exhibition 2015 (lasted 4 weeks)
- 18.10.2015 A Talk from the National Gallery of Ireland
- 26.10.2015 Bydgoszcz Choir Concert in St. Audoen’s Church (organised with POSK)

Many of the above events happened during the Polska Éire Festival 2015. It was the first of its kind in Ireland. The idea came about one night back in September 2014 while Minister Aodhán Ó Ríordáin visited the Polish House during the Culture Night. He suggested organising a big event eg. a barbecue that would promote the integration between Polish and Irish. IPS members enthusiastically accepted the idea. Shortly after, our organisation was invited to talks about setting up an Irish-Polish festival that would kick off when Poland was to play Ireland in soccer in March 2015. Around the same time the minister also contacted the Polish Embassy in Dublin, Dublin City Council and other public institutions

to see who could get involved. Later, a festival steering committee, consisting of both public and voluntary organisations, had been set up. At the initial meetings both myself and Jarosław Płachecki attended with me representing the IPS at every meeting thereafter.

The festival received wide coverage in both Irish and Polish media i.e. *Nasz Głos*¹, *Irish Times*² and also by various politicians³.

The Irish Polish Society organised and partook in about 15 events. Altogether about 150 events happened around the country during the Polska Éire Festival in March 2015. The festival was so successful that in June 2015 the Polish Embassy started organising another steering committee that was to coordinate the next festival. This time IPS was represented by IPS committee member Joanna Piechota.

At the beginning of 2015 the committee agreed to co-opt Chris Wolny who started our new branch in Cork.

The biggest success of the IPS from period 2014/2015 was finalising the erection of the plaque for Pawel Edmund Strzelecki, traveller and explorer who during the Irish famine had saved about 250,000 Irish. All of this was an idea of Mr Wojciech Owsianowski from Poznań a member of PTTK, who contacted Irish Culture Foundation and Poznań City Council who then sent a letter to the Polish Embassy in Dublin. IPS - our then chairman Jarosław Płachecki, secretary Hanna Dowling and also ex-chairman Martin Reynolds were involved in the project from the very beginning since 2013. I joined the project at the last stage. Around November 2014 as vice chairperson, I mentioned this initiative during one of the first Polska Éire steering committee meetings. At that point the project wasn't moving forward due to the temporary closure of Clerys (building on which the plaque was to hang), changes to the Polish Ambassadorship, lack of permissions from Dublin City Council. The idea immediately appealed to the Minister Aodhán Ó Ríordáin. It was also supported by the Polish Chargé d'affaires Piotr

¹ <http://ng24.ie/muzyczne-odcienie-poezji.html#more-11373>.

² <http://www.irishtimes.com/opinion/polska-%C3%A9ire-shows-irish-and-polish-have-many-links-but-who-has-the-best-potatoes-1.2152913>.

³ <http://www.ivanabacik.com/blog/2015/04/24/national-integration-strategy-motion-polska-eire/>.

Rakowski. I personally believe that nothing would have happened if one January day a nice person in DCC didn't give me a phone number to Paraic Fallon, Senior Planner from Dublin City Council, who answered my call and supported us all the way through until the end ensuring we received all the required permissions to start work. The project, started several years before and on hold for many months was finally realised in 2 months. Between January and March 2015 a plaque was made by the artist Robert Sobociński and text for it written in Polish and translated into 2 languages (Irish and English). Further information about the project's inception written by Hanna Dowling may be found in this Yearbook.

The unveiling of the plaque was both a great pleasure and wonderful culmination of the work by so many, underscoring the fact that Poles in Ireland have a much longer and positive history than is commonly believed. It was also an occasion for inviting all those interested in Strzelecki's life. Guests arrived from as far away as Australia. Marysia Thiele wrote about it on Australian portal for Polish people called Puls Polonia.⁴ Irish radio journalist Paul Wright prepared a 45min documentary⁵.

Other events that I took part in as IPS chairperson during 2014/2015:

- Interview in Newstalk⁶
- Video clip: Cook with the Polish Embassy in Dublin! Part 3 – together with Niamh Nestor from UCD on preparing pierogi⁷
- The Day of Polish People Abroad – Warsaw, April 2015 – representative for Ireland⁸
- Monitor of the Emigration - Brussels 2015 – together with vice chairperson Jaroslaw Plachecki. I also took part in the 4th discussion panel called 'Be active and help to integrate your environment'⁹

⁴ http://www.zrobotosam.com/PulsPol/Puls3/index.php?sekcja=1&arty_id=14423.

⁵ http://www.youtube.com/watch?v=c_j7NJHQOoE&feature=youtu.be.

⁶ <http://irishpolishsociety.ie/history/events-video-archive/>.

⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=sR9E8IRizLc>.

⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=ecllpuHWmiQ>.

⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=e3G6AAYFZ8Y&feature=youtu.be> (min 32:14).

The activities of other committee members are also worth mentioning:

- 22.03.2015, Louise Denvir spoke to Hanna Dowling, secretary of the Irish Polish Society, about the life and work of Pawel Strzelecki.¹⁰
- 22.03.2015, Interview with Pat Quigley, treasurer of the Irish Polish Society on the life of Casimir Markiewicz, the Polish artist, playwright and theatre director who is best known to us as the husband of Constance Markiewicz¹¹
- October 2015 - Jarosław Płachecki published second edition of the IPS Yearbook for year 2013/2014. Third edition you are holding in your hand!

The activities of the IPS allow us to meet many amazing people and are an opportunity to let Polish and Irish culture be explored by anyone interested. Please remember that we are always open to new ideas for events and I am sure that our Society has many fascinating years ahead in integration of both Irish and Polish cultures.

IPS Committee in the year 2014/2015:

Edyta Jankowska (since April 2015 Edyta Dolan) – Chairperson

Jaroslaw Plachecki – Vice chairperson

Hanna Dowling – Secretary

Pat Quigley – Treasurer

Marysia Harasimowicz

Joanna Piechota

Krzysztof Kiedrowski

Deirdre Lennon

Jason Dolan

Trevor Rooney

Krzysztof Wolny (Chris) – since January 2015

*Report prepared by the Chairperson of the Irish Polish Society
Edyta Dolan*

¹⁰ 20150322_rteradio1-thehistoryshow-pawelstrze_c20747624_20747629_232_.mp3.

¹¹ 20150322_rteradio1-thehistoryshow-whowascoun_c20747625_20747630_232_.mp3.

Edyta DOLAN

Podsumowanie działalności Towarzystwa Irlandzko-Polskiego w roku 2014/2015

Działania Towarzystwa Irlandzko-Polskiego na przełomie 2014–2015 (licząc od walnego zgromadzenia 19 października 2014 r. do 8 listopada 2015 r.) to huczne wejście w kolejne 35-lecie Towarzystwa. W ciągu tego roku członkowie Towarzystwa w Dublinie i naszego nowego ośrodka w Cork sami zorganizowali ponad dwadzieścia imprez i wydarzeń kulturalnych. Przy wielu innych współpracowaliśmy lub też wspieraliśmy je naszym imieniem i reklamą.

W porządku chronologicznym wydarzenia zorganizowane lub zainicjowane przez IPS to:

- 19.10.2014 Roczne Walne Zgromadzenie Członków (AGM)
- 07.12.2014 Mikołajki w Towarzystwie Irlandzko-Polskim
- 10.01.2015 Spotkanie świąteczno-noworoczne w Domu Polskim
(wspólnie z POSK)
- 18.01.2015 Spotkanie Organizacji Polonijnych działających w Irlandii
- 24.01.2015 Tam gdzie da się żyć – screening of a movie (IPS Cork)
- 20.03.2015 Wystawa Artystyczna Mixed Media (2 miesiące)
- 20.03.2015 Spotkanie z profesorem Janem Miodkiem
- 21.03.2015 Barwy poezji: co łączy narody – wieczór poetycki
- 22.03.2015 Warsztaty malowania pisanek
- 22.03.2015 Adaptacja 'Zemsty' Aleksandra Fredry w wykonaniu grupy ARKAJANA
- 23.03.2015 Najlepsze momenty Short Film Festival "ODDALENIA" (POSK)

- 24.03.2015 Warsztaty tradycyjnych polskich wycinanek
- 25.03.2015 Wykład Pata Quigley pt. „Kazimierz i Constance Markiewicz – artyści na Ukrainie” w Cork.
- 25.03.2015 Warsztaty plastyczne z polskimi harcerzami (ZHP)
- 26.03.2015 Paweł Edmund Strzelecki – podróżnik, badacz, odkrywca, filantrop – prelekcja
- 27.03.2015 Polglish? Angielskie zwroty we współczesnej polszczyźnie
- 28.03.2015 Kazimierz i Konstancja Markiewicz: Dublin, który znali (piesza wycieczka po Dublinie)
- 29.03.2015 Odsłonięcie tablicy upamiętniającej Pawła Edmunda Strzeleckiego
- 14.06.2015 Jan Paweł II – „katalizator” przemian demokratycznych i upadku systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej – wykład, prezentacja i dyskusja
- 25.07.2015 Komitet IPS żegna konsula Wojciecha Dzięgiela.
- 31.07.2015 Jeremiah O'Donovan Rossa: irlandzki patriota i orędownik sprawy polskiej
- 06.09.2015 Spotkanie Organizacji Polonijnych w Domu Polskim w Dublinie
- 18.09.2015 Polska Nocy Kultury w Dublinie z Towarzystwem Irlandzko-Polskim w Domu Polskim
- 14.10.2015 Doroczna Wystawa Artystyczna Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (4 tygodnie)
- 18.10.2015 Wykład i dyskusja z przedstawicielem Narodowej Galerii Sztuki z Irlandii
- 26.10.2015 Koncert Chóru Kameralnego z Bydgoszczy (wspólnie z POSK)

Wiele spośród wyżej wymienionych wydarzeń zorganizowano w ramach Festiwalu Polska Éire 2015. Był to pierwszy taki festiwal w Irlandii, którego początki sięgają Nocy Kultury w Domu Polskim we wrześniu 2014 r., kiedy to Minister Aodhán Ó Ríordáin zaproponował zorganizowanie wydarzenia, które promowałoby integrację polsko-irlandzką. Członkowie IPS podchwycili ideę z entuzjazmem. Początkowo pomysł był prosty, spotkajmy się wokół tradycyjnej

polskiej kiełbasy na grillu. Wkrótce po tym zostaliśmy jako organizacja zaproszeni do rozmów w sprawie ewentualnego festiwalu polsko-irlandzkiego, do którego pretekstem miał być mecz piłki nożnej Polska-Irlandia w marcu 2015 r.

Minister Ó Ríordáin rozpoczął również rozmowy z Ambasadą RP w Dublinie, urzędem miasta Dublina i innymi instytucjami publicznymi. Został utworzony tzw. steering committee (komitet sterujący). Na pierwszych spotkaniach IPS reprezentowane było przez Jarosława Płacheckiego i Edytę Dolan, a podczas kolejnych członkiem komitetu koordynującego Festiwal była sama Edyta Dolan już jako nowy prezes Towarzystwa. Festiwal był szeroko komentowany w mediach polskich i irlandzkich, m.in. w Naszym Głosie¹, Irish Times², a także przez znanych polityków irlandzkich³.

W ramach Festiwalu Polska Éire 2015 nasze Towarzystwo wzięło udział i zainicjowało około piętnastu ze stu pięćdziesięciu wydarzeń, które odbyły się w Irlandii i w Polsce. Sukces był tak duży, że już w czerwcu 2015 r. Ambasada RP rozpoczęła prace nad stworzeniem komitetu koordynującego kolejny Festiwal 2016. Tym razem reprezentantem Towarzystwa została Joanna Piechota, członek komitetu zarządzającego IPS. Na początku 2015 r. komitet Towarzystwa podjął też decyzję przyjęcia do komitetu Krzysztofa Wolnego z Cork, co zapoczątkowało powstanie naszego oddziału w Cork.

Największym osiągnięciem Towarzystwa w okresie 2014/2015 było odsłonięcie tablicy ku czci podróżnika i odkrywcy Pawła Edmunda Strzeleckiego, który w latach głodu w Irlandii niósł pomoc dla około ćwierć miliona Irlandczyków. Pomysł pana Wojciecha Owsianowskiego z Poznania, działacza poznańskiego PTTK, aby upamiętnić wybitnego Polaka tablicą w Irlandii trafił do IPS po raz pierwszy na początku 2013 r. za pośrednictwem Ambasady RP w Dublinie. Do niej wysłany został inicjujący list z Urzędu Miasta Poznania wspieranego przez poznańską Fundację Kultury Irlandz-

¹ <http://ng24.ie/muzyczne-odcienie-poezji.html#more-11373>.

² <http://www.irishtimes.com/opinion/polska-%C3%A9ire-shows-irish-and-polish-have-many-links-but-who-has-the-best-potatoes-1.2152913>.

³ <http://www.ivanabacik.com/blog/2015/04/24/national-integration-strategy-motion-polska-eire/>.

kiej. Nasze Towarzystwo – ówczesny prezes Jarosław Płachecki, sekretarz Hanna Dowling, a także były prezes Towarzystwa Martin Reynolds zaangażowani byli w projekt od samego początku.

Jeszcze w grudniu 2014 r. na jednym z pierwszych zebrań komitetu przygotowującego Festiwal Polska Éire wspomniałam o tej inicjatywie, która z powodów technicznych, tj. remontu budynku domu handlowego Clerys została czasowo zawieszona. Dodatkową trudnością był także brak mianowania nowego Ambasadora RP oraz brak pozwoleń ze strony miasta Dublin. Inicjatywa natychmiast spodobała się Ministrowi Aodhán Ó Ríordáin oraz uczestniczącemu w spotkaniach grupy charge d'affairs Ambasady RP w Dublinie panu Piotrowi Rakowskiemu.

Prawdziwym przełomem w sprawie tablicy była moja rozmowa telefoniczna z Paraic Fallon, Senior Planner z Dublin City Council, dzięki któremu uzyskaliśmy oficjalne pozwolenia na zawieszenie tablicy. Prawie dwuletni impas został przełamany, a w dwa miesiące od stycznia 2015 r. do marca 2015 r. napisano polską wersję tekstu tablicy i następnie przetłumaczono ją na język irlandzki i angielski. Projekt tablicy został wykonany przez artystę plastyka Roberta Sobocińskiego. Szerzej o początkach projektu pisze również i w tym wydaniu Rocznika sekretarz p. Hanna Dowling.

Odsłonięcie tablicy było dla wszystkich wielką przyjemnością. To także podkreślenie faktu, że polskie ślady w Irlandii mają znacznie dłuższą historię i że jest to historia pozytywna. Wydarzenie było też okazją do zaproszenia wszystkich zainteresowanych życiem Strzeleckiego, w tym aż z dalekiej Australii. Marysia Thiele znakomicie opisała całe wydarzenie na portalu australijskiej Polonii, Puls Polonii⁴. Irlandzki radiowiec Paul Wright przygotował 45-minutowy dokument o postaci Pawła Edmunda Strzeleckiego⁵.

⁴ http://www.zrobtosam.com/PulsPol/Puls3/index.php?sekcja=1&arty_id=14423.

⁵ http://www.youtube.com/watch?v=c_j7NJHQOoE&feature=youtu.be.

Inne wydarzenia, w których w roku 2014/2015 uczestniczyłam jako Prezes Towarzystwa:

- Rozmowa w irlandzkim radiu Newstalk⁶
- Videoclip w serii „Gotuj z Ambasadą RP w Dublinie”, odcinek 3 – razem z Niamh Nestor z UCD gotowałyśmy pierogi⁷
- Dzień Polonii i Polaków za Granicą – Warszawa, kwiecień 2015 – przedstawiciel na Irlandię⁸
- Monitor Emigracji Zarobkowej – Bruksela 2015 – razem z Jarosławem Płacheckim. Brałam też udział w dyskusyjnym panelu „Bądź aktywny i integruj swoje środowisko”⁹

Na podkreślenie zasługuje także aktywność pozostałych członków komitetu Towarzystwa.

- 22.03.2015, wywiad Louise Denvir z Hanną Dowling, sekretarzem Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, na temat życia i pracy Pawła Strzeleckiego¹⁰
- 22.03.2015, wywiad z Patem Quigley, skarbnikiem Towarzystwa, na temat Kazimierza Markiewicza, polskiego artysty, męża Konstancji Markiewicz¹¹
- Październik 2015 – Jarosław Płachecki wydał kolejną, drugą edycję IPS Yearbook na rok 2013/2104. Trzecia już edycję trzymają Państwo w rękach!

Działalność w Towarzystwie Irlandzko-Polskim pozwala na spotykanie wielu ciekawych ludzi, a także stwarza znakomitą okazję do poznania kultury polskiej i irlandzkiej. Jesteśmy zawsze otwarci na Państwa propozycje nowych wydarzeń i imprez kulturalnych. Jestem przekonana, że nasze Towarzystwo czekają długie kolejne lata jakże fascynującej i pożytecznej działalności na rzecz polskiej i irlandzkiej społeczności Wyspy.

⁶ <http://irishpolishsociety.ie/history/events-video-archive/>.

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=sR9E8IRizLc>.

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=ecllpuHWmiQ>.

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=e3G6AAYFZ8Y&feature=youtu.be> (min 32:14)

¹⁰ 20150322_rteradio1-thehistoryshow-pawelstrze_c20747624_20747629_232_mp3.

¹¹ 20150322_rteradio1-thehistoryshow-whowascoun_c20747625_20747630_232_mp3.

Członkowie komitetu IPS w roku 2014/2015:

Edyta Jankowska (od kwietnia 2015 r. Edyta Dolan) – prezes

Jarosław Płachecki – wiceprezes

Hanna Dowling – sekretarz

Pat Quigley – skarbnik

Marysia Harasimowicz

Joanna Piechota

Krzysztof Kiedrowski

Deirdre Lennon

Jason Dolan

Trevor Rooney

Krzysztof Wolny (Chris) – od stycznia 2015 r.

*Raport przygotowany przez prezesa
Towarzystwa Irlandzko-Polskiego
Edytę Dolan*

Edyta DOLAN

**Raport ze spotkania organizacji polonijnych
w Domu Polskim w Dublinie
18 stycznia 2015 r.**

Miejsce:	Dom Polski
Organizator:	Towarzystwo Irlandzko-Polskie / Irish Polish Society (IPS)
Data:	18/01/2015
Czas spotkania:	15:30–18:30
Prowadząca:	Edyta Jankowska, Prezes Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (IPS)
Uczestnicy:	przedstawiciele 16 organizacji polonijnych
Goście specjalni:	p. Jacek Junosza Kisielewski, Dyrektor Departamentu Współpracy z Polonią i Polakami za granicą oraz Konsul p. Katarzyna Smoter
Sekretarze:	piszący: Joanna Piechota, Agnieszka Wieczorkowska, Beata Molendowska; nagranie: Robert Nowak

Prezes IPS, Edyta Jankowska, przywitała wszystkich zebranych, podziękowała za przybycie i poprosiła uczestników i gości o krótkie przedstawienie się. Następnie wiceprezes IPS, dr Jarosław Płachecki, odczytał skrót raportu z ostatniego spotkania organizacji polonijnych z 28/09/2014. Po tym nastąpiło wybranie sekretarzy spotkania (jak wyżej).

Edyta Jankowska poprosiła Dyrektora Kisielewskiego o zabranie głosu. Omawiane tematy:

- Emigracja i działalność organizacji polonijnych poza Polską. Szczególnie podkreślona została tu „polskość” i podtrzymywanie „kontaktu z Polską”. Dyrektor przedstawił pozycję Polski w stosunku do Irlandii, która przyjęła dużą liczbę polskich emigrantów w okresie poakcesyjnym. Dla Departamentu Współpracy z Polonią i Polakami za granicą istotne jest utrzymanie kontaktów z Polakami, zachęcanie ich do utrzymania kontaktu z krajem (również w swojej pracy zawodowej), zadbanie o swoją tożsamość.
- Konsultacje projektu rządowego programu współpracy z polską diasporą w latach 2015–2020. Informacje o programie zostały wysłane do wszystkich organizacji polonijnych i uwagi składane przez organizacje są uwzględniane i mają istotny wpływ na końcowy kształt programu. Dyrektor przedstawił przykłady przesłanych komentarzy, np. słowo ‘diaspora’ zostało odebrane przez większość organizacji polonijnych jako bardzo negatywne. W związku z tym słowo to nie będzie więcej używane. Oczywiście przesłano też komentarze pozytywne, co bardzo cieszy.
- Propozycja/sugestia od p. Kisielewskiego odnośnie do kolejnych spotkań organizacji polonijnych. Dyskusje mogą być swobodniejsze i mieć więcej sensu, jeśli podobne debaty odbędą się bez gości z rządu, takich jak p. Komołowski czy p. Kisielewski. Spotkania powinny mieć formę forum wymiany poglądów i informacji. Definitywnie została odradzona forma spotkań pod kontrolą organizacji parasolowej, która według Dyrektora raczej hamuje, niż pozwala rozwijać się organizacjom indywidualnie.
- Dialog międzypokoleniowy. Dyrektor podkreślił wagę dialogu międzypokoleniowego oraz fakt, iż zaangażowanie młodzieży jest bardzo istotne w uniknięciu konfliktu międzypokoleniowego. Ministerstwo bardzo cieszy się z faktu, iż „młodzież i dialog pokoleniowy” bardzo dobrze rozwija się w Irlandii w porównaniu z innymi krajami.

Zapytany, Dyrektor poruszył także temat dofinansowania szkół społecznych i SPK. Niestety w budżecie nie ma wystarczających

środków na dofinansowanie wszystkich szkół, dlatego też konieczne jest obciążenie rodziców, aby utrzymać równowagę.

Edyta Jankowska zaproponowała przejście do dyskusji sposobów dofinansowania organizacji – zaprosiła przedstawicieli organizacji do wypowiedzenia się, jak ich organizacje radzą sobie do tej pory, jakie napotykają problemy, co robią źle i przez to nie uzyskują środków, jakiej pomocy potrzebują. Przytoczyła przykład jednego z komentarzy IPS do programu rządowego: administracje krajów europejskich różnią się i warto by to wziąć pod uwagę.

Wojciech Białek podchwycił temat i zaproponował, aby rząd uwzględnił warunki, jakie istnieją w Irlandii i dostosował ustawę o finansach publicznych do jej (Irlandii) prostszych procedur. W tym celu zasugerowany został lobbing senatorów i posłów.

Jarosław Płachecki zapytał o metody dofinansowania projektów i zwrócił uwagę na archaiczność metod rozliczeń (konieczność pieczętek i dzielenia płatności na pół).

Joanna Wawrzyńska skomentowała, iż projekty polonijne robione są pod biznesy w Polsce. Edyta Jankowska zwróciła uwagę na to, iż wiele organizacji w Polsce przysyła maile z prośbą o wsparcie ich projektu, na które one składają prośbę o wsparcie finansowe z puli, która powinna iść na dotację dla Polonii. Wojciech Białek podkreślił, że takie listy intencyjne w jakiś sposób są pozytywną barierą. Jarosław Płachecki podał przykład wydarzenia dla Polonii w Dublinie, w którym uczestniczyli głównie pracownicy związków zawodowych w godzinach swojej pracy. Wyłącznie dwie – trzy osoby reprezentowały społeczność polonijną. Barnaba Dorda sprzeciwił się sugestii, jakoby uczestnicy tego wydarzenia byli opłacani za uczestnictwo w wydarzeniu. Ktoś inny zauważył, że nie chodzi tu o zarzut, iż osoby te były za to opłacane, ale że dofinansowano projekt, który miał być skierowany do Polonii, a jego odbiorcy byli zupełnie inni.

Marta Szutkowska powiedziała, iż organizacje zmuszone są do 'wymyślania' projektów na proste potrzeby, np. zakup książek. Zaproponowała, aby obok projektowej formuły znalazła się prostsza forma ubiegania się o dofinansowanie, gdyż obecne warunki jedynie zniechęcają. Zaapelowała również o to, aby osoby, które zakładają szkoły otrzymywały więcej pomocy.

Tomasz Wybranowski zabrał głos, krytykując obecne podejście rządu twierdzeniem, iż rząd sankcjonuje fikcję. Podkreślił fakt, że największym sukcesem Polonii jest to, że współpracujemy ze sobą. Niestety brakuje jakiegokolwiek nadzoru ze strony polskiego rządu, a otrzymywane wsparcie jest zdecydowanie większe ze strony lokalnych biznesów.

Agnieszka Wieczorkowska zaproponowała, aby harcerze byli bardziej uwzględniani w dystrybucji środków, gdyż propagują oni niestandardowe formy nauczania języka polskiego poza tzw. „ławką szkolną”.

Dyrektor Kisielewski wysłuchał wszystkich powyższych argumentów i odniósł się do krytyki, przypominając, iż reguły są takie same dla wszystkich Polaków, również tych mieszkających w Polsce. Niestety obywatel Polski ma niższe GDP od obywatela krajów zachodnich, stąd też niższe dofinansowania. Dyrektor zwrócił uwagę na dwa sposoby dofinansowania:

1. Konkurs – współpraca z organizacjami pozarządowymi z Polski

Duży konkurs dotacyjny ogłaszany w październiku (na chwilę obecną pula budżetowa na dofinansowanie to 60 mln zł, a zgłoszonych jest ok 430 wniosków). Decyzje zostają podjęte w lutym. Lista ponad 100 organizacji pozarządowych, z którymi można podjąć współpracę znajduje się na stronie Ministerstwa Spraw Zagranicznych w zakładce Polonia. Według zasad konkursu organizacja pozarządowa znajdująca się w Polsce może przeznaczyć na swoje wydatki administracyjne do 10% uzyskanej kwoty. Reszta (90%) powinna trafić do bezpośredniego beneficjenta, czyli organizacji polonijnej poza granicami Polski. Organizacje mają prawo interesować się tym, na co zdobyte fundusze zostały przeznaczone. Organizacje, które same radzą sobie z rozliczeniami mogą mieć własnego przedstawiciela w Polsce i tym sposobem 10% trafia z powrotem do organizacji.

2. Drugim sposobem dofinansowania są fundusze przyznawane przez konsulat. W celu ułatwienia współpracy z firmami/dostawcami usług konsulat jest w stanie wysłać zobowiązanie o zapłacie do firm, od których organizacja polonijna nabywa usługi/produkty i firmy te po wykonaniu usługi mogą wysłać rachunek bezpośrednio

do konsulatu. Niestety w tym wypadku dofinansowania nie można wypłacić zaliczki.

Ułatwieniem jest, że od 1 stycznia 2015 r. decyzją szefa placówki dyplomatycznej można otrzymać do 30% środków z puli na działania bieżące (tylko do 500 euro). W tym przypadku konsulat prowadzi tabelkę z informacją, na co te środki zostały przeznaczone, np. zakup książek można zdecydowanie finansować z tej puli.

Barnaba Dorda zwrócił uwagę, że MSZ nie przyznaje środków finansowych na koszty administracyjne i przez to organizacje polonijne nie mają możliwości zatrudnienia pracowników na etat.

Dyrektor Kisielewski wyjaśnił, że np. Wspólnota Polska zatrudnia pracowników etatowych, np. prawników, więc jest to możliwe.

Wojciech Białek zauważył, że Wspólnota Polska (WP) nie publikuje transparentnych informacji o tym, komu środki są przyznawane. Dyrektor Kisielewski zgodził się, iż jest to poważny postulat (informacje takie powinny być jawne) i poinformował, że rząd ma wgląd w pracę WP, jak również prowadzi monitoring finansowanych organizacji, aby utrzymać odpowiedni standard.

Na zapytanie o skład członków Komisji Decyzyjnej konkursu dotacyjnego Dyrektor odpowiedział, że skład zostanie opublikowany 27 lutego 2015 r.

O godzinie 17 rozpoczęło się godzinne spotkanie uczestniczących organizacji polonijnych bez obecności przedstawicieli rządu.

Edyta Jankowska wszczęła dyskusję na temat zbliżającego się tygodnia polsko-irlandzkiego, który będzie miał miejsce w marcu. Wszystkie organizacje polonijne są zapraszane do wzięcia udziału i w miarę możliwości zorganizowania różnych wydarzeń. Organizacje proszone są o podanie szczegółów swoich wydarzeń do końca stycznia (planowane jest opublikowanie broszury informacyjnej).

Agnieszka Wieczorkowska, mówiąc o wkładzie Forum Polonii, potwierdziła, iż celem Forum Polonia nie jest zrzeszenie organizacji polonijnych. Została poproszona o zawarcie tego faktu w swojej wypowiedzi. W pewnym momencie Barnaba Dorda został zapytany, czy w imieniu organizacji polonijnych działających w Irlandii odebrał nagrodę z rąk prezydenta RP i z jakiego upoważnienia wystąpił. Barnaba odpowiedział, że nie reprezentował organizacji

polonijnych i że nagrodę odebrał z upoważnienia Szkoły Liderów Polonijnych.

Piotr Czyżewski zaproponował, aby festiwal w marcu wpisać na listę naszych tradycyjnych wydarzeń kulturalnych w Irlandii.

Wojciech Białek podzielił się informacją, iż z gabinetu ministra został wysłany okólnik do urzędów miasta na temat tygodnia polsko-irlandzkiego z prośbą o wsparcie wszystkich organizujących wydarzenia i organizowanie wydarzeń własnych.

Beata Molendowska: festiwal jest szansą na wpisanie się Polonii w kalendarz wydarzeń kulturalnych, co służy promocji i integracji Polonii.

Robert Nowak: festiwal może być dobrą okazją do zweryfikowania organizacji polonijnych naprawdę aktywnych na terenie Irlandii.

Piotr Czyżewski: propozycja kolejnego spotkania już w czerwcu – maju, na którym to spotkaniu można byłoby porozmawiać o integracji i podsumować marcowy tydzień polsko-irlandzki.

Pani Konsul i Pan Dyrektor Kisielewski wrócili na spotkanie. Zapytano ich, czy możliwe będzie uzyskanie dofinansowania do wydarzeń podczas festiwalu polsko-irlandzkiego w nowym, przyspieszonym trybie (decyzją szefa placówki dyplomatycznej). Odpowiedziano, iż ponieważ festiwal jest traktowany jako całość, a nie jako poszczególne wydarzenia oddzielnie, budżet przekroczyłby dozwolone 500 euro, które jest maksymalną kwotą w ramach trybu przyspieszonego. Niemniej Dyrektor Kisielewski obiecał, że ze względu na rangę festiwalu ministerstwo przypatrzy się możliwościom jego specjalnego dofinansowania. Do końca stycznia organizacje mają czas, aby składać do konsulatu aplikacje o dofinansowanie festiwalu przez MSZ.

Spotkanie zakończono podziękowaniami i wspólnym zdjęciem.

Podsumowanie postulatów uczestników spotkania

- Zniesienie biurokracji w związku z ubieganiem się o fundusze z Polski.
- Wysłuchanie skarg nauczycieli odnośnie do formułowania projektów na cele edukacyjne (potrzebny jest uproszczony sposób dofinansowywania projektów).

- Większy nadzór Ministerstwa podczas organizacji imprez kulturalnych lub edukacyjnych.
- Umożliwienie składania do Ministerstwa wniosków o dotacje przez organizacje, które nie są ani organizacjami kulturalnymi, ani organizacjami edukacyjnymi (np. szkoły).
- Apel o zaangażowanie w tydzień polsko-irlandzki 21–29 marca 2015.
- Materiały promocyjne o Polsce (jak je zdobyć?).
- Propozycja kursu/szkolenia nt. zarządzania projektami.
- Organizacja kolejnego spotkania organizacji polonijnych.

W sprawie kolejnego spotkania organizacji polonijnych ustalono, co następuje:

Termin:	Niedziela, 24 maja 2015 r.
Miejsce:	Dom Polski, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2
Organizator:	Polska Macierz Szkolna
Goście specjalni:	Brak
Komitety Organizacyjny:	Marta Szutkowska-Kiszkziel, Piotr Czyżewski, Robert Nowak i Joanna Piechota

*Raport został sporządzony przez Edytę Jankowską (Prezes
Towarzystwa Irlandzko-Polskiego) na podstawie
dostarczonych notatek dwóch sekretarzy spotkania:
Joanny Piechoty i Beaty Molendowskiej*

Agnieszka WIECZORKOWSKA
Jarosław PŁACHECKI

Raport ze spotkania organizacji polonijnych w Domu Polskim w Dublinie 6 września 2015 r.

Data: 06.09.2015
Miejsce: Dom Polski w Dublinie, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2.
Uczestnicy: przedstawiciele organizacji polonijnych w Irlandii (19 osób reprezentujących m.in. organizacje polonijne, media, szkoły). 11 osób uprawnionych było do głosowania – jedna organizacja – jeden głos.
Przewodnicząca spotkania: Pani Marta Szutkowska-Kiszkiel (Polska Macierz Szkolna w Irlandii).
Protokolanci: Agnieszka Wieczorkowska (FP/ZHP), Jarosław Płachecki (IPS).

Agenda spotkania:

- Festiwal Polska Eire 2015 – podsumowanie działań Polska Eire 2015, plany na rok 2016.
 - Kierunki rozwoju organizacji polonijnych.
 - Inne sprawy.
1. Wybór protokolantów i przyjęcie agendy.
 2. Głosowanie nad propozycją Pana Wojciecha Białka (Centrum Together-Razem) dotyczącą organizacji kolejnego spotkania organizacji polonijnych w Cork (odczytano list pana Wojciecha Białka).

Wniosek został przyjęty (za 6 uczestników, 4 osoby przeciw, 1 wstrzymująca się). W głosowaniu wzięło udział 11 uprawnionych organizacji i osób.

3. Podsumowanie działań i doświadczeń organizacji polonijnych przy organizacji Festiwalu Polska Eire 2015.

Festiwal Polska Eire odbył się w marcu 2015 roku. Przez uczestników spotkania i organizacje włączone w jego realizację został oceniony bardzo pozytywnie. Różnego rodzaju przedsięwzięcia organizowane przez organizacje polonijne w całej Irlandii dały możliwość do integracji polsko-irlandzkiej. Były to m.in. takie wydarzenia, jak czytanie legend w miejskich bibliotekach, wydarzenia kulturalne i naukowe (seminaria), kiermasze, warsztaty rękodzieła, rodzinne festyny, spotkania artystyczne i autorskie, koncerty i pokazy oraz mecze piłki nożnej.

- Uczestnicy spotkania podkreślali, że przy organizacji festiwalu preferowane jest wsparcie i partnerstwo ze stroną irlandzką.
- Promocja Festiwalu Polska Eire 2015. Skuteczną metodą promocji była dystrybucja ulotek informujących o danym wydarzeniu wśród lokalnej społeczności. Zakładki do książek były bardzo popularnym nośnikiem informacji na temat Festiwalu. Broszura informacyjna dot. Polska Eire zawierała nieaktualne informacje. Zgłoszono propozycję, aby przygotować na przyszłość ulotki, materiał promocyjny na temat sławnych Polaków.

Podczas spotkania zreferowano spotkanie Rady Programowej Festiwalu Polska Eire 2016, którego członkami są przedstawiciele organizacji polonijnych w Irlandii, a który został powołany do życia 1 września 2015 roku przez Ambasadora RP w Irlandii – Pana Ryszarda Sarkowicza.

Postanowienia Rady Programowej Polska Eire 2016:

- Cel festiwalu Polska Eire 2016 – integracja Polaków i Irlandczyków. Z uwagi na 100 rocznicę powstania wielkanocnego w 2016 roku w Irlandii dodatkowym celem festiwalu Polska Eire 2016 jest pokazanie dróg Polaków i Irlandczyków do niepodległości.

- Proponowana data festiwalu to 20–22 maja 2016 roku.
- Każda polonijna organizacja i polonijni aktywiści są bardzo mile widziani we współpracy w ramach festiwalu Polska Eire 2016.
- Kontekst irlandzki – czekamy na utworzenie Rady po stronie irlandzkiej, przedstawiciele Rady wystąpili o spotkanie z Ministrem O'Riordanem i czekają na możliwy termin.
- Środki finansowe – termin składania wniosków do Wydziału Konsularnego Ambasady RP przez organizacje polonijne to 15 września br. Środki z funduszy polonijnych zarządzanych przez Wydział Konsularny to pierwsze źródło finansowania działań w ramach festiwalu. Drugie to środki z budżetu placówki w ramach dyplomacji publicznej i kulturalnej, które będą znane najwcześniej pod koniec roku. Organizacje polonijne w Irlandii zachęcane są do zwracania się do podmiotów lokalnych w sprawie współfinansowania projektów w ramach Festiwalu Polska Eire 2016 (City Councils etc.).
- Logo Festiwalu Polska Eire 2016 – wszyscy są zobowiązani wykorzystywać logo festiwalu przygotowane przez Ambasadę RP (obowiązujące w 2015 roku).
- Strona internetowa www.polskaeirefestival.com – jest właśnie w budowie.
- Organizacje polonijne mogą zgłaszać planowane działania w ramach Festiwalu Polska Eire 2016.
- Zostanie stworzony list polecający na temat Festiwalu Polska Eire 2016, aby zachęcać organizacje Irlandzkie do partnerstwa w ramach projektu.

Postanowienia, wnioski i zapytania uczestników spotkania organizacji polonijnych w Domu Polskim:

- Zasugerowano, aby propozycje Rady Programowej Festiwalu Polska Eire 2016 były szerzej omawiane z innymi organizacjami polonijnymi w Irlandii.
- Zaproponowano, aby Irish Polish Society wystąpiło o środki finansowe do ministerstwa do spraw integracji na realizację działań w ramach Festiwalu Polska Eire 2016 realizowanych przez inne organizacje polonijne.

- Zapytano, czy Rada Programowa Festiwalu Polska Eire 2016 może wystąpić o fundusze do ministerstwa na realizację jednego przedsięwzięcia centralnego.
- Zaproponowano, aby Rada Programowa Festiwalu Polska Eire 2016 założyła konto bankowe i wystąpiła o środki finansowe na realizację działań organizacji polonijnych w ramach festiwalu.
- Zapytano o budżet Rady Programowej Festiwalu Polska Eire 2016 i koszt prowadzenia strony internetowej.
- Portal Internetowy www.irlandia.ie zgłosił, że pragnie być patronem medialnym festiwalu Polska Eire 2016.
- Zasugerowano, aby dowiedzieć się, jak dni kultury polskiej organizowane są przez Polonię na całym świecie.

Wszystkie zapytania i wnioski zgłoszone podczas spotkania zostaną przesłane do Pani Gabrieli Tomkiel z Ambasady RP.

Podsumowanie działań w ramach Festiwalu wywołało ożywioną dyskusję. Część uczestników spotkania wyraziła swoją dezaprobatę co do sposobu wydatkowania pieniędzy przez organizatorów i metod planowania Festiwalu. Dotyczyło to zwłaszcza konstruowanej strony internetowej i – zdaniem rozmówców – pomijania mediów polonijnych.

4. Z uwagi na ograniczone ramy czasowe spotkania i wagę poruszanej tematyki, tj. Festiwalu Polska Eire, zaproponowano, aby podczas kolejnego spotkania organizacji polonijnych w Irlandii poruszyć takie zagadnienia, jak:
 - kierunki rozwoju organizacji polonijnych w Irlandii,
 - próba zdefiniowania terminu „organizacja” i kryteriów uczestnictwa w kolejnych spotkaniach;
 - określenie celów i formy spotkań organizacji polonijnych w Irlandii;
 - propozycje dot. współpracy Ministerstwa Spraw Zagranicznych z Polonią i Polakami za granicą.
5. Termin kolejnego spotkania – czerwiec 2016 r. Miejsce – Cork, organizator – Centrum Together-Razem.

6. Ustalono, że nie ma potrzeby powoływania odrębnego Komitetu Organizacyjnego, a całością spraw, przy medialnym i logistycznym wsparciu zainteresowanych stron, zajmie się Together – Razem z Cork.

Raport nie jest zapisem stenograficznym, a jedynie skrótem najważniejszych myśli i postanowień, które zapadły podczas spotkania organizacji polonijnych.

*Protokół sporządzili: Agnieszka Wieczorkowska (FP/ZHP)
i Jarosław Płachecki (IPS).*

Edyta DOLAN

**Prezesi Towarzystwa Irlandzko-Polskiego
w latach 1979–2016**

**Irish Polish Society Chairpersons
in years 1979–2016**

1979/80 Jan Kamiński
1980/81 John O'Donoghue
1981/83 Maciej Smoleński
1983/85 Janina Lyons
1985/86 Maura Culligan
1986/87 Maciej Smoleński
1987/90 Henryk Lebioda
1990/91 Krystyna Dobrzyńska-Cantwell
1992/93 Helena Johnston
1993/95 Henryk Lebioda
1995/98 Maciej Smoleński
1998/00 Grzegorz Jarocki
2000/04 Helena Johnston
2004/07 Patrick Quigley
2007/08 Helena Johnston
2008/09 Sebastian Wideł
2009/11 Martin Reynolds
2011/12 Anna Szewc
2012/14 Jarosław Płachecki
2014/16 Edyta Dolan

IRISH POLISH SOCIETY DOCUMENTS & CORRESPONDENCE

Rules of the Polish House (English version)

Rules of the Polish House

The Polish House is a house pertaining to all things related to the Polish people.

The Polish Social and Cultural Association (POSK) and the Irish Polish Society (IPS) are organisations working in the Polish House based on the principles of equal responsibility, partnership and mutual understanding.

The Polish Emblem and the portrait of Pope John Paul II, which are national symbols, are permanent features of the main room and must not be removed at any time.

The left side of the notice board is for the use of POSK and the right side for the use of the IPS. Only notices are to be displayed on it.

The maximum number of people attending an event cannot exceed 100.

After every event the House has to be restored to its original state by the organiser of the event.

Decorative elements removed/taken down for the duration of the event are to be returned to their rightful place within 2 weeks.

Works of art and other exhibits, which are not the property of the Polish House, have to be removed after the exhibition/event within 2 weeks.

In order to comply with fire safety regulations nothing must be hung on the on the windows or curtains.

The Polish House is not a house for conducting private business, or private parties and meetings. All activities undertaken by both organisations are to be for all the members and friends of both organisations.

Persons who are in a state of drunkenness are not permitted entry to the Polish House.

POSK and IPS are to remove all paper and bottles after each event.

When filling the black rubbish bags in the kitchen please ensure that nothing wet or leaking is put into them.

Ognisko Polskie, 2012

*Rules of the Polish House (Polish version)***Regulamin Domu Polskiego**

Dom Polski jest miejscem spotkań o charakterze polonijnym.

Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny (POSK) i Towarzystwo Irlandzko-Polskie (TIP) są organizacjami działającymi w Domu Polskim w oparciu o zasady współodpowiedzialności, partnerstwa i wzajemnego zrozumienia.

Godło Polski, obraz Papieża Jana Pawła II i obraz Tadeusza Kościuszki jako elementy wystroju mające związek z podtrzymywaniem i pielęgnowaniem tradycji i kultury polskiej stanowią stałe wyposażenie sali i możliwe jest ich zdjęcie tylko w szczególnych przypadkach.

Lewa strona tablicy ogłoszeń należy do POSKu, prawa strona do TIPu. Na tablicy tej umieszczane są tylko ogłoszenia.

Maksymalna ilość osób na imprezie nie może przekroczyć 100.

Po każdej imprezie Dom ma być przywrócony do stanu pierwotnego przez organizatora danej imprezy.

Elementy wystroju sali wyniesione /zdjęte tymczasowo na daną imprezę muszą wrócić po jej zakończeniu na swoje stałe miejsce w terminie do jednego tygodnia.

Dzieła sztuki i inne eksponaty nie będące własnością Domu Polskiego muszą zostać zabrane z sali po zakończeniu wystawy / imprezy w terminie do jednego tygodnia.

Odpowiedzialność finansową za wszelkie uszkodzenia, np. ścian po wystawie ponosić będzie organizator danej imprezy.

Ze względu na wymogi regulaminu przeciwpożarowego nie wolno nic dowieszać na oknach i firanach.

Dom Polski nie jest miejscem na prywatny biznes, na prywatne zabawy i spotkania. Wszelka działalność obydwu organizacji jest podejmowana z myślą o wszystkich i dla wszystkich członków i sympatyków obydwu organizacji.

Osoby będące pod wpływem alkoholu lub innych substancji odurzających nie mają prawa wstępu do Domu Polskiego.

POSK i TIP po każdej imprezie odpowiedzialne są do zabrania ze sobą opakowań papierowych i szklanych.

Przy napełnianiu czarnego pojemnika na śmieci w kuchni należy zwrócić szczególną uwagę, by nie wkładać rzeczy mokrych i ciekących.

Ognisko Polskie, 2012

*IPS Commentary on the Program of co-operation between the Polish government
and the Polish Diaspora in years 2015–2020 (15th December 2014)*

**Komentarz do Konsultacji projektu Rządowego programu współpracy
z polską Diasporą**

Dublin, grudzień 2014r.

Szanowni Państwo,

Po przeczytaniu "Rządowego programu współpracy z polską diasporą w latach 2015-2020" chcielibyśmy przedstawić poniżej kilka uwag.

W punkcie I.1.1, podpunkt "Kategorie. Polscy migranci po akcesji 2004r. korzystający ze swobody przepływu osób w Unii Europejskiej" wartym może być zauważenie, że część osób opuściła Polskę również z powodu tzw. wykluczenia społecznego (mowa tu zwłaszcza o mniejszościach seksualnych). Dodatkowo, niewystarczającym wydaje się stwierdzenie jakoby potencjał mobilizacyjny grupy migrantów po 2004r jest ograniczony wyłącznie ze względu na "słabą pozycję zawodową, ekonomiczną i społeczną." Wydaje nam się, że brak zaangażowania nowych migrantów wynika z innych potrzeb życiowych tej grupy. Bardzo często migranci ci pochodzą z generacji społeczeństwa konsumpcyjnego, znacznie bardziej nastawionego na potrzeby wyłącznie swoje, tudzież najbliższej rodziny.

Punkt I.1.2 "Liczebność i rozmieszczenie" przywołuje wiele statystyk bez poparcia ich materiałem źródłowym. Wszystkie liczby są interesujące, niemniej należy dodać im wiarygodności.

Punkt I.1.3, podpunkt "Rola młodzieży w dobie rewolucji informatycznej". Sprawa bliska naszemu Towarzystwu, które ma przywilej, ze względu na swoją już 35-letnią egzystencję, wspólnego współpracowania emigracji i Polonii tak starszej, jak i tej z ostatnich lat. Bardzo nas cieszy poruszenie tego aspektu w dokumencie.

Punkt II.2. Obiecywane jest tu (ostatni podpunkt) racjonalne gospodarowanie środkami budżetowymi przeznaczonymi na współpracę z polską diasporą. Chcielibyśmy, aby rzeczywiście większą uwagę zwracano na to, które instytucje wspomniane wyżej środki otrzymują. Jeśli środki mają być przeznaczane na działalność Polaków za granicą, to właśnie organizacje polonijne, usytuowane poza ojczyzną, powinny większość tych środków

otrzymywać, by wykorzystywać je na zaspokajanie realnych potrzeb migrantów. Nie powinny takich środków otrzymywać organizacje, których baza jest w Polsce i które nic z migrantami wspólnego nie mają, a jedynie sytuację migracyjną wykorzystują do pozyskiwania funduszy poprzez wymyślanie zbędnych projektów.

Zauważyć należy także, że administracja w wielu krajach europejskich (Irlandia przykładem) jest o wiele prostsza i dobrym pomysłem byłoby dopasowanie do danego kraju procesów administracyjnych przy rozdzielaniu i rozliczaniu środków finansowych dla organizacji spoza Polski.

Komentarze dodatkowe:

Proponowane popularyzowanie możliwości osiedlenia się w Polsce i motywowanie do powrotów będzie nieskuteczne jeśli nie będą za pomysłami szły konkrety, np. dobrze płatne oferty pracy. Na dzień dzisiejszy, lepiej wydany budżet to wspieranie działań organizacji i szkół polonijnych poza granicami Polski. Zwiększyć powinna się też dwustronna komunikacja pomiędzy rządem i tymi organizacjami. Organizacje, szkoły i stowarzyszenia bardzo często działają na zasadzie wolontariatu, bez własnych, lub z bardzo ograniczonymi własnymi środkami budżetowymi. Przedstawiciele rządu mogliby sugerować konkretne projekty do realizacji przez te organizacje i zapewniać na nie środki, zyskując jednocześnie pewność, że zadania zrealizowane będą przez kompetentne organizacje znające realia danego państwa.

Mamy nadzieję, że nasze uwagi wspomogą owocne ukończenie dokumentu.

Z pozdrowieniami,

Edyta Jankowska
Prezes

Irish Polish Society
Towarzystwo Irlandzko-Polskie

www.irishpolishsociety.ie

Planning Permission for Plaque on Cleary's Building (5 February 2015)

Cornhairle Cathrach
Bhaile Átha Cliath
Dublin City Council

An Roinn Pleanála, Maoine, Fiontalochta & Forbairt Eacnamaíochta,
Bloc 4, Urlar 3, Oifigí na Cathrach, An Ché Adhmaid, Baile Átha Cliath 8

Planning, Property, Enterprise & Economic Development Department,
Block 4, Floor 3, Civic Offices, Wood Quay, Dublin 8

T. 01 222 2151 F. 01 222 2830 planning@dublincity.ie

5th February 2015

Ms Edyta Jankowska
Chairperson
Irish Polish Society
www.irishpolishsociety.ie

RE: Plaque on Cleary's Building at Sackville Street in honour of Pawel Edmund Strzelecki

Dear Edyta,

I refer to your recent email correspondence in relation to the above proposal. It is noted that time is of the essence in relation to the proposed erection of the plaque on a column on Sackville Place of the Cleary's Department Store. It is acknowledged that Mr. Pawel Edmund Strzelecki lived nearby on Sackville Street and provided significant service to Ireland and its people during 1847-1849 at the time of the Great Famine (1845-1849).

I understand that the proposed plaque in honour of Mr. Strzelecki is fully supported by Cleary's (owners of the building) and is to be situated at ground floor level on the second stone column on Sackville Place in a similar position and height on that column to the existing Cleary's' name plaques on the columns on both O'Connell Street and Sackville Place. I note that the dimensions and materials of the plaque are similar to those of the existing Cleary's plaques and that the proposed plaque would be placed on a column with no Cleary's plaque on Sackville Place, situated between two columns with plaques.

Having regard to the above, it is considered that the works would come within the meaning of Section 4(1)(h) and Section 57 of the Planning and Development Act 2000 (as amended) and would not materially affect the character of the Protected Structure and therefore would not require planning permission, when carried out in line with best conservation practice under the supervision of an appropriately qualified architect and in accordance with the requirements of the Conservation Section of the Planning Department.

The Planning Department support the proposed erection of the plaque as agreed.

Paraic Fallon | Senior Planner | Conservation Section

Phone: +353 1 222 2474 Email: paraic.fallon@dublincity.ie

Program of events in the Polish House during Polska Éire 2015 Festival**Program of events in the Polish House during PolskaÉire 2015 Festival****Meeting with professor Jan Miodek**

On Friday the 20th at 15:30 you are invited to a meeting with a famous Polish linguist professor Jan Miodek. Admission is free. The meeting will be mostly in Polish but we will have a translator available. The event will be recorded by the Polish television station TVP Polonia, program Słownik polsko@polski

Venue: The Polish House, 20 Fitzwilliam Place Dublin 2

Colors of poetry that connects nations...

On 21st of March at 18:00 you are invited to a poetry reading evening as part of the Festival PolskaÉire 2015

Poetry will be read by

- Sylwia Malinowska (poet),
- Sofie Monika Swatek (poet, artist, owner of In Spire gallery),
- Tomasz Wybranowski (poet, *literat*, publicist, journalist),
- Przemysław Łozowski (musician, conductor, instrumentalist),
- Matthew Crofton (aficionado of Polish language and culture),
- Zosia Kuczyńska (Polish person born in England and studying in Ireland).

Between the poetry readings, Tamara Niekłudow (see photo), a Polish pianist living and studying in Dublin, will perform.

We will read the work of poets associated with both Ireland and Poland.

Admission is free.

Venue: The Polish House, 20 Fitzwilliam Place Dublin 2

Program of events in the Polish House during PolskaÉire 2015 Festival

Egg Painting Workshop

This workshop will briefly introduce traditional Egg Painting and then allow the participants to try their hand at creating their own decorative eggs.

Date and Time: Sunday Sun 22 March from 15:00 to 16:20

Venue: The Polish House, 20 Fitzwilliam Place Dublin 2

Details:

- This workshop is free and open especially to children and teens aged 6 - 14.
- All children/teens must be accompanied by an adult.
- Maximum number of participants is 20.
- There is no pre-booking, first come first served.
- Basic materials for egg painting will be provided including paints, brushes, eggs, traditional and modern designs for decorating the egg.
- Tea, coffee and juice, will be available to all.

Please bring an old T shirt to cover your clothes, or an apron and optionally bring:

- Your own designs for egg painting and brushes.
- Examples of painted eggs.

Contact name and number: Marysia 087 685 3452

"Revenge" by Aleksander Fredro

On Sunday, 22nd of March 2015, at 18:00 the music and theatre group ARKAJANA will entertain you with an adaptation of "Revenge" by Aleksander Fredro, directed by Piotr Pietraszek.

Venue: Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2

Admission free.

The concept of this play came about when the writer found some documents which revealed a fierce dispute between the previous owners of his wife's castle. The aftermath of the dispute resulted in the eventual marriage of the owners' children to each other.

In a comedic way, "Revenge" describes the people's flaws and frailties, provides the audience with excitement, laughter, and fun! Witty ripostes, surprising twists and lots of phrases which are now common Polish language, are just some aspects

Irish Polish Society

Program of events in the Polish House during PolskaÉire 2015 Festival

to be enjoyed while experiencing this classical Polish play. We look forward to welcoming all people from all nations to experience our Polish culture!

ARKAJANA was established at the Jesuit Church in Dublin and is made up of a variety of talented group of people. Our objective is to spread Polish culture and tradition in the spirit of Catholic values, to promote the integration of the Polish community in Ireland and to share our national culture with others.

ARKAJANA have had several different music and poetry performances including one for the canonisation of Pope John Paul II and another for the Warsaw Uprising. At the end of last year ARKAJANA presented the play "Ghosts" by Adam Mickiewicz and directed by Jola Dzumyk.

Best of Short Film Festival "ODDALENIA"

On the 23rd of March at 18:00 you are welcome to join us for a screening of the best short films featured in the festival to date..

Venue: Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2
Admission is free

The Short Film Festival ODDALENIA was originally intended to be a once off event promoting short film "Second Funeral" directed by Dawid Ciślak. Due to the popularity of the festival amongst creators and the audience and with help of the POSK committee, volunteers and the Embassy of Poland SFF ODDALENIA has grown into an annual event since 2009.

This year The Polish Social & Cultural Association in Dublin is preparing another, 7th competition of Short Film Festival ODDALENIA 2015. The final will happen on the 13th of June in the Polish House. The aim of SFF ODDALENIA 2015 is integration of the film creators beyond borders. More on www.poskdublin.org

We are waiting for your films and welcoming you to join us on Monday.

Traditional Polish Paper Cutting Workshop

On Tuesday the 24th at 18:00 you are invited to participate in a traditional Polish paper cutting workshop and find out a little bit about the history of this tradition.

Venue: Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2
Admission is free

Irish Polish Society

Program of events in the Polish House during PolskaÉire 2015 Festival

Polish Scouts open day and art classes

Scout Group SMARTusie - Polish Scouting Association invites children to a Polish Folk Arts Workshop. The meeting will take place at 16:00 on Wednesday, 25th of March in the Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2. All welcome. Admission is free.

Paul Edmund Strzelecki - world traveller, explorer, scientist, humanist. His life and work during The Great Famine

Thursday, 16th March at 18:30.

Venue: Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2. Admission is free

This talk will cover:

- Strzelecki's life in Poland 1797-1831 circa (Strzelecki family social background, his childhood, education, first jobs, Adyna Turno love story, Sapieha dispute);
- His travels (France, England, America, Australia);
- Strzelecki's activities in Australia (exploration of Australia, discoveries, Mount Kosciuszko, etc);
- His return to Europe in 1843;
- His two years in Ireland during the Great Irish Famine.

Hanna Dowling who will lead the talk told us why and where she became interested in the life and work of P.E. Strzelecki.

"Many years ago I learned that the highest mountain in Australia, Mount Kosciuszko, had been ascended and named by a Polish explorer. However, at that time I did not know about Strzelecki's involvement in the humanitarian relief during the Great Irish Famine. In advance of EU enlargement and the second referendum on Nice Treaty in Ireland, in 2002, we (the Irish Polish Society) organized several events to support Irish 'yes' vote. The Nice Treaty was necessary for Poland's entry into the EU. As good publicity the IPS was looking for Irish-Polish links; there was a lot about Ireland in the Polish press and Gazeta Wyborcza published a short article about Strzelecki. Also the Irish Ambassador to Poland at that time, Mr Patrick McCabe, wrote about him. I found this Irish-Polish connection very interesting and started to read about Strzelecki's fascinating life and personality. I also contacted a Polish Catholic organisation in Australia and got from them extremely interesting material."

Program of events in the Polish House during PolskaÉire 2015 Festival

POLGLISH?

'Polglish? English words in the contemporary Polish'.

Friday, 27th March at 18:00.

Venue: Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2

Admission is free

Polglish or Polglish, it is a term describing the product of mixing Polish- and English-language elements within one phrase. This practice is a common phenomenon among persons bilingual in Polish and English, or among Polish diasporas living in an English-speaking environment. Recently, however, we observe more and more cases of such mixing of Polish and English in press and advertisement in Poland, thus among the native speakers of Polish. In this talk, we will examine some examples of lending and adapting English words in the contemporary Polish.

Lecture will be given by Dr Aneta Stępień from Trinity College.

Dr Aneta Stępień is a lecturer and coordinator of Polish Studies in the Department of Russian and Slavonic Studies in Trinity College. She is lecturing in many subjects about Polish culture, Polish language, she is a lecturer at Business and Polish courses and European Studies and Polish course. She is also a lecturer of graduate and bachelor grades in European studies, cultural studies and comparative and postmodern literature.

Casimir and Constance Markievicz: the Dublin they knew (guided walk), Saturday 28th of March 10:30

Casimir & Constance Markievicz lived together in Dublin from 1903-1913. The walking tour on 28 March will begin at Connolly Books, Temple Bar, at 10.30 and proceed to Parnell Square via locations connected with their lives and art. The walk will be about an hour and a half. The route takes in many points of historic interest from Capel Street to Kings' Inns, the Rotunda Hospital & the Hugh Lane Gallery. It is suitable for visitors to Dublin or residents wishing to learn the history connected with buildings and streets of the city. The main thread will be the story of an important early connection between Ireland and Poland.

All welcome. Please notify Patrick Quigley at patquig2002@yahoo.com if you wish to take part. Admission is free.

Irish Polish Society

Program of events in the Polish House during PolskaÉire 2015 Festival

Unveiling of Strzelecki plaque

Sunday, 29th of March, 18:00

Location: Sackville Place, side of Clerys building

A plaque to commemorate this famous traveller who helped Ireland during the Great Famine will be unveiled by the Lord Mayor of Dublin and Lord Mayor of Poznan (Poland). The plaque was the brainchild of Mr Wojciech Owsianowski from Poznan who will take part in the event alongside representatives of Polish, Irish and Australian Societies and schools. Other notable guests include Dublin City Council, Clerys, the Embassy of Poland et al.

Mixed Media Art Exhibition

As part of the PolskaÉire2015 festival, the Irish Polish Society is delighted to host a mixed media arts exhibition based loosely on the theme of *"All Things Polish"*.

It contains both digital and film photography by Jason Dolan, Joanna Piechota and Marysia Harasimowicz, vintage postcards from the IPS members, iconic posters from Wojciech Dziegiel, colourful mosaics by Anna Maria Rózańska and atmospheric paintings by Agnieszka Dzida.

The exhibition can be viewed during all PolskaÉire2015 events present at the Polish House and will be additionally opened on Friday the 20th of March between 17:00 and 19:30 and Saturday the 28th of March between 14:00 to 16:00.

Admission is free.

Venue: Polish House, 20 Fitzwilliam Place, Dublin 2

*Mayor of Poznań speech during the unveiling of the Strzelecki plaque
(English version) (29 March 2015)*

**Unveiling of a memorial plaque
dedicated to Paweł Edmund Strzelecki
29th March 2015, Dublin
Speech by the President of the City of Poznań**

Ladies and Gentlemen,

Paweł Edmund Strzelecki was characterised by openness and humanistic attitude - values that are precious and needed also in our times. He was one of the people who helped those in need just because it should be done, because their hearts tell them so. His reaction to the famine that struck Ireland in 1845–1849 shows that the sensitivity to the needs of other people and solidarity with those who suffer has no nationality or borders.

As the President of the City of Poznań, I am proud to take part in the unveiling of a memorial plaque dedicated to that outstanding man of Greater Poland and a citizen of the world, here, in the heart of the beautiful city of Dublin. I am happy that there will be a material trace of the positivist work of Paweł Edmund Strzelecki, who was persistent and reliable in his undertakings, sought neither honour nor applause, to give the Irish people a chance for a better future.

Our presence here expresses our attachment to organic values that were professed by Paweł Edmund Strzelecki. I would like to thank wholeheartedly all the people whose intense effort allowed Paweł Edmund Strzelecki, a man of both dreams and action, as well as a great Pole, and a magnificent man who created bounds and built bridges between nations, to be honoured on Irish soil.

Thank you for your attention.

*Mayor of Poznan speech during the unveiling of the Strzelecki plaque
(Polish version) (29 March 2015)*

**Odsłonięcie tablicy pamiątkowej Pawła Edmunda Strzeleckiego
29 marca 2015 r., Dublin
Wystąpienie Prezydenta Miasta Poznania**

Szanowni Państwo,

Pawła Edmunda Strzeleckiego cechowały otwartość i humanistyczna postawa życiowa, wartości, jakże cenne i potrzebne również współcześnie. Należał do ludzi, którzy niosą pomoc potrzebującym, po prostu dlatego, że tak trzeba, że dyktuje im to serce. Jego reakcja na klęskę głodu, jaka dotknęła Irlandię w latach 1845-1849, pokazuje, że wrażliwość na potrzeby drugiego człowieka i solidarność z cierpiącymi nie ma narodowości ani granic.

Jako Prezydent Miasta Poznania jestem dumny, mogąc dziś uczestniczyć, tu w samym sercu pięknego miasta Dublina, w uroczystości odsłonięcia tablicy upamiętniającej tego wybitnego Wielkopolanina i obywatela świata. Cieszę się, że w Dublinie pozostanie materialny ślad pozytywistycznego dzieła Pawła Edmunda Strzeleckiego, który pracował wytrwale, rzetelnie, nie szukając pokłasku ani zaszczytów, by dać szansę rzeszom Irlandczyków na lepsze jutro.

Swoją obecnością w tym miejscu wyrażamy przywiązanie do wartości organicznych, jakie wyznawał Paweł Edmund Strzelecki. Pragnę serdecznie podziękować wszystkim osobom, które swoją wyteżoną pracą przyczyniły się do uhonorowania na irlandzkiej ziemi osoby Pawła Edmunda Strzeleckiego, zarazem marzyciela i człowieka czynu, wielkiego Polaka i wspaniałego człowieka, który tworzył więzi i budował mosty między narodami.

Dziękuję za uwagę.

Wojciech Owsianowski's letter (English version) (29 March 2015)

From Wielkopolska into the World
Following footsteps of Paweł Edmund Strzelecki
Australia- Ireland-Poland

Ladies and gentlemen,

As an inhabitant of Poznań, where Paweł Edmund Strzelecki was born on the 20th of July 1797 in a village which is nowadays the Głuszyna district, I would like to thank you for inviting me to participate in today's ceremony of unveiling a memorial plaque commemorating Paweł Edmund Strzelecki, who was one of the greatest Polish travellers. He was an explorer, geologist, geographer and he is included in the prestigious group of the Eminent Poles. His achievements and research results significantly contributed to our cultural heritage, European and worldwide science. Poznań is also a city where he came back in 1997, after finishing his long trip and where his remains rest in the Church of Saint Adalbert in the Crypt of the Merited. I would like to thank you and congratulate all of you on this moment, which is a culmination of numerous efforts. Therefore, I would like to thank the Institutions in Ireland, Australia and Poland, whose work, influences and decisions brought about the commemoration of this great Pole. This memorial plaque, which the author and contractor is the artist and sculptor Robert Sobociński, is a gift from the inhabitants of Poznań for the inhabitants of Dublin and a proof of many centuries friendship between Poland and Ireland, two countries with a very similar history. It is known that in the 9th century Irish monks preaching Christianity reached the Polish land. The memento of their activity is a book called *Evangelarium* written in the year 800, located in the Archdiocese Archives in the Cathedral in Gniezno written partly the Island script, which was the name used back then for the Irish script. Paweł Edmund Strzelecki owed his greatness and fame to his diligence and remarkable character, however, we have not gathered here because of his discoveries and accomplishments. In the years 1847-1849, during the Great Famine, Paweł Edmund Strzelecki, sensitive to human misery, helped the starving Irish population, saving thousands of lives from death. I am convinced that the humane actions of our Eminent Pole, shown in numerous publications and movies made by Kościuszko Heritage in Australia-which the representative Marysie Thiele from Adelaide is participating in today's ceremony- were his greatest achievement as a human being, worth praising and following. As a Pole and a European, I am proud that Edmund Paweł Strzelecki was my compatriot. In the 20th century he was followed by dr Wanda Błęńska (1911-2014), who worked in Africa, and by a monk and Verbita Marian Żelazek (1918-2006), who worked in India, considered a Saint already in his lifetime, nominated for The Nobel Prize and named a father and mother of lepers.

It is worth adding that both came from Poznań city.

Thank you very much for your attention.

Wojciech Owsianowski, 29 March 2015

Wojciech Owsianowski's letter (Polish version) (29 March 2015)

**Z WIELKOPOLSKI W ŚWIAT
ŚLADAMI PAWŁA EDMUNDA STRZELECKIEGO
AUSTRALIA – IRLANDIA – POLSKA**

Szanowni Państwo!

Jako mieszkaniec Poznania w którym dnia 20 lipca 1797 r., w dawnej wsi, a obecnie dzielnicy Głuszyna urodził się Paweł Edmund Strzelecki, jeden z największych polskich podróżników, odkrywców, geologów i geografów, zaliczony do grona Wybitnych Polaków, których osiągnięcia i dorobek wniosły znaczący wkład do kultury i nauki europejskiej i światowej, miasta do którego powrócił w 1997 roku, po zakończeniu swojej długiej ziemskiej wędrówki i gdzie w kościele p.w. św. Wojciecha spoczywa w Krypcie Zasłużonych, pragnę podziękować za zaproszenie do uczestnictwa w uroczystości odsłonięcia Tablicy Pamiątkowej Pawła Edmunda Strzeleckiego. Dziękuję i gratuluję dzisiejszego dnia Wszystkim Osobom oraz Instytucjom w Irlandii, Australii oraz Polsce, które swoimi staraniami, wpływami i decyzjami przyczyniły się do uczczenia pamięci tego Wielkiego Polaka. Tablica, której autorem i wykonawcą jest artysta-rzeźbiarz Robert Sobociński, jest darem mieszkańców miasta Poznania dla mieszkańców miasta Dublinia oraz dowodem wielowiekowej życzliwości irlandzko-polskiej i polsko-irlandzkiej. Już od IX wieku mnisi irlandzcy niosąc chrześcijaństwo, docierali na ziemię dzisiejszej Polski. Pamiątką ich działalności jest księga o nazwie *Evangelarium* - Ewangeliarz, pochodząca z 800 roku, znajdująca się w Archiwum Archidiecezjalnym w Katedrze w Gnieźnie, zapisana w części pismem wyspiarskim, jak wówczas nazywano pismo irlandzkie.

Paweł Edmund Strzelecki wielkość i sławę zawdzięczał pracowitości oraz nadzwyczajnemu charakterowi, jednakże nie odkrycia i jego dorobek sprowadziły nas do tego miejsca. W latach 1847-1849, w czasach Wielkiego Głodu P.E. Strzelecki, wrażliwy na niedolę ludzką niósł pomoc głodującej ludności Irlandii, ratując od śmierci tysiące istnień ludzkich. Jestem przekonany, że działalność humanitarna Wybitnego Polaka ukazana w publikacjach oraz filmach, wykonanych przez Kościuszkę Heritage z Australii - której przedstawicielka Marysia Thiele z Adelaidy uczestniczy w dzisiejszej uroczystości - była jego największym osiągnięciem w wymiarze ludzkim, godnym naśladowania.

Jako Polak i Europejczyk jestem dumny, że P.E. Strzelecki był Polakiem, że później w XX wieku znalazł w Polsce wybitnych naśladowców wrażliwości ludzkiej, takich jak dr Wanda Bleńska (1911-2014) działająca w Afryce oraz zakonnik werbista o. Marian Żelazek (1918-2006) działający w Indiach – jeszcze za życia przez Hindusów uważany za świętego, nominowany do Nagrody Nobla, nazywanych matką i ojcem trędowatych. Dodam, że oboje pochodzili z Poznania. Dziękuję za uwagę.

Wojciech Owsianowski, Dublin 29 marca 2015 r.s

Final MEDIA RELEASE sent by Dublin City Council (30 March 2015)

MEDIA RELEASE**issued: 30th March, 2015****Dublin Honours Outstanding Polish Humanitarian for work with victims of the Great Famine**

On Sunday 29th March 2015, a plaque was unveiled by The Lord Mayor of Dublin Christy Burke and Mayor of Poznań Poland Mr. Jacek Jaśkowiak to Polish Explorer, Scientist and Philanthropist Paweł Edmund Strzelecki for his outstanding humanitarian work for the victims of the Great Famine.

The Lord Mayor Christy Burke said "For centuries, the Irish people have been praised for their help and generosity to others worldwide. It is with great pleasure and pride that today on behalf of the Irish people I have the privilege of honouring Paweł, a Polish citizen, who did so much for the Irish people during one of the darkest periods of our history with the unveiling today of this plaque in his memory"

Speaking at the plaque unveiling, the Tánaiste, Joan Burton TD, said "I am greatly struck by the ideals of solidarity and human compassion Paweł Edmund Strzelecki's life and work represent. I can think of few better representatives of the positive influence of the Polish people in Ireland. So let's honour him and cherish his memory. Just as we should cherish the hundreds of thousands of contributions our Polish community has made to the modern, inclusive Ireland we're building today. I hope to see our two nations grow even closer in the years ahead"

"I would like to thank wholeheartedly all the people whose intense effort allowed Paweł Edmund Strzelecki, a man of both dreams and action, as well as a great Pole, and a magnificent man who created bounds and built bridges between nations, to be honoured on Irish soil" said Mayor of Poznań Mr. Jacek Jaśkowiak

Edyta Jankowska, Irish Polish Society Chairperson said " I am proud that our organisation [Irish Polish Society] was entrusted with managing this project. Our Society's values of integration, friendship and tradition are truly being realised here today"

Mr. Wojciech Owsianowski, Progenitor of the Commemorative Plaque said " As a Pole and European I am proud that Paweł Edmund Strzelecki was my compatriot"

"Our great countryman, coming from Głuszyna, now being part of Poznań, is well known not only as an explorer of Australia, a great compatriot of Poland, but also as a man deeply linked with Ireland whereby he dedicated part of his life" said Mr. Krzysztof Schramm, Irish Culture Foundation Chairperson

Clerys Store Director Mr. Bob Parker said "Clerys are delighted to be involved in recognising Paweł Strzelecki's tremendous humanitarian works during the famine period in helping those most in need. We also look forward to continuing to grow our shared understanding of each other's culture"

Ends

For more information please contact:

Ms. Edyta Jankowska, Irish Polish Society Chairperson - 086 XXX XXXX
Ms. Gabriela Tomkiel, Embassy of the Republic of Poland in Dublin - 01 XXX XX XX
Photographs available through Mr. Jason Dolan - XXXX.XXX@XXX.COM

Notes to the Editor:

The plaque is funded by the people of the Polish city of Poznań and the Poznań Irish Culture Foundation and erected with the support of the Irish Polish Society, Dublin City Council, the Polish Embassy and Clerys department store.

Paweł Edmund Strzelecki was a Polish Explorer, Scientist and Philanthropist and between the years 1847-1849, he did outstanding humanitarian work for the victims of the Great Famine. As Chief Agent in Ireland for the charity, British Association for the Relief of Extreme Distress in Ireland, he organised local relief committees and supervised distribution of provisions and grants obtained from the association. In the most badly stricken western counties including Mayo, Sligo, and Donegal, he devised a scheme for feeding children through the agency of local schools. For his work in Ireland he was awarded the Order of Bath by Queen Victoria.

*Letter from the Mayor of Poznan to Edyta Jankowska chairperson of the IPS
regarding successful completion of the Strzelecki project (7 April 2015)*

Prezydent Miasta Poznania

Poznań, 7 kwietnia 2015 r.

Pani
Edyta Jankowska
Prezes
Towarzystwa Irlandzko-Polskiego
w Dublinie

Szanowna Pani Prezes,

chciałbym Pani serdecznie podziękować za życzliwe przyjęcie w Dublinie i doskonałą organizację uroczystości odsłonięcia tablicy Pawła Edmunda Strzeleckiego oraz innych wydarzeń w ramach festiwalu Polska Éire 2015.

Za sprawą Państwa zaangażowania i wytrwałości, w Dublinie pozostał trwały ślad działalności tego wybitnego Wielkopolanina, który poprzez swoją bezinteresowną pomoc budował mosty między narodami.

Jestem przekonany, że tablica pamiątkowa Pawła Edmunda Strzeleckiego świetnie wpisze się w krajobraz Dublina, przyczyniając się do promocji Polski i Poznania w Irlandii.

Z wyrazami szacunku

Jacek Jaśkowiak

Polska Eire 2015 Letter from HE Ambassador Ryszard Sarkowicz to Irish Polish Society

Ambasada
Rzeczypospolitej Polskiej
w Dublinie

Dublin, 9 kwietnia 2015 r.
Irish Polish Society
Edyta Jankowska z całym Zespołem

Szanowni Państwo,

W dniach 21-29 marca 2015 roku po raz pierwszy odbył się Festiwal PolskaEire2015. Cieszę się, że Festiwal – jedno z pierwszych wydarzeń w jakich uczestniczyłem jako nowy Ambasador RP w Irlandii – okazał się znakomitą przykładem integracji polsko-irlandzkiej.

Idea Festiwalu zrodziła się w wyniku kontaktów pomiędzy Ambasadą RP w Dublinie a Ministerstwem Sztuki, Dziedzictwa Narodowego i Gaeltacht jesienią ubiegłego roku. Efektem wspólnych prac było powołanie pod przewodnictwem Ministra Aodhána Ó Riordáina, Sekretarza Stanu ds. nowych mniejszości, komitetu sterującego organizacją przedsięwzięcia, w skład którego weszli przedstawiciele Towarzystwa Irlandzko-Polskiego, organizacji Forum Polonia, federacji związków zawodowych SIPTU, Dublin City Council, stowarzyszenia FIPICA, irlandzkiej federacji piłkarskiej FAI, polskiej szkoły SEN oraz Ambasady RP w Dublinie.

Oceniamy, że w całym kraju zostało zorganizowanych około 150 imprez, m.in. w Dublinie, Cork, Limerick, Galway, Waterford, Ennis, a także w mniejszych ośrodkach. Cieszyły się one bardzo dużym zainteresowaniem, gromadząc licznie Polaków i Irlandczyków.

Zwieńczeniem Festiwalu było uroczyste odsłonięcie tablicy poświęconej P. E. Strzeleckiemu, upamiętniającej pomoc jaką niósł on Irlandczykom w latach Wielkiego Głodu w XIX wieku. W uroczystości obok Wicepremier J. Burton i Ambasadora RP w Irlandii, wzięli udział m.in. Prezydenci Dublina i Poznania, Minister A. Ó Riordáin, aktualny Ambasador Irlandii w Polsce, jego poprzednicy, a także Prezes Towarzystwa Polsko-Irlandzkiego.

Nasz festiwal odbił się wielkim echem w Irlandii. Mówiono o nim w publicznej telewizji i radio (RTE), pisano zarówno w irlandzkiej jak i polskiej prasie (m.in.: Irish Times, Gazeta Wyborcza), a także na licznych portalach internetowych.

Festiwal został też dostrzeżony i doceniony przez Prezydenta Irlandii, Michaela D. Higginsa. Na zaproszenie głowy państwa irlandzkiego, w dniu 24 marca br. odbyło się spotkanie z osobami zaangażowanymi w realizację przedsięwzięcia tj. reprezentantami władz, organów i podmiotów irlandzkich, jak i środowiska polonijnego, co było niecodziennym i niezwykle ważnym wyróżnieniem. Podobnie w dniu 1 kwietnia br. członkowie Senatu Irlandii, w kontekście debaty o Narodowej Strategii Integracji (National Integration Strategy), z wielkim

uznaniem wypowiedzieli się o Festiwalu PolskaÉire2015, jako przykładzie niezwykle udanej integracji.

Jednak ten sukces - bez wahania używam tu tego słowa - nie byłby możliwy bez Państwa, osób, których energia, inwencja i wyjątkowe zaangażowania zapewniły powodzenie tego przedsięwzięcia. Za to Państwa, wraz z moimi współpracownikami, bardzo serdecznie dziękuję!

Zachęcieni tegorocznym doświadczeniem, a także uznaniem z jakim spotkał się Festiwal PolskaÉire2015 w społeczeństwie i wśród władz Irlandii, zamierzamy kontynuować tę inicjatywę. W związku z tym już teraz zwracam się do Państwa z serdeczną prośbą o nadsyłanie na nasz adres mailowy dublin.culture@msz.gov.pl wszelkich informacji, pomysłów, projektów i uwag, które mogłyby być przydatne i wykorzystane podczas organizacji kolejnych jego edycji.

W szczególności pragnę zwrócić Państwa uwagę na fakt, że rok 2016, ze względu na Stulecie Powstania Wielkanocnego, będzie rokiem szczególnym w Irlandii. Tutejsze władze planują dziesiątki wydarzeń, o których można dowiedzieć się więcej na stronie internetowej: <http://www.ireland.ie/#signatories>. Mając to na uwadze planujemy, aby także nasz przyszłoroczny Festiwal PolskaÉire2016 wpisał się w ogólny nurt obchodów, dopełniając go i wzbogacając. Zważywszy na to, jak wiele łączy Polaków i Irlandczyków na wyboistej drodze do pełnej wolności i niezależności, o pomysły nie powinno być trudno.

Z wyrazami szacunku,

Ryszard Sarkowicz
Ambasador

5 Ailesbury Road
Ballsbridge
Dublin 4
www.dublin.msz.gov.pl

Tel.: (353-1) 2830855
Fax: (353-1) 2698309
dublin@msz.gov.pl

IRISH POLISH SOCIETY PHOTO ALBUM 2014/2015

20 March 2015. Polska Éire Festival, Prof. Jan Miodek in the Polish House, photo by Edyta Dolan

20 March 2015. Polska Éire Festival, piano in the Polish House in the background iconic Polish posters during the Mixed Media Art Exhibition, photo by Jason Dolan

21 March 2015. Polska Éire Festival, Poetry Evening "Colours of poetry that connects nations..." – First row from the left: Przemysław Łozowski, Tomasz Wybranowski, Joanna Piechota (IPS), Aodhán Ó Ríordáin TD, Edyta Dolan (IPS), 2nd row left: Pat Quigley (IPS), Zosia Kuczyńska, Dariusz Adamczyk, Matthew Crofton, 2nd row 6th from the left: Tamara Niekludow, others: The Dulcis Polonia Choir, photo by Jason Dolan

21 March 2015. Polska Éire Festival, Poetry Evening 'Colours of poetry that connects nations...' left – Przemysław Łozowski, right – Aodhán Ó Ríordáin TD playing hurdy-gurdy, photo by Jason Dolan

22 March 2015. Polska Éire Festival – Kieron Harasimowicz Mac Sweeney proudly presenting his work during the Egg Painting Workshop, photo by Jason Dolan

22 March 2015. Polska Éire Festival – Leszek Barankiewicz from ARKAJANA theatre group in adaptation of “Revenge” by Aleksander Fredro, photo by Edyta Dolan

24 March 2015. Polska Éire Festival, Traditional Polish Paper Cutting Workshop participant presenting her work, photo by Jason Dolan

24 March 2015. Representatives of the Polish Community in Áras an Uachtaráin during Polska Éire Festival – from left – Piotr Rakowski (Polish Embassy) President Michael D. Higgins – Edyta Dolan (IPS), photo courtesy of Polish Embassy in Dublin

27 March 2015. Polska Éire Festival, Dr Aneta Stepień lecturing during 'Polglish - English words in the contemporary Polish', photo by Jason Dolan

28 March 2015. Polska Éire Festival, Participants of the guided walk organised by Pat Quigley on Casimir and Constance Markievicz the Dublin they knew, photo by Krzysztof Schramm

29 March 2015. Edyta Dolan IPS and the Mayor of Poznań, Mr Jacek Jaśkowiak exchanging greetings upon Mayor's arrival, photo by Jason Dolan

29 March 2015. From left, Edyta Dolan IPS with Mayor of Poznań Jacek Jaśkowiak and Wojciech Owsianowski (initiator of Pawel E. Strzelecki commemorative plaque), photo by Jason Dolan

29 March 2015. Mayor of Poznań Jacek Jaśkowiak giving an interview for RTÉ during the unveiling of Strzelecki plaque, photo by Jason Dolan

29 March 2015. Polish Ambassador Ryszard Sarkowicz (left) with Martin Reynolds (IPS) in Clerys building during the ceremony of unveiling of Strzelecki plaque, photo by Jason Dolan

29 March 2015. Paweł Edmund Strzelecki plaque on the wall of Clerys, design and casting by artist Robert Sobociński, photo by Jason Dolan

29 March 2015. Edyta Dolan IPS chairperson at the ceremony of unveiling of Strzelecki plaque, from the left: Polish Ambassador Ryszard Sarkowicz, Joan Burton TD Tanaiste, Lord Mayor Christy Burke, Minister of State for New Communities, Culture and Equality Aodhán Ó Ríordáin Lord Mayor of Dublin TD, Mayor of Poznań Mr Jacek Jaśkowiak, photo by Jason Dolan

29 March 2015. Dublin Tour courtesy of Dublin Bus. From the left: Sylwia Czechyra and Katarzyna Milewska from Pawel Strzelecki Polish School in Poznan, Jakub Krol (Poznan City Council), Klaus Thiele (Australia), Jacek Jaśkowiak (Mayor of Poznań), Hanna Dowling (IPS), Anna Liebert Director of Pawel Strzelecki Polish school in Gluszyzna, Wojciech Owsianowski (PTTK Poznan), Marysia Thiele (Puls Polonii, Australia), Edyta Dolan (IPS), Joe Morris (Dublin Bus), Marcin Kaczmarek (Dublin Bus), photo by Jason Dolan

29 March 2015. Polska Éire Festival, Krzysztof Kiedrowski supporting his country at the Ireland-Poland football match at Aviva Stadium, photo by Jason Dolan

29 March 2015. In front of the Strzelecki plaque on Clerys building. From the left: Pat Quigley [IPS], Tanaiste Joan Burton TD, Jarosław Plachecki (IPS), Anna Liebert (Polish School Gluszyňa), Katarzyna Milewska (Polish School Poznań), Sylwia Czechyra (Polish School Poznań), Jan Kaminski (IPS), Edyta Dolan (IPS), Wojciech Owsianowski (PTTK Poznań), Krzysztof Kiedrowski (IPS), Joanna Piechoa (IPS), Mayor of Poznań Jacek Jaśkowiak, Lord Mayor Christy Burke, Ambassador of Poland Ryszard Sarkowicz, Minister of State for New Communities, Culture and Equality, Mr. Aodhán Ó Ríordáin, photo by Jason Dolan

29 March 2015. Polska Ęire Festival, Courtesy of Dublin Bus leaving the Polish House to Clerys for unveiling of Strzelecki plaque. From the left: Edyta Dolan (IPS), Consul Katarzyna Smoter, Janina Lyons (Ognisko Polskie), Krystyna Pycinska Taylor (POSK), Joanna Piechota (IPS), Pat Quigley (IPS), Krzysztof Kiedrowski (IPS), Artur Tyszkiewicz (IPS), photo by Jason Dolan

29 April 2015. Participants of the The Polish People Abroad Day, with actors from Teatr Polski in Warsaw. First row, second from the left representative of Irish Polonia Edyta Dolan (IPS), photo courtesy of Teatr Polski

25 July 2015. Farewell to Consul Wojciech Dziegiel organised by the IPS Committee in the Polish House, photo by Jason Dolan

18 September 2015. Polish Culture Night. Alastair Boles IPS performing, photo by Jason Dolan

14 October 2015. Annual Arts Exhibition opening night, from left curator of the exhibition Marysia Harasimowicz, IPS with Barbara Dawson Director of Dublin City Gallery, The Hugh Lane, photo by Jason Dolan

14 October 2015. Chatting and enjoying the catalogue during the IPS Annual Arts Exhibition. HE Ambassador of the Republic of Poland to Ireland Mr Ryszard Sarkowicz and his wife Anna Sarkowicz with Chairperson of the IPS Edyta Dolan, photo by Jason Dolan

14 October 2015. Guests and artists at the IPS Annual Arts Exhibition opening night. In the center HE Ambassador of the Republic of Poland to Ireland Mr Ryszard Sarkowicz and his wife Anna Sarkowicz, photo by Jason Dolan

14 October 2015. Participants of the IPS Annual Art Exhibition during the opening night, photo by Jason Dolan

14 October 2015. Portrait of the Ambassador. HE Ryszard Sarkowicz at the IPS Annual Art Exhibition in the Polish House, photo by Jason Dolan

Notes on Contributors

Bożena CIERLIK, lectures Polish History and East Central European history in the School of History in University College Cork. Her research focuses on Modern Polish History, comparative history (Irish-Polish relations), constitutional history and nationalism. Currently she is researching topic of Irish universities' help to Polish soldiers after WWII.

Edyta DOLAN, worked in various private and non profit organisations. Currently managing an international team for a global IT service provider in Dublin. Vice chairperson (2012-2014) and chairperson of the Irish Polish Society (2014-2016). She led and successfully completed the final chapter of the Strzelecki commemorative plaque erected on Clerys building in Dublin. She was a steering committee member of the first Polska Éire Festival in 2015.

Hanna DOWLING, educated in Poland and Italy, interpreter and freelance correspondent in Poland and Ireland, for many years Secretary for Irish Polish Society, since 1980 lives in Ireland. Wrote feature articles for newspapers and journals in Poland and commented on Polish-Irish relations in both Irish and Polish media. Currently collecting archival material for the book related to the history of the Irish Polish Society and the Polish House.

Maciej Bartosz FURTAS, lecturer and author of articles on the Irish legal system. He holds a master's degree in law; specialist in civil law. Currently he is a LL.D. student in Kozminski's University in Warsaw, Faculty of Law, where he conducts research of Irish constitutional law, European's constitutional comparative law and legal systems.

Izabela JANKOWSKA-PROCHOT, graduated in the Faculty of Journalism and Political Science University of Warsaw, PhD (2012), lecturer of the history and cultural studies at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, a strategic analyst at the Police Headquarters.

Agnieszka PĘDRAK, holds a master's degree in Polish Philology, specialist in linguistic communication. Educated at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw and the European University Viadrina in Frankfurt (Oder) in Germany. Teacher of Polish language in Equal Chances Polish School in Carlow. Her subjects of interest are bilingualism and biculturalism of Polish children living in Ireland, and teaching Polish as a heritage language. Member of the IPS.

Jarosław PŁACHECKI, lecturer and Dean of the Dublin Campus at the Old Polish University. Author of *Ireland's Political System* (Warszawa, 2010) and various academic papers. Editor of *Polish Emigration in Ireland in the 20th and the 21st Centuries* (Dublin, 2012) and the *Irish Polish Society Yearbook (IPSY)*. Chairman of the Irish Polish Society (2011-2014). Director of the Harbour View Management Ltd. and the Ognisko Polskie Ltd.

Patrick QUIGLEY, former public servant, writer, novelist and columnist for magazine 'Polish Neighbour'. His first novel 'Borderland' was published in 1994. Author of *The Polish Irishman: Life and Times of Count Casimir Markievicz* (Dublin, 2012) and *Sisters against the Empire. Countess Constance Markievicz and Eva Gore-Booth, 1916-17* (Dublin, 2016). Chairman (2004-2007) and for many years Treasurer of the Irish Polish Society. He is an active member of the Powys Society.

Agnieszka WIECZORKOWSKA, an educator, campaigner, community organizer and social justice activist. She is advocating for the rights of and working closely with disabled people. She is a project manager and a steering committee member in Forum Polonia Ireland, Polska Éire Festival and a founding member of the Polish Scouting Association in Ireland. Participated in the School for Leaders of Polish Community Abroad and the mobilization campaign *Vote. You are at Home*. Worked as a Counseling Psychologist, PR and HR Specialist. She has been a member of Ballymun Intercultural Group.

'This year's Irish Polish Society Yearbook is, as with previous editions, a credit to its contributors and editor, to the Society, and to the Polish community in Ireland. It contains the usual collection of well-written informative, articles on matters both historical and contemporary, and this year's edition includes some new features, including a fine collection of photographs. It is an invaluable resource for many groups: Poles living in Ireland; for those who don't but who may wish to do so, or simply to find out more about the community; and for the Irish at home and abroad, who will, in its pages, see, at least in part, a little of themselves reflected.'

Dr Gabriel Doherty, School of History, University College Cork

Inside:

Articles:

- ***On Opposite Sides: Casimir & Constance Markiewicz in 1916*** – Patrick Quigley
- ***Paul Edmund Strzelecki. His Life, Travels, Discoveries and Humanitarian Work in Ireland*** – Hanna Dowling
- ***The Foundation of An Garda Síochána. Historical and Legal Study***
– Izabela Jankowska-Prochot
- ***The Changing Nature of the Polish Community in Great Britain and Ireland: Past and Present Motivation to Emigrate*** – Agnieszka Pędrak
- ***Brian Friel in Poland*** – Hanna Dowling
- ***Revenge or Justice? The British Military Courts after Easter Rising 1916***
– Maciej Furtas
- ***Disability in Ireland and in Poland*** – Agnieszka Wieczorkowska

Reviews:

- ***Sisters against the Empire. Countess Constance Markiewicz and Eva Gore-Booth, 1916-17***, Patrick Quigley – Jarosław Płachecki
- ***Revolutionary Lives Constance and Casimir Markiewicz***, Lauren Arrington
– Patrick Quigley
- ***Polska Irlandia wspólna historia: Poland & Ireland – A Common History?***,
eds. Marchlewicz K. and Kucharski A. – Patrick Quigley
- ***First of the Small Nations: the Beginnings of Irish Foreign Policy in the Interwar Years, 1919-1932***, Gerard Keown – Patrick Quigley

Documentary Section:

- ***Irish Polish Society Reports & Notes 2014/2015*** – Hanna Dowling, Edyta Dolan
 - ***Irish Polish Society Documents & Correspondence 2014/2015*** – Edyta Dolan,
Jarosław Płachecki
 - ***Irish Polish Society Photo Album 2014/2015*** – Jason Dolan, Edyta Dolan
-

ISSN 2009-860X (printed edition)

ISSN 2009-9568 (electronic edition)

Cover illustration: *Family of Cypresses*.
Painting by Helena Johnston.
Reprinted courtesy of the artist.